

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

**Trestní odpovědnost právnických osob v České republice
a ve vybraných státech světa**

Criminal Liability of Legal Persons in the Czech Republic
and in Selected Countries around the World

Rigorózní práce
Rigorosum Thesis

Mgr. Kristýna Březinová

Konzultant rigorózní práce: doc. JUDr. Mgr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): květen 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. května 2015

.....
Mgr. Kristýna Březinová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především doc. JUDr. Mgr. Janě Tlapák Navrátilové, Ph.D. za odborné vedení, ochotu a cenné rady při konzultaci této práce. Rovněž bych chtěla poděkovat svým rodičům a blízkým za podporu, kterou mi poskytli nejen při psaní této rigorózní práce, ale i v průběhu celého mého studia.

Obsah

Obsah	1
Seznam zkratk	3
Úvod	4
1. Základní pojmy trestní odpovědnosti právnických osob	7
1.1. Pojem právnická osoba	7
1.2. Vymezení pojmu trestní odpovědnost právnických osob.....	9
1.2.1. Pravá trestní odpovědnost	10
1.2.2. Nepravá trestní odpovědnost.....	11
1.2.3. Smíšená trestní odpovědnost.....	12
2. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice	13
2.1. Zásady trestního práva vztahující se k právnickým osobám	14
2.2. Legislativní vývoj v ČR.....	17
2.3. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob.....	20
2.3.1. ČÁST PRVNÍ - Obecná ustanovení	21
2.3.2. ČÁST DRUHÁ - Základy trestní odpovědnosti právnických osob	24
2.3.3. ČÁST TŘETÍ - Tresty a ochranná opatření.....	38
2.3.4. ČÁST ČTVRTÁ - Zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám.....	64
2.3.5. ČÁST PÁTÁ - Zvláštní ustanovení o řízeních o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.....	80
2.3.6. ČÁST ŠESTÁ - Účinnost.....	80
3. Trestní odpovědnost právnických osob v zemích angloamerické právní kultury	82
3.1. Spojené království Velké Británie a Severního Irska	82
3.2. Spojené státy americké	87
3.3. Austrálie.....	92
4. Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných zemích kontinentálního typu právní kultury	94
4.1. Španělské království.....	94
4.2. Slovenská republika.....	101
4.3. Spolková republika Německo	104
5. Trestní odpovědnost právnických osob v zemích Asie a Jižní Ameriky	108
5.1. Čínská lidová republika.....	108
5.2. Stát Izrael.....	109
5.3. Chilská republika	111
5.4. Brazilská federativní republika	113
5.5. Bolívarská republika Venezuela.....	114
Závěr	118
Seznam literatury	121
Knihy, učebnice, komentáře	121
Časopisecké články, sborníky	122
Právní předpisy, mezinárodní smlouvy, legislativní dokumenty.....	123
Judikatura	126
Elektronické zdroje	127

SUMMARY	129
Klíčová slova	133

Seznam zkratek

CP	španělský trestní zákoník, Ley Orgánica 10/1995, Código Penal, ve znění pozdějších předpisů
CMCHA	Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob za zabití
ČTrZ	trestní zákoník Čínské lidové republiky, 中华人民共和国刑法, ze dne 14. 3. 1997, ve znění pozdějších předpisů
EU	Evropská unie
ES	Evropská společenství
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (nebo jen jako Listina)
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OWiG	německý zákon o správních deliktech, Ordnungswidrigkeitengesetz, ze dne 24. 5. 1968, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
PO	právnická osoba
STrZ	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
TOPO	trestní odpovědnost právnických osob
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TrZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZTOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Trestní odpovědnost právnických osob byla do českého právního řádu inkorporována poměrně nedávno, a to zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Naopak zahraniční právní úpravy, především pak země angloamerické právní kultury, mají s trestní odpovědností právnických osob dlouholetou zkušenost. Právě proto je nutné zkoumat právo ostatních zemí, abychom si vzali příklad z osvědčených institutů a zároveň, abychom se vyvarovali nedostatků a sporných míst, které legislativa jiných států skýtá.

Na téma české právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob bylo od zavedení nového zákona napsáno mnoho prací a článků, na druhou stranu je zde nedostatečný pohled za hranice našeho státu, jak se s odpovědností právnických osob vypořádali v ostatních zemích světa. Právě proto jsem tuto práci pojala i jako exkurz do právních úprav zemí několika světových kontinentů, čímž bych chtěla ukázat, jakými způsoby je možné trestní odpovědnost právnických osob do právního řádu zakotvit.

Jak jsem již naznačila, téma trestní odpovědnosti právnických osob jsem si pro rigorózní práci vybrala z důvodu, že se jedná problematika novou, v naší právní kultuře do zavedení zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim neznámou, a proto si jistě zaslouží bližší zkoumání. Hlavním důvodem pro zvolení tohoto tématu pro mě ale byla jeho aktuálnost. Žijeme v době globalizace, kdy domácí i nadnárodní společnosti mají obrovský význam, vliv a ekonomickou, politickou i sociální sílu. Z tohoto důvodu je nutné jejich chování právem regulovat a jimi páchané trestné činy sankcionovat. Není možné, aby bylo trestné jednání jednotlivců schováváno za právnickou osobu, která ještě do nedávna byla trestně nepostihnutelná.

Z mého pohledu není pochyb, že nezbytnou součástí trestněprávní legislativy musí být i trestní odpovědnost právnických osob za jimi spáchané trestné činy. Ovšem zavedení tohoto institutu do našeho právního rámce bylo velice složité, což ostatně potvrzuje i skutečnost, že jsme byli až posledním členským státem Evropské unie, který problematiku trestní odpovědnosti právnických osob právně upravil. Přestože se Česká republika prostřednictvím mezinárodních smluv i legislativy Evropské unie zavázala k přijetí institutu trestní odpovědnosti právnických osob, k jeho zavedení vedla dlouhá cesta. První vládní návrh zákona byl Poslanecké sněmovně předložen již v roce 2004, avšak zákon v dnešní podobě vstoupil v platnost až 22. prosince 2011 a v účinnosti je až od 1. ledna 2012. Pro české zákonodárce i odbornou veřejnost bylo těžké překonat římskou zásadu *Societas delinquere non potest*, tedy že společnosti nemohou jednat zaviněně, která byla ještě před několika lety jedním z pilířů kontinentální právní tradice.

Tato rigorózní práce se zabývá pěti tematickými okruhy a je tedy rozdělena do pěti kapitol. V úvodu budou vysvětleny základní pojmy, které se k problematice trestní odpovědnosti právnických osob váží a které jsou dále v průběhu práce často používány. Právní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob v České republice jsem zařadila hned do druhé kapitoly s úmyslem, aby se čtenář této práce nejdříve seznámil se zásadami trestního práva vztahujícími se k právnickým osobám, s legislativním vývojem a současnou právní úpravou, kterou pak následně může porovnat s úpravami zahraničními. Cílem práce však není detailní rozbor českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, ale spíše stručné seznámení se a pojednání o tomto zákoně, vystihnoutí jeho nejzásadnějších prvků a i případné upozornění na nedostatky této úpravy. Poté se v následujících kapitolách seznamujeme s vybranými zahraničními úpravami. Třetí kapitola nás zavede do zemí angloamerické právní kultury, která má zkušenost s trestní odpovědností právnických osob nejdelší. Na proti tomu čtvrtá kapitola je věnována kontinentální právní kultuře, kde je naopak institut trestní odpovědnosti právnických osob poměrně nový. Zajisté velice zajímavou částí této práce je kapitola pátá, která se zabývá právní úpravou trestní odpovědnosti právnických osob v zemích Asie a Latinské Ameriky.

V předkládané rigorózní práci se zaměřuji na základní instituty právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice i v zahraničí, uvádím z mého pohledu nejdůležitější a nejzajímavější prvky jednotlivých právních rámců a také se pokouším upozornit na případné nedostatky, které můžeme v české i zahraniční legislativě nalézt. Na závěr shrnuji dílčí závěry plynoucí z jednotlivých kapitol a navrhuji některé možné změny *de lege ferenda*, které by snad mohly být inspirací pro případné změny českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

1. Základní pojmy trestní odpovědnosti právnických osob

Úvodem je nezbytné vymezit pojmy, které budou dále užívány v průběhu celé této rigorózní práce. Základním kamenem vybraného tématu je pojem *právnická osoba*, proto je nejprve nutné ujasnit, jaké subjekty vlastně řadíme pod tento pojem. Tímto tak určíme, jaké subjekty mohou být vlastně trestně odpovědné. Na objasnění pojmu *právnická osoba* dále navážeme vymezením samotného institutu *trestní odpovědnosti právnických osob*.

1.1. Pojem právnická osoba

Trestní právo pojem právnická osoba nedefinuje, avšak vymezení tohoto pojmu bychom našli v oboru teorie práva a nově i v právu občanském. Definice používané v těchto odvětvích práva přesahují do všech právních oborů, a tak jsou aplikovány i v právu trestním.

Historicky se vyvinuly dvě klasické teorie právnických osob, a to teorie fikce a teorie reality. Od 20. století se nově objevují i nové, tzv. moderní teorie právnických osob, mezi které patří například zájmová teorie právnických osob, teorie přičitatelnosti, teorie odvozených právních způsobilostí a další.

Vůbec nejstarší teorií je *teorie fikce*, jejíž autorem je Friedrich Carl von Savigny, který v roce 1840 publikoval své věhlasné dílo *Systém současného římského práva*. Dle této teorie je právnická osoba fiktivním útvarem, umělou konstrukcí vytvořenou zákonodárcem, která vznikla analogicky po vzoru osob fyzických. Právnické osoby jsou tak reálně neexistujícími subjekty, které nemají vlastní vůli ani právní subjektivitu a nemohou tak být ani odpovědné za své protiprávní jednání.¹ Tato teorie má několik subkategorií, mezi nejvýznamnější patří teorie personifikace, teorie fikce v užším smyslu a teorie transsubstanciace.

Na teorii fikce následně reaguje *teorie reality*, která vidí právnickou osobu stejně reálně jako osobu fyzickou. Podle této teorie může právo vytvořit subjekty tím, že jim přizná právní osobnost. Teorie reality má také několik odnoží, které se liší zejména

---

¹ Beran, K.: Trestní odpovědnost právnických osob z hlediska teorie fikce. In: *Trestněprávní revue* 5/2014, str. 107 an.

svým pohledem na otázku, o jaký reálný substrát právnické osoby opírají svou existenci. Jedná se zejména o teorii organickou, kolektivní, identifikační, institucionální a teorii technické reality.

Nejmladší skupinou teorií právnických osob jsou tzv. *moderní teorie právnických osob*, které rozvíjejí teorie klasické. Zároveň se ale snaží přizpůsobit a reagovat na vývoj dnešní společnosti a úlohu právnických osob v ní. Moderních teorií existuje celá řada, například Hurdík² zmiňuje zájmovou teorii právnických osob, teorii pojetí právnických osob jako syntézy právních pravidel, Westermannovu teorii přičitatelnosti, teorii relativity právního statusu právnických osob nebo teorii autonomii právnických osob.

Důvodová zpráva k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“ nebo „ZTOPO“) říká, že pro použití tohoto zákona se pod pojmem právnická osoba myslí „*jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací,*“ přičemž toto vymezení právnické osoby vychází z definic obsažených v mezinárodních smlouvách a právních předpisech EU/ES.^{3,4} Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob tedy přímo nedefinuje pojem právnické osoby, ale odkazuje na jiné vnitrostátní předpisy. Zároveň ani neupravuje (včetně jeho důvodové zprávy), na jaké teorii vymezení právnických osob je založen.

Obecné vymezení pojmu právnická osoba najdeme v právu občanském. Na rozdíl od občanského zákoníku z roku 1964,⁵ který sice přímo pojem právnické osoby nedefinoval a obecně stál na organické teorii právnických osob, současný zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“ nebo „OZ“), přímo vytyčuje pojem právnická osoba. Nový kodex občanského práva v hlavě druhé, ustanovení § 20 odst. 1 věta první, definuje právnickou osobu jako „*organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon*

---

² Hurdík, J.: Právnické osoby a jejich typologie. 2. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 24 - 34.

³ Str. 28 důvodové zprávy k vládnímu zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [online]. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>> [cit. 5. 1. 2015].

⁴ Např. Druhý protokol k Úmluvě EU o ochraně finančních zájmů ES, vypracovaný na základě článku K.3 Smlouvy o EU ze dne 19. 6. 1997, Rámcové rozhodnutí č. 2001/413/SVV, o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků, Rámcové rozhodnutí č. 2008/841/SVV, o boji proti organizované trestné činnosti atd.

⁵ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

uzná“⁶. V tomto ustanovení můžeme spatřovat dvě definice právnické osoby, tedy že právnická osoba je určitý organizovaný útvar se zákonem přiznanou právní osobností a za druhé, že se jedná o takový organizovaný útvar, u kterého zákon sice výslovně nestanovil, že je právnickou osobou, ale vybavil jej takovými znaky, které jsou nezbytné pro plnění role právnické osoby.⁶ Jak uvádí i důvodová zpráva k občanskému zákoníku, z tohoto ustanovení je jasné, že zákon vychází z teorie fikce, tedy že právnická osoba na rozdíl od osoby fyzické per se neexistuje, pouze zákon může určitý subjekt prohlásit za osobu právnickou.⁷ Ovšem výše zmíněná druhá část definice říkající „nebo jehož právní osobnost zákon uzná“ je poměrně zavádějící. Dle některých autorů je toto ustanovení přesahem do tzv. teorie otevřené, organizační (reality). Havel uvádí, že: „I důvodová zpráva totiž potvrzuje, že existenci právní osobnosti organizovanému útvaru je možné dovést i bez výslovného zákonného pravidla, bude-li ze zákona právní osobnost takového útvaru jinak bez pochybností zřejmá.“⁸ Právní osobnost by tak mohly mít i takové útvary, kterým sice zákon výslovně právní osobnost nestanovuje, ale fakticky právní osobnost mají, a proto by jim zákon právní osobnost uznal.

1.2. Vymezení pojmu trestní odpovědnost právnických osob

Jednou ze stěžejních zásad trestního práva je zásada individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin. Ovšem ZTOPO k této zásadě přidává doplňkovou zásadu tzv. *souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby*,⁹ která se aplikuje jen u těch trestných činů, které může právnická osoba dle ZTOPO spáchat.

Trestní odpovědnost může mít tři základní formy, kterými jsou pravá trestní odpovědnost, nepravá trestní odpovědnost a dále jiné formy regulace odpovědnosti, např. správní. Česká legislativa se vydala cestou první, uplatňujeme tak koncept pravé trestní odpovědnosti. Trestní odpovědnost právnických osob bychom v rámci našeho

---

⁶ Hurdík, J. in: Švestka, J. et al.: Občanský zákoník: komentář. Svazek I, (§ 1 až 654), 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 92.

⁷ Eliáš, K.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Sagit, 2012, str. 75 - 77.

⁸ Havel, B. in: Melzer et al., Občanský zákoník: velký komentář. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 271.

⁹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 38 - 41.

právního systému mohli definovat jako povinnost právnické osoby nést následky za spáchání trestného činu osobou fyzickou, přičemž tento čin musí být spáchán buď jménem, nebo v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby. Ustanovení § 8, odst. 1 ZTOPO vyčítá osoby, jejichž zaviněné jednání se právnické osobě přičítá. Jsou jimi:

- a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,
- b) ten, kdo u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),
- c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo
- d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze přičítat podle odstavce 2 ustanovení § 8 ZTOPO.

Trestně odpovědná je právnická osoba i tehdy, pokud k protiprávnímu jednání došlo ještě před vznikem takovéto právnické osoby, dále pokud právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o neplatnosti právnické osoby. Trestní odpovědnost vzniká také pokud právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, je neplatný nebo neúčinný, nebo v případech, kdy jednající fyzická osoba není za takový trestný čin trestně odpovědná.¹⁰

1.2.1. Prává trestní odpovědnost

Vzhledem k tomu, že neexistuje žádná univerzální definice pojmu trestní odpovědnosti právnických osob, jednotlivé státy trestní odpovědnost pojaly po svém a tím vzniklo několik koncepcí trestní odpovědnosti právnických osob.

Koncepce pravé trestní odpovědnosti stanovuje odpovědnost právnické osoby za protiprávní jednání fyzické osoby, které je činěno jejím jménem a následně je proti právnické osobě jako takové vedeno trestní řízení a mohou jí být uloženy trestněprávní sankce. Šámal vidí podstatu pravé trestní odpovědnosti v tom, že proti právnickým

---

¹⁰ Srov. § 8 odst. 4 ZTOPO.

osobám mohou být používány přímé trestní sankce, aniž by tyto byly podmiňovány trestním stíháním fyzické osoby, tedy pachatele.¹¹

U tohoto konceptu odpovědnosti je zpravidla trestní odpovědnost právnických osob inkorporována přímo do trestního zákona, jako např. ve Francii či Nizozemí, nebo je přijat zvláštní zákon o TOPO, jako je tomu kupříkladu v Rakousku, Polsku a u nás. V České republice tedy máme zvláštní zákon o TOPO, sankce jsou právnickým osobám ukládány v trestním řízení, a proto Českou republiku považujeme za stát s pravou trestní odpovědností právnických osob.

1.2.2. Nepravá trestní odpovědnost

Nepravá trestní odpovědnost je takovou koncepcí, kdy je možné ukládat právnickým osobám kvazitrestní sankce, které jsou upraveny trestním zákoníkem. Typickým příkladem nepravé trestní odpovědnosti bylo až do konce roku 2010 Španělsko, kde trestní zákon (Código Penal) zakotvoval tzv. *consecuencias accesorias*.¹² Tento termín bychom mohli přeložit jako přídatné následky, což mohly být sankce typu uzavření podniku nebo pobočky právnické osoby, rozpuštění společnosti, nadace nebo sdružení, pozastavení činnosti, zákaz činnosti nebo soudní dohled nad činností právnické osoby. Vzhledem ke skutečnosti, že tento systém sankcionování byl poměrně složitý, Španělsko novelou trestního zákona¹³ přistoupilo k pravé trestní odpovědnosti.

Ani na Slovensku se tato forma nepravé trestní odpovědnosti příliš neosvědčila. Nepravá trestní odpovědnost byla do slovenského právního řádu zakotvena zákonem č. 224/2010 Z.z., kterým se mění a doplňuje zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov, a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Právnické osobě je dle této úpravy možno uložit ochranné opatření, ale pouze jako vedlejší důsledek trestného činu fyzické osoby, který spáchala v souvislosti s činností právnické osoby. V praxi k aplikaci zákona v podstatě nedochází a tato právní úprava je

---

¹¹ Šámal, P.: Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice. In: Wirtschaftsstrafrecht und die Strafbarkeit juristischer Personen. Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob, str. 159.

¹² §§ 127-129 španělského trestního zákona - Código penal č. 10/1995.

¹³ Ley Orgánica 5/2010, de 22 de junio, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal (Zákon č. 5/2010 ze dne 22 června, kterým se mění zákon č. 10/1995 ze dne 23. listopadu, trestní zákon).

kritizována nejen samotnými slovenskými právními teoretiky a praktiky, ale i na mezinárodním poli, např. zprávou OECD.¹⁴ Právě proto se na Slovensku připravuje nová úprava trestní odpovědnosti právnických osob, která by měla jít po vzoru té české.¹⁵

1.2.3. Smíšená trestní odpovědnost

Vedle konceptu pravé a nepravé trestní odpovědnosti právnických osob můžeme v některých státech najít i jiné formy odpovědnosti, které také splňují nároky vyplývající z mezinárodních závazků, tedy povinnost, aby bylo možné právnickým osobám ukládat sankce dostatečně účinné, přiměřené a odrazující.¹⁶ Takovou formou je správní odpovědnost právnických osob, která je v současné době využívána např. v Itálii, Polsku, Řecku, Bulharsku a Německu,¹⁷ kde v rámci správního řízení mohou být právnickým osobám ukládány sankce jako pokuta, propadnutí majetkového prospěchu získaného protiprávním jednáním nebo v nejzávažnějších případech zrušení právnické osoby.

---

¹⁴ OECD Phase 3 Report on implementing the OECD Anti-Bribery Convention in the Slovak republic, str.17.

¹⁵ Bohuslav, L.: Jaké zkušenosti s trestní odpovědností právnických osob mají některé státy EU? 30. 5. 2013. Dostupné na: <<http://pravniradce.ihned.cz/c1-59952640-jake-zkusenosti-maji-s-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-nektere-staty-eu>> [cit. 9. 1. 2015].

¹⁶ Např. čl. 4 odst. 1 Druhého protokolu k Úmluvě EU o ochraně finančních zájmů ES, vypracovaný na základě článku K.3 Smlouvy o EU ze dne 19. 6. 1997

¹⁷ Záhora, J.: Zodpovednosť právnických osôb za trestné činy v európskej dimenzii – komparatívny prehľad. In: Jelínek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: Bilance a perspektivy. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 24.

2. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice

Nutnost zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu přišla nejen díky četným mezinárodním závazkům, ve kterých jsme přislíbili sankcionovat protiprávní jednání právnických osob, ale i díky faktické potřebě vést právnické osoby k odpovědnosti za páchaní trestných činů. S rychlým rozvojem společnosti se pracovní, kontrolní a rozhodovací mechanismy právnických osob stávají tak složitými, že je v praxi často velmi složité zjistit, jaká konkrétní fyzická osoba je zodpovědná za to které rozhodnutí.¹⁸ A právě proto musela být některá z forem odpovědnosti právnických osob inkorporována i do právního rámce České republiky. Na druhou stranu to byl hlavně tlak mezinárodních subjektů snažících se o mezinárodní trestní spolupráci států za účelem účinnějšího trestání nezákonného jednání právnických osob, který přiměl naše zákonodárce k přijetí ZTOPO.

Avšak bylo zde i mnoho argumentů, které zavedení trestní odpovědnosti právnických osob zavrhovaly. Mezi hlavní obavy, které přijetí trestní odpovědnosti právnických osob vzbuzovalo, patřil rozvrat tradičních pilířů, na nichž trestní odpovědnost doposud stála. Dále se objevovaly názory, že prostřednictvím ZTOPO by stát šikanoval podnikatele a podnikatelé navzájem by mohli trestní odpovědnost zneužívat jako nástroj pro svůj konkurenční boj. Zásadním argumentem také bylo, že sankce ukládané právnickým osobám postihnou především ty, kteří rozhodování a fungování právnické osoby nemohli ovlivnit, zejména tedy zaměstnance a věřitele. Mezi zarputilé kritiky ZTOPO patří i bývalý prezident Václav Klaus, který ve svých pravidelných publikacích kritizuje zejména to, že zákon popírá vazbu mezi pachatelem a trestem, dále a že orgány činné v trestním řízení nejsou schopny najít konkrétní viníky - fyzické osoby, a proto je pro ně jednodušší trestat právnickou osobu jako celek. Stejně tak upozorňuje i na skutečnost, že ZTOPO jde proti logickému trendu odbourávání institutu kolektivní viny. Tato prezidentova tvrzení vidím jako nekonstruktivní kritiku, která celý koncept trestní odpovědnosti zavrhuje jako celek, ale nicméně se nesnaží nalézt jiné a lepší řešení problému, jak trestat protiprávní jednání často konkrétně neidentifikovaných osob jednajících v rámci osob právnických. Snad jediný názor, který

---

¹⁸ Fryšták, M.: Trestní odpovědnost právnických osob jako jeden z možných nástrojů boje s hospodářskou kriminalitou. In: Acta Universitatis Brunensis Iuridica, No 337. Brno: Masarykova univerzita, 2008, str. 1715.

s bývalým prezidentem sdílím, je negativní hodnocení procesní části ZTOPO, jež označuje pouze za hrubou kostrou procesních otázek trestního stíhání právnických osob.¹⁹

2.1. Zásady trestního práva vztahující se k právnickým osobám

Zásady trestního práva jsou základními stavebními kameny trestního práva, jsou to zpravidla explicitně či implicitně v trestním zákoníku vyjádřená primárně ústavně podmíněná východiska tvorby, interpretace a aplikace trestněprávních norem.²⁰

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob se poměrně zásadním způsobem dotkl některých tradičních zásad, na kterých stojí české trestní právo. Jednou z nich je i *zásada individuální trestní odpovědnosti*, dle které je fyzická osoba odpovědná pouze za její vlastní jednání, nemůže tak být odpovědná za cizí vinu nebo v rámci kolektivní odpovědnosti. Takovéto individuální působení na pachatele je nepochybně nenahraditelným prostředkem generální prevence. Avšak ustanovení § 8 odst. 3 ZTOPO zakotvuje do našeho právního řádu i *zásadu kolektivní trestní odpovědnosti*, dle které se nevylučuje trestní odpovědnost právnické osoby v případech, kdy se nepodaří nalézt konkrétní fyzickou osobu, která jménem nebo v zájmu právnické osoby skutečně jednala. Trestní odpovědnost právnických osob tak výrazně omezuje prostředek generální prevence, čímž je oslabována výchovná funkce trestního práva.²¹ Z výše uvedeného také vyplývá, že právnická osoba bude odpovědná vždy, i když se nepodaří určit konkrétní fyzickou osobu, která jednala protiprávně. Právnická osoba bude odpovědná dokonce i tehdy, jednala-li protiprávně fyzická osoba, která není trestně odpovědná.

ZTOPO zavádí úplně novou zásadu tzv. *nezávislé souběžné trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob*, jejíž základ bychom našli v ustanovení § 9 odst. 3 ZTOPO. Tato zásada znamená, že trestní odpovědnost právnických osob nevylučuje trestní odpovědnost osob fyzických jednajících za danou právnickou osobu a naopak,

---

¹⁹ Klaus, V.: Po třech letech opět k nesmyslnému zákonu o trestní odpovědnosti firem. Oficiální stránky Václava Klause, 27. 8. 2014. Dostupné na: <<http://www.klaus.cz/clanky/3621>> [cit. 5. 1. 2015].

²⁰ Kratochvíl, V. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 20.

²¹ Šámal, P.: Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice. In: Wirtschaftsstrafrecht und die Strafbarkeit juristischer Personen. Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob, str. 151 - 152.

že trestní odpovědnost fyzických osob nevylučuje trestní odpovědnost právnické osoby jako celku. K uplatnění této zásady může docházet jen tehdy, byl-li spáchán trestný čin, kterého se může dopustit i právnická osoba, tedy takový trestný čin, který je obsažen ve výčtu trestných činů v ustanovení § 7 ZTOPO.²²

Jako další novou zásadu, kterou zavádí ustanovení § 10 ZTOPO, je *přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby*. Práva a povinnosti plynoucí z trestněprávního vztahu tak nezanikají, jako je tomu u osob fyzických, ale přecházejí na všechny právní nástupce té dané právnické osoby. Tato koncepce byla inspirována rakouským Spolkovým zákonem o odpovědnosti sdružení za trestné činy (Verbandsverantwortlichkeitsgesetz) z roku 2005, který v ustanovení § 10 říká, že účinky spojené s TOPO nastávají vůči jejímu právnímu nástupci bez dalšího v okamžiku vzniku právního nástupnictví. Stejně jako v rakouské úpravě, i u nás se bude jednat o sukcesí univerzální, kdy veškerá práva a povinnosti přechází na všechny právní nástupce právnické osoby. Cílem univerzální sukcese je zamezení právnickým osobám vyhýbat se trestnímu stíhání tím způsobem, že by jednoduše pouze některá svá práva a povinnosti převedly na své právní nástupce. Jak z výše uvedeného vyplývá, nástupce může být více než jeden a při rozhodování o druhu a výměře trestu či ochranného opatření vždy soud musí přihlédnout k rozsahu, ve kterém přišly na právního nástupce výnosy, užitky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, a dále případně i k tomu, v jakém rozsahu nástupci právnické osoby pokračují v činnosti související se spáchaným trestným činem.

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob významným způsobem zasahuje do trestněprávní zásady *nullum crimen sine culpa*, není trestného činu bez viny, tedy do zásady trestní odpovědnosti za vinu, která se opírá o samotné zavinění.²³ S ohledem na skutečnost, že právnické osoby nejsou jako uměle vytvořené subjekty nadány volní schopností, jejich odpovědnost se vždy odvozuje od jednání osoby fyzické. Trestní právo je spjata s psychickými stavy, vlastnostmi a projevy, které jsou interpretovány výrazy jako vina, zavinění, chtění, vědění či etický odsudek, avšak tyto pojmy mají

---

²² Kratochvíl, V.: Trestní odpovědnost právnických osob a základní zásady trestního práva hmotného. In: Trestněprávní revue. Praha: C. H. Beck, 9/2011, str. 249 - 253.

²³ Kratochvíl, V. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 44.

smysl jen v souvislosti s osobami fyzickými a naopak jejich použití ve spojení s právníky osobami tyto pojmy smysl postrádají.²⁴

Zajisté zajímavou otázkou je aplikace zásad trestního práva procesního v řízení proti právníky osobám. Některé zásady ze samotné povahy věci nemohou být vůbec na právníky osoby aplikovány, a to s ohledem na jejich zásadní charakterovou odlišnost od osob fyzických. Tak je tomu kupříkladu s právy obsaženými v článku 8 LZPS, kdy logicky není možné, aby se zásady týkající se zadržení či vazby uplatnily i u právníky osob. I většina ostatních zásad vycházejících ze základních práv a svobod, snad jen s výjimkou zásady presumpce nevinu a zásady veřejnosti, nejsou dost dobře aplikovatelné na PO. Naopak zásady vycházející z práva na spravedlivý proces uvedené v ustanovení § 2 TŘ jsou bez zásadních obtíží použitelné i na právníky osoby.²⁵

Významnou zásadou, která se bude aplikovat i na právníky osoby, je zásada *ne bis in idem*, neboli zákaz dvojího přičítání. Dle této zásady není možné, a to tedy ani v případech právníky osob, vést opětovné trestní stíhání nebo odsoudit osobu za tentýž spáchaný trestný čin. Jedná se o zásadu ústavněprávní, zakotvenou v čl. 40 odst. 5 LZPS, který říká, že *nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který byl již pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby*. Zásada je dále rozpracována v ustanovení § 11 odst. 1 písm. j) TŘ, které stanovuje, že *trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno, stanoví-li tak vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána*. Jako příklad mezinárodních smluv, které tuto zásadu zakotvují, můžeme uvést Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Úmluvu k provedení Schengenské dohody o postupném rušení kontrol na společných hranicích, článek 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a Chartu základních práv EU.²⁶ V samotném ZTOPO bychom tuto zásadu našli v ustanovení § 28 odst. 2, které říká, že *„trestní stíhání proti právníky osobě nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno, jestliže dřívější řízení pro týž skutek proti téže*

---

²⁴ Jelínek, J.: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 369.

²⁵ Kuchta, J.: Trestní řízení proti právníky osobám z pohledu některých zásad trestního práva procesního. In: Dny práva – 2008 – Days of Law. Brno: Masarykova univerzita, Tribun EU s.r.o., 2008, str. 1760.

²⁶ Jelínek, J., Říha, J., Sovák, Z.: Rozhodnutí ve věcech trestních. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2008, str. 37.

právnícké osobě skončilo pravomocným rozhodnutím o správním deliktu a toto rozhodnutí nebylo zrušeno.“ Avšak tato zásada nevylučuje, aby bylo právnícké osobě zároveň uloženo správním orgánem opatření nápravného charakteru, a to nucenou správu nebo jiné nápravné opatření.²⁷ Stejně tak jak již bylo výše uvedeno zásada *ne bis in idem* nebrání trestní odpovědnosti osoby právnícké a zároveň odpovědnosti osoby fyzické, a proto je v praxi možné, aby za tentýž skutek bylo vedeno trestní řízení proti osobě fyzické a zároveň i proti osobě právnícké.

2.2. Legislativní vývoj v ČR

Před přijetím zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob bylo možné právníckým osobám uložit pouze jedinou trestní sankci, kterou bylo zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, a to nejprve dle ustanovení § 71 odst. 1 a §§ 73 - 73b STrZ a později dle ustanovení § 98 odst. 1 a § 101 trestního zákoníku účinného od 1. ledna 2010.

Počátky snah o zavedení trestní odpovědnosti právníckých osob můžeme najít už v roce 2000, kdy byla tehdejším ministrem spravedlnosti JUDr. Otakarem Motejlem sestavena specializovaná komise za účelem zkoumání možnosti inkorporování institutu trestní odpovědnosti PO do našeho právního systému. Výsledkem zkoumání komise bylo doporučení, že by odpovědnost právníckých osob měla být buď kodifikována v rámci systému trestního práva nebo mělo být zdokonaleno sankcionování osob v oboru práva správního.²⁸

Poprvé byl vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob předložen Poslanecké sněmovně dne 21. července 2004,²⁹ avšak návrh byl zamítnut zejména s argumenty, že institut odpovědnosti právníckých osob je nadbytečný, že by mohl být zneužíván nekalou konkurencí a také, že vymezení trestných činů je příliš široké (návrh zákona v ustanovení § 4 vyčítl 133 trestných činů, kterých by se mohla právnícká osoba dopustit).³⁰

---

²⁷ Nováčková, S.: Nový návrh zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 4, str. 95 a násl.

²⁸ Jelínek, J., Herczeg, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 16 - 18.

²⁹ Sněmovní tisk č. 745, IV. volební období.

³⁰ Jelínek, J.: *Trestní odpovědnost právníckých osob*. Praha: Linde, 2007, str. 9.

V reakci na zamítnutí trestněprávní úpravy odpovědnosti právnických osob vznikl věcný záměr zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství.³¹ Jednalo se tedy o správní úpravu odpovědnosti právnických osob, i když věcný záměr zákona se věnoval i ostatním možným variantám odpovědnosti právnických osob, kdy právnická osoba měla být odpovědná za spáchání správního deliktu. Jak ale věcný záměr zákona uváděl, pro zavedení správní odpovědnosti právnických osob by bylo nutné přijmout ještě další zvláštní zákon, který by vymezil např. skutkové podstaty správních deliktů dle mezinárodních smluv, sankce a způsob jejich výměry a ukládání právnickým osobám nebo např. příslušnost správního orgánu k projednání správního deliktu. Avšak zkoumáním tohoto přístupu bylo zjištěno mnoho nedostatků, obecně celková jeho nedostatečnost a neúplnost, a to zejména na úrovni mezinárodní spolupráce, a dále např. zásadní vada, že v rámci správního řízení by obviněná právnická osoba nemohla uplatnit taková práva, jakými obviněné osoby disponují v řízení trestním. Proto bylo doporučeno od správní úpravy odpovědnosti právnických osob upustit a vydat se cestou trestněprávní úpravy.

Následně Ministerstvo spravedlnosti vypracovalo „Analýzu a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy,“ která byla schválena usnesením vlády č. 1451 dne 30. listopadu 2009. Toto rozhodnutí dále uložilo Ministerstvu spravedlnosti zpracovat a vládě následně předložit návrh zákona umožňující postih právnických osob za trestné činy, pod jejichž skutkové podstaty jsou podřaditelná protiprávní jednání obsažená v mezinárodních smlouvách a právních předpisech ES/EU, vyžadující odpovědnost právnických osob za ně, přičemž sankce měly být právnické osobě ukládány trestním soudem v trestním řízení.

Návrh takového zákona byl v roce 2010 vypracován a dne 23. února 2011 vláda návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim přijala. Poté byl návrh zákona postoupen do Poslanecké sněmovny,³² kde byl dne 27. září 2011

---

³¹ Návrh zákona zpracován na základě usnesení vlády č. 64 ze dne 23. ledna 2008 ke Koncepci boje proti organizovanému zločinu. Předkladatel návrhu: Ministerstvo vnitra; č. j. předkladatele MV-81687/LG-2008.

³² Postoupen v březnu 2011, sněmovní tisk č. 285, VI. volební období.

schválen usnesením č. 771 a následně návrh úspěšně prošel i Senátem. Poté byl návrh zákona předložen tehdejšímu prezidentu republiky Václavu Klausovi, který však využil svého ústavního práva veta a návrh zákona vrátil Poslanecké sněmovně. Prezident k vetu připojil stanovisko,³³ ve kterém objasňuje důvody jeho rozhodnutí. Nesouhlasí se zavedením kolektivní viny do českého právního řádu, upozorňuje na postih nevinných osob a také uvádí, že místo toho, aby byl nalezen skutečný pachatel trestného činu, bude jednoduše odsouzena právnická osoba jako celek, čímž si orgány činné v trestním řízení ulehčí svou práci. Rovněž uvádí, že zákonem by byla dána do rukou soudů dána příliš široká pravomoc. V neposlední řadě se prezident ve své argumentaci odvolává na nedostatečné zpracování procesních otázek stíhání právnických osob. Poslanecká sněmovna o vráceném návrhu zákona hlasovala znovu a veto prezidenta bylo 120 hlasy poslanců přehlasovala. Přijatý zákon byl pak dne 22. prosince 2011 publikován ve Sbírce zákonů pod č. 418/2011 s účinností již k 1. lednu 2012. Legisvakanční lhůta tak byla pouhých devět dní, což je s ohledem na významnost a zároveň komplikovanost zákona naprosto nedostačující.

Zákon byl již dvakrát novelizován. Poprvé zákonem č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, jenž nabyl účinnosti k 1. lednu 2014 a který mění část pátou ZTOPO upravující řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Podruhé byl ZTOPO novelizován zákonem č. 141/2014 Sb., s účinností od 1. srpna 2014, který rozšiřuje výčet trestných činů v ustanovení § 7 ZTOPO o trestný čin znásilnění (§ 185 TrZ), o trestný čin účasti na pornografickém představení (§ 193a TrZ), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b TrZ) a o trestný čin lichvy (§ 218 TrZ).

V současné době vláda ČR představila poměrně rozsáhlý návrh novely ZTOPO (číslo sněmovního tisku 304), ten se však ukázal být naprosto nedostatečným, zejména z důvodu, že nebere v potaz souvislosti jak v rámci ZTOPO, tak s ostatními trestními předpisy, a obsahuje i četné legislativní vady. Proto bylo dne 18. března 2015 ústavněprávním výborem Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR projednávání této novely přerušeno a vráceno Ministerstvu spravedlnosti k vypracování pozměňovacího návrhu.

---

³³ Stanovisko prezidenta republiky. Sněmovní tisk 285/4. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=4>> [cit. 12. 1. 2015].

S účinností od 1. června 2015 bude novelou ZTOPO č. 86/2015 Sb. drobně novelizováno několik ustanovení. Vzhledem k tomu, že OZ nepracuje s pojmem „jiná majetková hodnota,“ bude tento vypuštěn z TrZ i ze ZTOPO. Dále dojde k úpravě ustanovení § 30 ZTOPO, kdy o zahájení trestního stíhání již nevyrozumívá registry pouze policejní orgán, ale orgán činný v trestním řízení, který trestní stíhání zahájil. Dále dojde k celkové revizi ustanovení § 33 ZTOPO, jež upravuje zajišťovací opatření. S ohledem na skutečnost, že v době psaní této práce nebyla uvedena novela účinná, pracuji se zněním účinným do 31. května 2015.

2.3. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob

Následující kapitola nás podrobněji seznámí s jednotlivými ustanoveními zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Vzhledem k tomu, že cílem této rigorózní práce je komplexně vyložit českou právní úpravu TOPO a následně poskytnout porovnání s právními úpravami vybraných zemí celého světa, v této kapitole nebudou jednotlivá ustanovení obsáhle a do detailu rozebírána, k tomu ostatně slouží především komentáře k zákonu.³⁴

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob není příliš obsáhlou normou, je totiž tvořen pouze 48 paragrafy, které obsahují jak hmotně právní, tak i procesně právní úpravu. Zákon je rozdělen celkem do šesti částí. Stejně jako zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, bývá označován jako tzv. vedlejší trestní zákon.

---

³⁴ Např. Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T, Púry, F., Říha, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012.

Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013.

Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

Forejt, P., Habarta, P., Trešlová, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. S komentářem. Praha: Linde, 2012.

2.3.1. ČÁST PRVNÍ - Obecná ustanovení

První část ZTOPO je částí hmotně právní, která do značné míry kopíruje systematiku obecné části trestního zákoníku, a tak stejně jako trestní zákoník vymezuje předmět úpravy zákona a také jeho působnost.

Předmět úpravy a její vztah k jiným zákonům

Jak první ustanovení zákona říká, tento zákon určuje podmínky, při jejichž splnění je právnická osoba trestně odpovědná, dále stanovuje tresty a ochranná opatření, která lze právnickým osobám za spáchání trestných činů uložit a také upravuje postupy v řízení proti právnickým osobám. Subjektem tohoto zákona jsou tedy právnické osoby, o jejichž definování jsem se pokusila v jedné z předchozích kapitol této práce.

Druhý odstavec ustanovení § 1 hovoří o subsidiaritě trestního zákoníku vůči ZTOPO, v řízení proti právnickým osobám o subsidiaritě trestního řádu a v řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních o subsidiaritě zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. K použití těchto zákonů může dojít ale pouze tehdy, pokud samotný ZTOPO danou problematiku neupravuje a pokud použití těchto zákonů nevylučuje samotná povaha věci. Odkazuje-li jiný právní předpis na trestní řízení, pak je tím myšleno řízení nejen dle TŘ a zákona o soudnictví ve věcech mládeže,³⁵ ale nově i řízení proti právnické osobě dle ZTOPO.

Místní působnost

Místní působnost zákona je upravena v ustanoveních § 2 - § 5 ZTOPO. Tato ustanovení vyčítají případy, kdy bude posuzována trestnost činu dle zákona České republiky. Zároveň zakotvují zásadu teritoriality, tedy že čin je dle ZTOPO trestný tehdy, je-li spáchán na území České republiky a zároveň musí být spáchán takovou právnickou osobou, která má v České republice své sídlo, nebo která má zde umístěný svůj podnik či organizační složku, nebo která zde vykonává svou činnost, nebo která má v České republice svůj majetek. Z tohoto tedy plyne, že dle ZTOPO jsou odpovědné jak české právnické osoby se sídlem v ČR, tak i zahraniční právnické osoby, jež mají

---

³⁵ § 97 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.

na území republiky svůj podnik, organizační složku, majetek, nebo které zde vykonávají svou činnost.³⁶

Stejná zásada se aplikuje i u tzv. distančních deliktů, tedy byl-li trestný čin spáchán na území naší republiky, ale následek tohoto činu nastal zcela nebo jen zčásti v cizině nebo naopak dopustil-li se pachatel trestného činu v cizině, avšak následek činu nastal zcela nebo zčásti na území České republiky.³⁷

Na situace, kdy trestnost činu stanovuje mezinárodní smlouva, pamatuje ustanovení § 5 ZTOPO. To umožňuje rozšířit či naopak zúžit působnost tohoto zákona, čímž Česká republika vyhoví závazkům přijatých mezinárodními smlouvami, jež jsou součástí českého právního řádu. Avšak pokud mezinárodní smlouva nepřipouští užití ustanovení o místní působnosti ZTOPO, pak se tato ustanovení neujíjí a mezinárodní smlouva má aplikační přednost před tímto zákonem.

Vyloučení odpovědnosti některých právnických osob za trestný čin

Z logiky věci nesmí v ZTOPO chybět ustanovení vymezující okruh trestně odpovědných subjektů dle tohoto zákona. Zákonodárce mohl zvolit jeden z těchto přístupů:

- I. Univerzální výčet, který přiznává trestní odpovědnost všem právnickým osobám. Výhodu tohoto přístupu vidím v tom, že by si byly všechny právnické osoby rovny před zákonem. Avšak znamenalo by to i trestní odpovědnost samotného státu a jeho organizačních složek, státních podniků apod., což by vedlo k situaci, že by stát prostřednictvím soudní moci postihoval sám sebe. Domnívám se, že takovýto systém by nemohl fungovat;
- II. Pozitivní výčet, jež stanovuje okruh všech právnických osob, které jsou trestně odpovědné. Toto pojetí by však bylo v praxi velmi těžko uchopitelné, protože taxativně vyčíst všechny PO by bylo téměř nemožné nebo naopak demonstrativní výčet by mohl vést k výkladovým problémům a tedy sporům, jaké PO jsou odpovědné a jaké ne;

---

³⁶ Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházející trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, komentář k ustanovení § 2 odst. 1, informační databáze ASPI.

³⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 76.

- III. Negativní výčet, který určí právnické osoby vyloučené z trestní odpovědnosti. Přestože toto pojetí znamená určitou nerovnost mezi právnickými osobami, vidím jej jako nejschůdnější a souhlasím s jeho zařazením do ZTOPO.

Negativní vymezení osobní působnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob bychom našli v ustanovení § 6, které z působnosti ZTOPO výslovně vylučuje Českou republiku a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Pod pojmem Česká republika jsou zahrnuty i veškeré její organizační složky, které ani nemohou být trestně odpovědné dle tohoto zákona, protože nejsou právnickými osobami.³⁸ Při trestném jednání organizačních složek státu, krajů a obcí, za které by v obecných případech nesla odpovědnost právnická osoba dle ZTOPO, bude uplatňována osobní trestní odpovědnost konkrétních fyzických osob.³⁹ Obdobně jako je vyloučena odpovědnost České republiky, je vyloučena i odpovědnost ostatních států, a to na základě principu suverenity, a také odpovědnost mezinárodních organizací veřejného práva.⁴⁰ Naopak dle ZTOPO budou trestně odpovědné územní samosprávné celky, tedy kraje, obce a hl. m. Praha, při výkonu jejich práv v soukromoprávních vztazích, typicky např. při správě vlastního majetku. Samozřejmě odpovědní dle tohoto zákona nebudou ani podnikatelé- fyzické osoby.

Jak druhý odstavce § 6 uvádí, má-li ČR či územní samosprávný celek v případech jeho výkonu veřejné moci majetkovou účast na právnické osobě (např. akcie, zatímní listy apod.), pak takováto právnická osoba není vyloučena z trestní odpovědnosti. Takovými právnickými osobami jsou v praxi nejčastěji školy, ústavy sociální péče či například dopravní podniky.

---

³⁸ § 3 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Vondruška, F.: K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, č. 13, 2011, s. 466.

⁴⁰ Str. 36 - 37 důvodové zprávy k vládnímu zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [online]. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>> [cit. 5. 1. 2015].

2.3.2. ČÁST DRUHÁ - Základy trestní odpovědnosti právnických osob

V druhé části ZTOPO najdeme taxativní výčet trestných činů, kterých se právnická osoba může dopustit. Dále jsou zde stanoveny podmínky TOPO, je definován pojem pachatele a spolupachatele, také je upraveno právní nástupnictví, účinná lítost a institut promlčení trestných činů.

Trestné činy

Vymezení věcné působnosti ZTOPO nalezneme v ustanovení § 7, které upravuje rozsah kriminalizace jednání právnických osob. Jedná se o taxativní výčet trestných činů, za jejichž spáchání je právnická osoba trestně odpovědná. Dle tohoto katalogu se PO může dopustit trestného činu v jeho jakékoli formě, tedy od nedbalostních přečinů až po zvlášť závažné trestné činy.

Tento výčet trestných činů je odbornou veřejností často kritizován, zejména je upozorňováno na jeho neúplnost. Například jsou zcela opomenuty trestné činy proti životu a zdraví, čímž jsou z trestní odpovědnosti vyloučeny například právnické osoby poskytující zdravotnické služby. Jak Jelínek uvádí: *„Je to zvláštní, protože mezi trestnými činy zařazenými do paragrafu 7 topo nalézáme i trestné činy, u kterých způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby (například u vydírání, sexuálního nátlaku, pohlavního zneužití). Nezařazení trestných činů proti životu a zdraví do výčtu deliktů, za které může být odpovědná právnická osoba, neumožňuje například vyvodit trestní odpovědnost právnických osob při poskytování zdravotních služeb a dopravních služeb při způsobení dopravní nehody či havárie nebo pracovního úrazu, který je trestným činem.“*⁴¹

Dalším nedostatkem tohoto katalogu je, že zde chybí trestné činy subsidiární či svou povahou obdobné trestným činům v katalogu uvedených. Tak je tomu kupříkladu u trestného činu obchodování s lidmi (§ 160 TrZ), kdy jemu blízké trestné činy, jako jsou zbavení osobní svobody (§ 170 TrZ) nebo zavlčení (§ 172 TrZ), nejsou vůbec ve výčtu trestných činů uvedeny. Stejně tak v tomto seznamu trestných činů chybí některé trestné činy z oblasti hospodářské soutěže a zadávání veřejných zakázek. Další otázkou může být, proč byl do výčtu zařazen trestný čin podvodu dle ustanovení

---

⁴¹ Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 66.

§ 209 TrZ, ale už ne trestný čin zpronevěry upravený v ustanovení § 206 TrZ. Ani důvodová zpráva neuvádí, jaký je ve vztahu k právnickým osobám rozdíl mezi těmito dvěma trestnými činy, že zpronevěra nebyla na rozdíl od TČ podvodu do katalogu trestných činů zahrnuta. Dále kupříkladu některé majetkové trestné činy (jako porušení povinnosti při správě cizího majetku a další) a zejména jejich subkategorie úpadkové delikty (§§ 222 - 227 TrZ), by jistě teoreticky právnická osoba spáchat mohla, avšak do katalogu ustanovení § 7 ZTOPO nebyly zařazeny.

Vzhledem k těmto nedostatkům zákona pokládám za pravděpodobné, že výčet trestných činů bude v budoucnu postupně rozšiřován. Naopak některé trestné činy, kterých se může právnická osoba dopustit, se zdají být ve výčtu navíc. Tak je tomu například u trestného činu svádění k pohlavnímu styku (§ 202 TrZ), u nějž, jak uvádí Jelínek,⁴² není jasné, zda jej právnická osoba vůbec může fakticky spáchat.

Osobně bych viděla jako účelnější takové znění zákona, kdy by byla pro právnické osoby zavedena trestní odpovědnost obecně za všechny trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku nebo případně odpovědnost za všechny trestné činy s omezením na ty, jejichž povaha to připouští, jako je tomu například v rakouské či francouzské právní úpravě. Tento způsob úpravy je jednoduchý, úprava by pak byla jednotná a vyhnuli bychom se případným novelizacím rozšiřujícím výčet trestných činů. Zároveň jak velice výstižně zmiňuje Danková, díky odpovědnosti právnických osob za všechny trestné činy bychom se vyhnuli nebezpečí, že některé trestné činy budou z trestní odpovědnosti vyloučeny pouze z politických důvodů nebo případně tlaků lobbistických skupin.⁴³ Za nevýhodu tohoto pojetí je považována skutečnost, že u některých trestných činů je téměř nepředstavitelné jejich spáchání právnickou osobou (jako je tomu např. vlastnoručních deliktů či trestných činů proti lidské důstojnosti).⁴⁴ Z mého pohledu toto jako negativum nevidím, v praxi by jednoduše za tyto trestné činy nebyly právnické osoby trestně stíhány.

Jelínek argumentuje, že v případě odpovědnosti právnických osob obecně za všechny trestné činy uvedené v TrZ, jejichž povaha to připouští, by docházelo ke sporům, které trestné činy jsou svou povahou věci z pachatelství spáchaného

---

⁴² Jelínek, J.: K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. In: Bulletin advokacie, 9/2014, str. 15.

⁴³ Danková, K.: K otázce rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob. In: Jelínek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy, Leges, Praha 2013, str. 297.

⁴⁴ Jelínek, J.: K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. In: Bulletin advokacie, 9/2014, str. 15.

právníčkou osobou vyloučeny, což by mohlo vést k narušení právní jistoty.⁴⁵ Nicméně se domnívám, že za nynější situace, kdy seznam trestných činů, kterých se může právnícká osoba dopustit, není nijak ustálený a je zde kontinuální diskuze o jeho rozšíření (dokonce byl taxativní výčet v ustanovení § 7 ZTOPO již jednou novelou⁴⁶ rozšířen), je i tímto současným stavem jasně narušen princip předvídatelnosti práva a právnícké osoby jsou tak odkázány na libovůli zákonodárce. Přechodem od pouhého výčtu trestných činů k rozšíření na všechny trestné činy uvedené v trestním zákoně prošla například Francie, kde je v současné době bez jakýchkoli problémů aplikováno univerzální pojetí trestní odpovědnosti právníckých osob.

Ze Zpráv o činnosti státního zastupitelství za rok 2012 a 2013⁴⁷ vyplývá, že ze všech trestných činů, které lze právníckým osobám přičíst, bylo trestní stíhání nejčastěji vedeno za daňové trestné činy, dále za podvody a dotační podvody, také za trestný čin sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, za trestný čin porušení autorského práva, zneužití pravomoci úřední osoby a vydírání.

Trestní odpovědnost právnícké osoby

Jedním ze stavebních kamenů a zároveň asi jedno z nejproblematictějších ustanovení ZTOPO je ustanovení § 8, které upravuje přičitatelnost trestných činů právnícké osobě a zavádí do našeho právního řádu institut kolektivní trestní odpovědnosti. ZTOPO zde vymezuje podmínky přičitatelnosti a také subjekty, jejichž protiprávní čin může být považován za trestný čin spáchaný právníčkou osobou.

Aby byla PO za trestní jednání odpovědná, musí být protiprávní jednání páčáno jménem, v zájmu nebo v rámci činností té dané právnícké osoby. Zájem právnícké osoby může mít povahu soukromoprávní, což najdeme zejména u obchodních společností, nebo naopak veřejnoprávní, jako například u příspěvkových organizací zabývajících se veřejně prospěšnými aktivitami. Fenyk se Smejkalem objasňují pojem *zájem*, který vysvětlují jako hmotné či nehmotné jednání, které zlepšuje nebo alespoň

---

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Zákon č. 141/2014 Sb. rozšířil katalog trestných činů o trest znásilnění (§ 185 TrZ), účast na pornografickém představení (§ 193a TrZ), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b TrZ) a lichva (§ 218 TrZ).

⁴⁷ Dostupné na: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/statistika>> [cit. 16. 1. 2015].

zachovává právnické osobě postavení v oblasti jejího působení.⁴⁸ Půjde tak zpravidla o zlepšování majetkového postavení právnických osob a jejich postavení na trhu.

Osoby, jejichž protiprávní čin může být považován za trestný čin spáchaný právnickou osobou, můžeme rozdělit do dvou základních skupin.

1. Do první kategorie spadají subjekty uvedené v ustanoveních § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO. Jedná se o statutární orgány a jejich členy anebo jiné osoby, které jsou oprávněny jménem nebo za právnickou osobu jednat [písm. a)]. Dále do této kategorie řadíme osoby vykonávající řídicí nebo kontrolní činnost, které ale nejsou osobami uvedenými pod písm. a) [písm. b)]. Jako poslední do této skupiny řadíme ty, kteří vykonávají rozhodující vliv na řízení té dané právnické osoby a jejichž jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího TOPO [písm. c)]. Protiprávní jednání těchto subjektů bude vždy při kumulativním naplnění základních formálních znaků objektivní stránky trestného činu (jednání, následek, příčinná souvislost) přímo přičitatelné právnické osobě.
2. Druhou kategorií přičítání pak tvoří zaměstnanci či osoby v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů, nejsou-li osobami uvedenými v písmenech a) až c) [písm. d)].

U první kategorie subjektů se aplikuje objektivní odpovědnost právnické osoby bez možnosti jejího vyvinění [§ 8 odst. 2 písm. a) ZTOPO]. Jak důvodová zpráva k ZTOPO uvádí, právnické osoby samotné by měly protiprávnímu jednání těchto osob jednak předcházet, a jednak jej samy odhalovat, a mimo jiné právě proto jsou v těchto případech právnické osoby objektivně odpovědné. V této otázce však souhlasím s protichůdným názorem odborné veřejnosti. Zejména jednání statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu, popřípadě jiné osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat, by nemělo být přičítáno právnické osobě bez dalšího, ale pouze v případech, kdy k jednání došlo v souvislosti s jejich funkcí v rámci právnické osoby. Současná úprava stanovující objektivní odpovědnost PO neumožňuje právnické osobě vyvinít se ze své odpovědnosti, byť by se jednalo i o případ zjevného

---

⁴⁸ Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 30.

excesu konkrétní fyzické osoby.⁴⁹ V praxi se může stát, že se fyzická osoba dopustí protiprávního jednání, které nijak nesouvisí s jejím zařazením v právnické osobě, avšak právnická osoba nemá možnost se ze své odpovědnosti vyvinut, a to ani kdyby měla řádně zavedená preventivní opatření. Proto navrhuji, že bychom se mohli nechat inspirovat například právní úpravou rakouskou či anglickou, kde jednání členů statutárních orgánů může být přičteno právnické osobě jen tehdy, když fyzická osoba jednala v rámci své funkce. Avšak dle Šámalova komentáře právnická osoba neodpovídá za protiprávní jednání zákonem uvedených osob tehdy, byl-li čin spáchán proti zájmům této právnické osoby nebo na její úkor. V těchto případech bude uplatněna pouze trestní odpovědnost osoby jednající.⁵⁰

Dalším úskalím současné úpravy přičitatelnosti jednání statutárního orgánu nebo jeho člena je jeho nesoulad s ustanoveními nového občanského zákoníku, který je na rozdíl od předchozího občanského zákoníku postaven na teorii fikce. Mění se tak způsob jednání právnické osoby, která již nejedná prostřednictvím svého statutárního orgánu, ale statutární orgán jedná v zastoupení právnické osoby (§§ 161 - 167 OZ). Aby bylo ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO v souladu s občanským zákoníkem, muselo by být předefinováno tak, aby zástupci právnické osoby jednaly pro účely přičitatelnosti protiprávního jednání právnické osobě z titulu svého zastoupení. Dle Berana by věta první § 8 odst. 1 měla znít: „*Za trestný čin právnické osoby se považuje protiprávní čin spáchaný za právnickou osobu nebo v její prospěch, jednal-li tak při plnění svých úkolů (...)*“ s odůvodněním, že je-li právnická osoba chápána pouze jako fikce bez vlastní vůle (dle OZ), pak nelze, aby byl trestný čin spáchán v jejím zájmu, protože PO žádné zájmy bez vůle mít nemůže. Proto navrhuje vhodnější formulaci „k jejímu prospěchu.“ Zároveň vysvětluje, že formulace „v rámci její činnosti“ obsažená v ZTOPO je širší, než formulace obsažená v ustanovení § 167 OZ, což je porušením zásady subsidiarity trestní represe, a tak vidí jako schůdnější formulaci „při plnění svých úkolů.“⁵¹ Avšak s tímto tvrzením a novou formulací ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO nesouhlasí Šámal s Eliášem, kteří říkají, že: „*zákon o trestní odpovědnosti právnických osob tedy*

---

⁴⁹ Gřivna, T.: Dva a půl roku účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. In: Parlamentní listy, 30. 6. 2014. Dostupné na: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Tomas-Grivna-Dva-a-pul-roku-ucinnosti-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-325194>> [cit. 17. 1. 2015].

⁵⁰ Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Půry, F., Říha, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 190 - 191.

⁵¹ Beran, K.: Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. In: Trestněprávní revue 7,8/2014, str. 179 an.

nepochybně navazuje na vymezení právnických osob, jak bylo rozvinuto v obecné teorii práva, zejména v nauce občanskoprávní, ale i administrativněprávní, neboť ani nemůže jinak, ale pokud jde o trestněprávní jednání právnické osoby, musí zákon o trestní odpovědnosti právnických osob ze shora uvedených důvodů navazovat na obecné vymezení jednání v trestněprávním smyslu, na něž pak navazuje i vymezení skutkových podstat jednotlivých trestných činů, a proto si nelze vystačit s obecnou úpravou v občanském zákoníku, neboť v těchto případech nejde o obecné právní jednání nebo protiprávní čin, jak je chápe soukromé právo, ale o "exces" ve smyslu jednání trestněprávního, které je třeba s ohledem na to upravit zvláštním způsobem (...)"⁵²

Z těchto názorů vyplývá, že pohled na koncepci právnických osob a přičitatelnost protiprávního jednání, se mezi odborníky značně liší. Myslím si, že je to částečně i důsledkem poměrně nejasných formulací v obsažených jak v občanském zákoníku, tak v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob, a bohužel ani důvodové zprávy k těmto zákonům záměr a koncept daných ustanovení příliš neosvětlují. Proto si myslím, že řešení této problematiky přijde až s konkrétními případy, jež budou soudy v budoucnu rozhodovat.

Druhou skupinu osob, jejichž jednání může být přičítáno PO, tvoří zaměstnanci a osoby v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanci“) při plnění pracovních úkolů [§ 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO]. Spáchá-li zaměstnanec trestný čin, jeho jednání lze přičítat právnické osobě pokud:

- I. zaměstnanec jednal na základě rozhodnutí, schválení nebo pokynu dané právnické osoby;
- II. orgán právnické osoby neprovedl taková opatření, která po něm lze požadovat na základě jiného právního předpisu nebo taková opatření, která po něm lze spravedlivě požadovat. Jedná se zejména o provedení povinné nebo potřebné kontroly nad činností svých zaměstnanců nebo jiných osob. Stejně tak by právnická osoba měla učinit všechna nezbytná opatření k zamezení či odvrácení následků spáchaného trestného činu. V případech, kdy tato opatření PO prokazatelně neučiní, bude za jednání svých zaměstnanců trestně odpovědná.⁵³

---

⁵² Šámal, P., Eliáš K.: Několik poznámek k článku „Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“. In: Trestněprávní revue 3/2015, str. 59 an.

⁵³ Srov. § 8 odst. 2 písm. b) zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Jak z výše uvedeného vyplývá, vrcholní činitelé právnické osoby by měli právní předpisy velmi dobře znát, respektovat je, jednat obezřetně ve svém konání vůči zaměstnancům a každé své významnější rozhodnutí by měli promýšlet i z hlediska jeho možných právních dopadů. Orgány právnické osoby by měly přijímat opatření ke kontrole nad činností svých zaměstnanců a podřízených, která po nich lze spravedlivě požadovat. Tento pojem je však velmi neurčitý a navíc mezi řádky naznačuje, že právnická osoba bude muset dokazovat, zda kontrola jejich zaměstnanců byla dostatečná a zda opravdu přijala opatření, která po ní lze spravedlivě požadovat, čímž by ale bylo na právnickou osobu přeneseno důkazní břemeno.

Obecně tedy zákon zamýšlí, aby orgány právnických osob nejrůznějšími opatřeními preventivně předcházeli trestným činům, které by mohly být spáchány jejich zaměstnanci anebo aby následně odvracely následky těchto trestných činů. Ke skutečnému provedení těchto opatření nestačí jen verbální prohlášení či formální kroky právnické osoby, kterými by si zajistila jakési alibi, ale právnická osoba musí skutečná opatření aktivně provádět.⁵⁴ Takovýchto opatření existuje celá řada, nejčastěji se může jednat o implementaci různých pravidel chování do interních předpisů právnické osoby, jako např. etického kodexu, či přijímání tzv. compliance programů, tedy programů předcházení trestné činnosti, se kterými musí být zaměstnanci dostatečně a hlavně prokazatelně seznámeni. Dále mohou právnické osoby zavést pozici tzv. ombudsmana, jenž zastává úlohu nezávislého orgánu, kterému mohou zaměstnanci sdělovat své podezření o páčání trestné činnosti na pracovišti. Při přijímání těchto preventivních opatření se ale můžeme setkat s kritikou a nevěří, a to především proto, že implementace opatření proti trestné činnosti v praxi znamená pro právnické osoby velkou finanční zátěž.

V posledních letech se k nám ze zahraničí dostává institut tzv. whistleblowingu. Whistleblower, někdy česky označován jako oznamovatel, je osobou, která má přístup k určitým privilegovaným informacím, ze kterých vyplývá protiprávní jednání jeho zaměstnavatele nebo jiných osob na pracovišti. Whistleblower o této situaci obznamuje orgán či instituci, které jsou oprávněné proti takovému

---

⁵⁴ Jelínek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013, str. 149 - 151.

jednání zakročit.⁵⁵ V mnoha zemích, jako například v Anglii,⁵⁶ na Novém Zélandu⁵⁷ či v USA,⁵⁸ jsou whistlebloweri zákonem chráněni, avšak český právní řád jim žádnou ochranu neposkytuje, naopak je na ně často pohlíženo jako na donašeče a v krajních případech kvůli oznámení trestného jednání přicházejí o svou práci.

Dle mého názoru bude whistleblowing v České republice fungovat jen s obtížemi, a proto by se právnické osoby měly zaměřit zejména na ostatní formy předcházení trestným činům, jako jsou zavedení a uplatňování protikorupční strategie s vyvozením odpovědnosti v případě jejího porušení, zavedení příslušných kontrolních orgánů, např. interního auditu, zavedení odpovídající identifikace interních dokumentů tak, aby bylo vždy možné konkrétní dokument dohledat a aby bylo šlo doložit, kdy byl dokument vytvořen (např. číslování a datování zápisů z jednání představenstva), zavedení systému pravidelného hlášení zjištěných vad, skutečností či nesprávných postupů (např. jednorocní zpráva interního auditu představenstvu a dozorčí radě) a také zavedení systému zajištění dokládání výše uvedených postupů a skutečností tak, aby právnická osoba byla schopná svůj postup doložit relevantními a použitelnými důkazy.⁵⁹

Ustanovení odstavce prvního a druhého § 8 doplňuje odstavec třetí, který výslovně stanovuje, že ani skutečnost, že se nepodaří identifikovat konkrétní fyzickou osobu, která v rámci právnické osoby jednala, nebrání vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby jako celku. Tato úprava se může zdát nadměru striktní, ale vzhledem k tomu, že je v praxi často velmi složité dohledat konkrétní osobu, která je za to které protiprávní jednání odpovědná, zákonodárce musel zvolit pro tyto případy cestu objektivní odpovědnosti. Situace, kdy se nepodaří určit konkrétní fyzickou osobu, která jednala protiprávně, jsou poměrně obvyklé a i toto bylo jedním z důvodů vzniku

---

⁵⁵ Whistleblower.cz: Kdo je whistleblower? [online]. Dostupné na: <<http://www.whistleblower.cz/co-je-whistleblowing/>> [cit. 20.1.2014].

⁵⁶ Zákon o sdělování informací ve veřejném zájmu, v platnosti od 2. 7. 1999 (Public Interest Disclosure Act 1998).

⁵⁷ Zákon o ochraně při sdělování informací, v platnosti od 3.4.2000 (Protected Disclosures Act).

⁵⁸ Whistleblowing upraven v několika desítkách zákonů na federální úrovni (např. zákon o ochraně whistleblowerů ze dne 10. 4. 1989 - Whistleblower Protection Act of 1989) i na úrovni jednotlivých států (např. kalifornský zákon o ochraně whistleblowerů - California Whistleblower Protection Act).

⁵⁹ Čabanová, L.: Jak předcházet trestní odpovědnosti právnických osob: Perspektiva Velké Británie. Epravo.cz. [online]. Epravo.cz, a.s., 6. 2. 2014. Dostupné na: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-predchazet-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-perspektiva-velke-britanie-93570.html>> [cit. 20. 1. 2015].

institutu trestní odpovědnosti právnických osob, tedy aby se fyzické osoby neschovávaly za osoby právnické. Zákon však dle mého názoru nepamatuje na to, jakým způsobem bude určena forma zavinění v případech, kdy se nepodaří najít konkrétní fyzickou osobu, která jednala protiprávně. Za této situace není jasné, zda jednání fyzické osoby bylo úmyslné nebo nedbalostní. Domnívám se, že v těchto případech by měla být aplikována zásada *in dubio pro reo* a právnická osoba by měla být odpovědná pouze za spáchání trestného činu z nedbalosti.

Naopak v případech, kdy se podaří identifikovat osobu, která skutečně protiprávně jednala, se bude aplikovat tzv. souběžná nezávislá trestní odpovědnost fyzické a právnické osoby. Za tentýž skutek je tak trestně odpovědná jak fyzická osoba, tak i osoba právnická. Tímto tedy není porušena zásada *ne bis in idem*, protože nedochází k postihu stejného pachatele dvakrát za stejný skutek, ale naopak jsou za tentýž skutek postiženy dva rozdílné subjekty.⁶⁰

Poslední odstavec ustanovení § 8 stanovuje, za jakých dalších okolností mohou být právnické osoby trestně stíhány. Jedná se o případy, kdy se protiprávně jednající fyzická osoba dopustí trestného činu v rámci právnické osoby v období před vznikem této fyzické osoby. Dále je to v situacích, kdy sice právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o její neplatnosti nebo když právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za PO, je neplatný nebo neúčinný. Vytyčení těchto tří okolností v podstatě koresponduje s ustanovením § 114 odst. 2 písm. a) až c) TrZ. PO je dále odpovědná i tehdy, když jednající fyzická osoba není za takový trestný čin trestně odpovědná, tedy především u tzv. jinak trestných činů.

Pachatel, spolupachatel a účastník

Nadpis k ustanovení § 9 ZTOPO zní „Pachatel, spolupachatel a účastník“, avšak paradoxně v tomto ustanovení a vlastně ani v celém zákoně se vůbec o účastníkovi nemluví. Domnívám se, že k této chybě došlo tím, že byl převzat nadpis z původního návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob (sněmovní tisk č. 745, IV. volební období, předložen Poslanecké sněmovně dne 21. července 2004), který v ustanovení § 6 stanovoval, že „Na účastenství právnické osoby ve vztahu k trestnému

---

⁶⁰ Jelínek, J; Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 78 - 82.

činu právnické osoby i fyzické osoby se užije přiměřeně ustanovení § 24 trestního zákoníku.“ Myslím si, že výslovné stanovení, že právnická osoba může být účastníkem na trestném činu do zákona o trestní odpovědnosti patří, a proto by mělo být do ustanovení § 9 zařazeno.

Ustanovení § 9 odst. 1 ZTOPO vymezuje pojem právnické osoby jakožto pachatele trestného činu. Tato definice se zásadně liší od definice pachatele v trestním zákoníku, kde je za pachatele označována osoba, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná (§ 22 odst. 1 TrZ). Naopak dle ZTOPO právnické osoby samotné nenaplnují svým jednáním znaky skutkové podstaty trestného činu, ale stávají se pachateli trestných činů na základě přičitatelnosti protiprávního jednání fyzických osob.

Zvláštní případ nepřímého pachatelství upravuje druhý odstavec ustanovení § 9 ZTOPO. Ten pamatuje na situace, kdy pachatel trestného činu, právnická osoba, užije k provedení činu jinou právnickou či fyzickou osobu. Avšak je-li užito jiné právnické osoby, i u ní musí být splněna podmínka přičitatelnosti. Analogicky se užije i ustanovení § 22 odst. 2 trestního zákona, takže právnická osoba bude trestně odpovědná také tehdy, užije-li ke spáchání trestného činu osoby, která není trestně odpovědná z důvodů uvedených v TrZ.

Poslední odstavec ustanovení § 9 ZTOPO zakotvuje zásadu, která je Jelínkem označována jako *zásada souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby*.⁶¹ Trestní odpovědností právnické osoby tak není dotčena trestní odpovědnost osob fyzických uvedených v § 8 odst. 1 ZTOPO a naopak. Tímto je vyloučeno spolupachatelství s právnickou osobou, které je jednání těchto osob přičteno. Druhá věta tohoto odstavce doplňuje definici spolupachatelství uvedenou v § 23 TrZ [„Byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (spolupachatelé).“] o případy, kdy je jednou ze společně jednajících osob osoba právnická. I za těchto okolností bude každá z osob odpovědná, jako by trestný čin spáchala sama. Případy úmyslného společného jednání právnické osoby chápeme jako společný úmysl v jednání fyzické osoby jednající za danou právnickou osobu dle ustanovení § 8 ZTOPO a ostatních pachatelů.

---

⁶¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. Vydání. Praha: Leges, 2014, str. 38.

Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby

Na rozdíl od osob fyzických, jejichž trestní odpovědnost zaniká smrtí, trestní odpovědnost osob právnických může po jejich zániku přecházet na právní nástupce. Smyslem ustanovení § 10 ZTOPO je zabránit právnickým osobám, aby se vyhnuly trestní odpovědnosti tím, že jednoduše zaniknou a svůj personální i materiální substrát převedou na jinou, nástupnickou právnickou osobu, která by v jejich činnosti pokračovala.

Jak první odstavec ustanovení § 10 ZTOPO říká, trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce. Platí tedy, že odpovědnost přechází automaticky a bez dalšího a zároveň ZTOPO neupravuje žádnou možnost vyloučení přechodu odpovědnosti v případech, kdy právní nástupce o takovéto trestní odpovědnosti předešlé právnické osoby nevěděl. Jak Jelínek uvádí, součástí návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2004 bylo i ustanovení, které umožňovalo nástupci právnické osoby vyvinit se z odpovědnosti v případech, kdy tento nástupce nevěděl a ani vědět nemohl, že je byl její právní předchůdce trestně odpovědný. Jelínek vidí toto ustanovení jako užitečné a vyslovuje názor, že zařazení takovéhoho ustanovení do ZTOPO by bylo juristicky čistějším řešením než automatický přechod trestní odpovědnosti.⁶² Zastávám však názor, že v praxi by takovéto zkoumání zavinění bylo velice obtížné a celé důkazní řízení by se tak velice zkomplikovalo. A to zejména z důvodu, že by bylo jen těžko zjistitelné, jakými informacemi o svém právním předchůdci nástupnická právnická osoba skutečně disponovala, zda o trestné činnosti svého předešlé právnické osoby věděla nebo ne. Na druhou stranu je pravdou, že se může právní nástupce stát trestně odpovědným bez vlastního zavinění například v situacích, zjistí-li si o jeho právním předchůdci, že má čistý trestní rejstřík, avšak trestný čin spáchaný právním předchůdcem vyjde najevo až po určitém časovém úseku. V takovém případě přestože nástupnická právnická osoba o předchozím trestném jednání nemohla objektivně vědět, bude za něj trestně odpovědná.

Zákon blíže neformuluje, zda TOPO přechází i tehdy, došlo-li k právnímu nástupnictví pouze ve vztahu k jednotlivým majetkovým hodnotám, tedy při přechodu jednotlivých práv a povinností. Jelínek odkazuje na rakouskou právní úpravu, Spolkový zákon o odpovědnosti sdružení za trestné činy (Verbandsververantwortlichkeitsgesetz),

---

⁶² Jelínek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob-bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, str. 108.

jež byla inspirací pro úpravu nástupnictví v ZTOPO. U tohoto zákona se dovozuje, že se jedná spíše o formu univerzálního nástupnictví, k přechodu trestní odpovědnosti dochází výhradně v případech univerzální sukcese, tedy kdy právní nástupce vstupuje do práv a povinností původní právnické osoby v celém rozsahu a naopak ne při přechodu pouze jednotlivých práv, povinností a majetkových hodnot.⁶³ Fenyk a Smejkal k tomuto uvádí, že k přechodu trestní odpovědnosti na jiný subjekt je zapotřebí podstatné změny „formy života“ právnické osoby, a proto pouhé dispozice s majetkem nejdou dostatečným důvodem k přechodu.⁶⁴ Myslím si, že by v praxi mohly nastat případy, kdy mohlo být na další osobu převedeno právo, jež je výsledkem trestné činnosti právnické osoby, a proto by v tomto případě mohl být trestně odpovědný také právní nástupce právnické osoby. Nepochybně měl zákonodárce toto ustanovení více rozvést a výslovně specifikovat, jaké formy převodu znamenají i přechod trestní odpovědnosti.

Druhý odstavec ustanovení § 10 upravuje, jakým způsobem má soud postupovat, přešla-li trestní odpovědnost právnické osoby na více jejích právních nástupců. Dle platného práva existuje několik způsobů, jakými může dojít k přechodu trestní odpovědnosti. Pouze jednoho právního nástupce má právnická osoba v případech splynutí či fúze a naopak více právních nástupců vzniká při rozdělení právnické osoby. Při odštěpení dále existuje původní právnická osoba, která je i nadále trestně odpovědná, a zároveň vedle ní vniká nová, také trestně odpovědná, právnická osoba. U některých postupů, jako například u převodu podniku, případně jen jeho části (dle terminologie OZ hovoříme o obchodním závodě) nebo u převodu jiné hromadné věci, zákon nestanovuje, zda i tehdy trestní odpovědnost přechází. Vzhledem k tomu, že při převodech obchodních závodů dochází k převodu i veškeré obchodní činnosti s podnikem spojené a zároveň i všech práv a povinností, z logiky věci vyplývá, že s převedeným podnikem přechází i trestní odpovědnost.

Naopak trestní odpovědnost právnické osoby nepřechází, je-li jejím právním nástupcem osoba fyzická, tedy typicky v případech, dojde-li k převodu na jednoho ze společníků. ZTOPO může stanovit trestní odpovědnost pouze u právnických osob,

---

⁶³ Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 91 - 92.

⁶⁴ Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházející trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 48.

na osoby fyzické se aplikují ustanovení trestního zákoníku, avšak došlo-li by k opětovnému převodu z této fyzické osoby na osobu právnickou, pak by trestní odpovědnost v původním rozsahu zprostředkovaně přešla na tuto právnickou osobu.⁶⁵

Procesní zajištění ustanovení § 10 ZTOPO najdeme ve čtvrté části ZTOPO, konkrétně v ustanovení § 32 ZTOPO, které upravuje některé procesní postupy při zrušení, zániku a přeměně právnické osoby, proti které již bylo zahájeno trestní stíhání. Například ke zrušení či přeměně právnické osoby proti níž je vedeno trestní řízení může dojít pouze rozhodnutím soudu a naopak pokud by k tomuto došlo jiným způsobem, pak by mohla být podána žaloba na neplatnost právního úkonu.

Zánik trestní odpovědnosti právnické osoby

Okolnosti zániku trestní odpovědnosti právnické osoby upravují ustanovení §§ 11-13 ZTOPO. Ten výslovně jako důvod zániku trestní odpovědnosti PO stanovuje účinnou lítost a promlčení trestního stíhání. Avšak u právnických osob se mohou uplatnit i další, tzv. zvláštní případy zániku trestní odpovědnosti, kterými jsou zánik trestnosti přípravy a pokusu trestného činu dle ustanovení § 20 odst. 3 TrZ a ustanovení § 21 odst. 3 TrZ, dále zánik trestnosti účastenství upravený ustanovením § 24 odst. 3 TrZ, individuální milost prezidenta republiky dle čl. 62 písm. g) Ústavy a amnestie zakotvená v čl. 63 odst. 1 písm. j) Ústavy. Dále teorie trestního práva rozeznává tzv. zvláštní případy účinné lítosti (§ 242 a § 362 TrZ), které mají aplikační přednost před obecnou úpravou účinné lítosti PO obsaženou v ustanovení § 11 ZTOPO.⁶⁶

Institut účinné lítosti upravuje ustanovení § 11 ZTOPO. Jejím hlavním cílem je náprava pachatele, která je upřednostňována před jeho potrestáním, protože i přes skutečnost, že pachatel trestný čin dokonal, za splnění zákonných podmínek jeho trestní odpovědnost zcela zaniká a orgány činné v trestním řízení k této skutečnosti musí z úřední povinnosti přihlídnout. Na rozdíl od ustanovení § 33 TrZ obsahujícího výčet trestných činů na něž se účinná lítost vztahuje, dle ZTOPO se účinná lítost vztahuje na všechny trestné činy, kterých se může právnická osoba dopustit. Vyjmuta je jen

---

⁶⁵ Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 255.

⁶⁶ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. Vydání. Praha: Leges, 2014, str. 384 - 385.

několik výslovně uvedených korupčních trestných činů, které z důvodu mezinárodních závazků České republiky [Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (sdělení MZV č. 5/2000 Sb.m.s.) a Trestněprávní úmluva o korupci (sdělení MZV č. 70/2003 Sb.m.s.)], nemohou spadat pod institut účinné lítosti.⁶⁷ Vzhledem k povaze korupčních trestných činů, zejména kvůli jejich značné společenské škodlivosti, se přikláním k tomu, aby tento typ trestných činů byl vyňat z okruhu možného uplatnění účinné lítosti. V tomto ustanovení by však z logiky věci měly být zahrnuty všechny korupční trestné činy, a proto souhlasím se Šámalem, který de lege ferenda doporučuje ustanovení § 11 odst. 2 ZTOPO rozšířit i o zbývající trestné činy z oblasti korupce.⁶⁸

ZTOPO stanovuje podmínky, za kterých může být účinná lítost uplatněna. Vždy musí být dobrovolně upuštěno od dalšího protiprávního jednání a zároveň musí právnická osoba buď odstranit nebezpečí vzniklé zájmu chráněnému trestní zákonem anebo zamezit či napravit škodlivý následek. Další možností je, že PO učiní oznámení o trestném činu příslušnému orgánu v době, kdy může být nebezpečí odstraněno nebo může být zabráněno škodlivému následku. Zákon však nevymezuje, kdo má takto v rámci právnické osoby jednat. Z logiky věci můžeme usoudit, že to nebude pouze konkrétní fyzická osoba, která se protiprávního jednání dopustila, ale i jakákoli z osob uvedených v ustanovení § 8 ZTOPO.

Zánik trestní odpovědnosti právnické osoby účinnou lítostí na sebe ale automaticky neváže i zánik individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby, která se trestného činu dopustila a ten byl následně přičten i osobě právnické. Trestní odpovědnost fyzické osoby tak nezanikne například v případě, kdy projev účinné lítosti bude učiněn za právnickou osobu fyzickou osobou odlišnou od fyzické osoby trestně odpovědné.⁶⁹

Ustanovení § 34 TrZ upravující promlčení trestní odpovědnosti se uplatní obdobně i na promlčení trestní odpovědnosti právnických osob a stejně tak i procesní

---

⁶⁷ Str. 42 důvodové zprávy k vládnímu zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>> [cit. 5. 1. 2015].

⁶⁸ Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 282.

⁶⁹ Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 55.

důsledky promlčení, jako například nemožnost zahájit trestní stíhání, zůstávají i pro právnické osoby stejné. Promlčení tak u právnických i fyzických osob probíhá v podstatě za stejných podmínek, avšak je třeba upozornit na samostatné plynutí lhůt trestně odpovědné právnické a fyzické osoby, kdy promlčení trestního stíhání jedné z těchto osob nikterak neovlivňuje plynutí promlčecí doby druhé osoby. Ustanovení § 34 TrZ, ve kterém je stanovení promlčecí doby rozděleno dle typové závažnosti trestných činů, bude aplikováno na právnické osoby i přes skutečnost, že právnickým osobám trest odnětí svobody uložit nelze.

Odlišně od trestního zákoníku (§ 35 TrZ) upravuje ZTOPO nepromlčitelnost trestní odpovědnosti, a to zejména díky omezenému počtu trestných činů, kterých se právnická osoba může dopustit (§ 7 ZTOPO). Nepromlčitelnost je zúžena pouze na jediný trestný čin, trestný čin teroristického útoku, který byl spáchán za takových okolností, že zakládá válečný zločin nebo zločin proti lidskosti podle předpisů mezinárodního práva. Tímto Česká republika naplňuje závazek plynoucí z Úmluvy o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti (č. 53/1974 Sb.). Orgány činné v trestním řízení tedy mohou zahájit trestní stíhání pokud jednání právnické osoby naplnilo znaky trestného činu teroristického útoku (§ 311 TrZ) a zároveň pokud naplnilo skutkovou podstatu zločinu proti lidskosti nebo válečného zločinu podle mezinárodních dokumentů, zejména dle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu (sdělení MZV č. 84/2009 Sb.m.s.).

2.3.3. ČÁST TŘETÍ - Tresty a ochranná opatření

Třetí část zákona je věnována trestům a ochranným opatřením. Je rozvržena do pěti hlav, které se věnují obecně trestům a ochranným opatřením, způsobu jejich ukládání, možnostem zániku výkonu trestu a zániku účinků odsouzení.

Podíváme-li se do historie trestání právnických osob, vůbec prvními tresty ukládanými právnickým osobám byly tresty peněžité. I přesto, že dnes existuje poměrně široká škála jiných druhů trestů, peněžité tresty patří stále mezi nejčastěji ukládané, a to i díky své univerzálnosti a flexibilitě. Jakousi alternativou k trestu odnětí svobody užívanému u osob fyzických tvoří různá omezení a zákazy činnosti aplikovaná na osoby

právnícké. Mezi další možnosti trestání právníckých osob, užívané především v zemích angloamerické právní kultury, patří nucená správa, soudní dohled nebo ustanovení právnícké osobě opatrovníka. Velice specifickým trestem pro právnícké osoby je zveřejnění odsuzujícího rozsudku. Zákonodárce se snažil ustanovení ZTOPO koncipovat tak, aby byl postih právnícké osoby co nejúčinnější a zároveň aby odradil právníckou osobu od páchaní další trestné činnosti.⁷⁰

Obecně je možné sankce klasifikovat dle různých kritérií do několika skupin. Například Bohuslav sankce člení do následujících kategorií:

1. peněžité sankce,
2. sankce poškozující reputaci právnícké osoby,
3. sankce omezující právníckou osobu a
4. sankce nápravného charakteru pro právníckou osobu.

Bohuslav vidí aplikační vhodnost peněžitých sankcí zejména u trestných činů spáchaných za účelem zvýšení zisku právnícké osoby a za hlavní výhody peněžitého trestu považuje jeho relativně snadné vymáhání, jasný exekuční titul a žádné další náklady na výkon tohoto trestu. Naopak úskalím může být určení přiměřené výše peněžitého trestu. Na jednu stranu musí být značně vyšší než protiprávním jednáním dosažený zisk, aby se pak právnícké osobě protiprávní jednání v podstatě „nevyplatilo“, ale na druhou stranu nesmí být pro právníckou osobu likvidační. V ideálním případě by sankční částka měla být v takové výši, aby měla dostatečný prevenční a odstrašující účinek, který by v budoucnu právníckou osobu od páchaní další trestné činnosti odradil, a to i proto, že by pro ní jednoduše nebylo výhodné dopouštět se trestných činů.⁷¹

Mezi sankce poškozující reputaci právnícké osoby je řazen například trest uveřejnění odsuzujícího rozsudku, prohlášení o trestném činu směřované akcionářům společnosti, či cílené sdělení relevantní veřejnosti, tedy spotřebitelům, o tom, že společnost prodává závadné a potenciálně nebezpečné produkty. V případě trestu uveřejnění odsuzujícího rozsudku musí právnícká osoba na své náklady rozsudek

---

⁷⁰ Kratochvíl, V. a kol.: Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 823.

⁷¹ Bohuslav, L.: Trestní odpovědnost právníckých osob: obecná část. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, str. 149.

uveřejnit kupříkladu v celostátním či krajském deníku, v rozhlase, televizi nebo na internetu, a to v závislosti na povaze spáchaného trestného činu.⁷²

Sankce omezující právnickou osobu směřují k tomu, aby se právnická osoba do budoucna zdržela protiprávního jednání, které ji vedlo ke spáchání trestného činu. Takovými sankcemi mohou být zákaz výkonu některých činností, vyloučení z daňových výhod a dotací, zákaz reklamy na zboží či služby nebo v nejzazším případě zrušení právnické osoby, se kterým je vhodné současně uložit i zákaz činnosti vedoucím pracovníkům společnosti, aby se následně stejného protiprávního jednání nedopouštěli v rámci jiné právnické osoby. S tímto druhem sankcí se částečně prolíná jejich poslední kategorie, tedy sankce nápravného charakteru. Jejich účelem je, aby se právnická osoba zdržela takového jednání, kterým by se dopouštěla trestné činnosti, a aby byla napravena způsobená škoda. Je tím tedy myšlen například zákaz výkonu některých činností, pozastavení licence, jmenování dočasného správce soudním orgánem, obnovení předešlého stavu apod.⁷³

V zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob nalezneme stejně jako v trestním zákoníku dualismus trestních sankcí, právnickým osobám tedy mohou být uloženy jak tresty, tak ochranná opatření. I v případě právnických osob se uplatní zásada zákonnosti, *nulla poena sine lege*, zakotvená v čl. 39 LZPS, a proto lze PO uložit pouze zákonem taxativně vyčtené sankce (§ 15 ZTOPO), které se ukládají jak samostatně, tak i kumulativně. Ve zvláštních případech je možné užití i tzv. restorativních opatření, mezi které řadíme podmíněné odložení návrhu na potrestání, podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání.

Vedle trestů pracuje ZTOPO i s ochrannými opatřeními, jejichž přístup k pachateli je značně jiný než u trestů. Ochranná opatření totiž neznamenají morálně-polické odsouzení pachatele a jím spáchaného činu, jako je tomu u klasických trestů, a zároveň jsou v podstatě nezávislé na míře pachatelovy viny. Jejich smyslem je především individuální prevence, tedy zneškodnění pachatele trestného činu. Ochranná opatření mohou být ukládána stejně jako u fyzických osob buď samostatně, nebo společně s tresty.⁷⁴

---

⁷² Tamtéž, str. 152.

⁷³ Tamtéž, str. 153.

⁷⁴ Fenyk, J.; Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 62 - 63.

Přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a jím zavedené možnosti trestat právnické osoby s sebou přineslo i nutnou změnu zákona č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů.⁷⁵ Nyní se evidují nejen odsouzené fyzické osoby, ale i osoby právnické, a to spolu s informací o uloženém trestu. Tímto je zaručena veřejná přístupnost k údajům o právnických osobách, které se uvádějí ve výpisu z Rejstříku. Uveřejňování těchto informací je i částečnou podporou pro efektivní výkon trestu zákazu činnosti, zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži a trestu zákazu přijímání dotací a subvencí.

Přiměřenost trestu a ochranného opatření

Při ukládání trestu anebo ochranného opatření by se soud měl opírat o zásady uvedené v ustanovení § 14 ZTOPO. Soud tak má při stanovování druhu trestu, jakožto i jeho výměry, vzít v úvahu povahu a závažnost spáchaného trestného činu a zároveň má hledět i na poměry právnické osoby, zejména za jakým účelem byla založena, co je předmětem její činnosti, jaké je její postavení na trhu, jaké jsou její majetkové poměry a zda vykonává činnost ve veřejném zájmu mající strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost. Dále soud přihlíží k chování právnické osoby po spáchání trestného činu, tedy zejména zda měla snahu odstranit škodlivé následky jejího činu nebo nahradit způsobenou škodu. V neposlední řadě by měly být zváženy i důsledky, které bude mít uložení trestu na budoucí činnost právnické osoby.

Kritérium, že soud má zohlednit skutečnost, zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, který má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost, vidím jako velmi nešťastné. Zákonodárce v tomto ustanovení soudu předepisuje, aby při svém rozhodování přihlédl k poměrům právnické osoby. Znamená to tedy, že při souzení velkých a významných společností by soud měl nad těmito právnickými osobami takzvaně „přimhouřit oči“? Měly by být v souladu s tímto ustanovením „významné“ a „méně významné“ právnické osoby potrestány za spáchání stejného trestného činu jiným způsobem? Dle zásady rovnosti před zákonem, vyjádřené v člancích 1 a 3 LZPS, by si měly být všechny subjekty rovny a za stejných podmínek by měly být i souzeny. Avšak ustanovení § 14

---

⁷⁵ Novelizován doprovodným zákonem k ZTOPO č. 420/2011, o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

odst. 1 ZTOPO tomuto jasně odporuje, přičemž zákonodárce toto znevýhodnění méně významných právnických osob nevysvětluje ani v zákoně, ani v důvodové zprávě k ZTOPO. Stejně tak nejsou ani vymezeny zásadní pojmy jako veřejný zájem či nenahraditelnost osoby v určitém odvětví. Domnívám se, že právě z těchto důvodů je zde prostor pro soudní napadení tohoto ustanovení z pohledu ústavních principů nebo by minimálně měla být zahájena diskuse o přeformulování zákona, aby byly účastníci trestního řízení nebyli vystaveni libovůli konkrétního soudce. Plně souhlasím s názory odborníků požadujících změnu tohoto ustanovení.⁷⁶

ZTOPO v ustanovení § 14 odst. 3 pamatuje i na práva třetích osob přímo či nepřímo dotčených trestným činem a soudům ukládá, aby při stanovování trestních sankcí přihlédli i k možným dopadům na tyto osoby. Negativní důsledky by mohly přijít například ve formě zmaření nebo ohrožení nároku na náhradu škody poškozených osob, ohrožení pohledávek věřitelů nebo třeba ohrožení či zmaření mzdových nároků zaměstnanců právnické osoby,⁷⁷ a právě těmto následkům trestání by mělo být zamezeno.

Negativní vyjádření zásady tzv. *přiměřenosti ochranných opatření*⁷⁸ nalezneme v druhém odstavci ustanovení § 14 ZTOPO. ZTOPO umožňuje uložit právnickým osobám pouze jediný typ ochranného opatření, a to zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 26 ZTOPO). Toto opatření však nelze aplikovat, není-li přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu, jakož i poměrům právnické osoby. Přestože se jedná o velmi obecnou formulaci, vyjádření zásady přiměřenosti ochranných opatření zajisté do ZTOPO patří, a to zejména z důvodu, že je tímto zabráněno nepřiměřené trestní represí.⁷⁹

Druhy trestů a ochranných opatření

---

⁷⁶ Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 115 - 116.

⁷⁷ Tamtéž, str. 119.

⁷⁸ Obecnou formulaci zásady přiměřenosti ochranných opatření pro fyzické osoby najdeme v ustanovení § 96 odst. 2 TrZ.

⁷⁹ Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 118 - 119.

Taxativní výčet sankcí, jež lze právnickým osobám uložit, najdeme v ustanovení § 15 ZTOPO. Soud tak může právnickou osobu sankcionovat pouze následujícími tresty:

- 1) zrušení právnické osoby,
- 2) propadnutí majetku,
- 3) peněžítý trest,
- 4) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- 5) zákaz činnosti,
- 6) zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži,
- 7) zákaz přijímání dotací a subvencí,
- 8) uveřejnění rozsudku

a dále lze uložit ochranné opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Z výčtu osmi výše uvedených trestů je pouze čtyři shodují s tresty ukládanými fyzickým osobám. Jedná se o propadnutí majetku, peněžítý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty a zákaz činnosti, zbytek jsou specifické tresty aplikovatelné jen na osoby právnické.

Způsob ukládání sankcí je specifikován ustanovením § 15 odst. 3 ZTOPO, a to tak, že tresty a ochranné opatření lze uložit buď samostatně, nebo vedle sebe. Jedinou zákonem stanovenou výjimku tvoří peněžítý trest a trest propadnutí majetku, které se navzájem vylučují, a proto je nelze aplikovat současně. Avšak z povahy věci vyplývá, že i například uložení trestu zrušení právnické osoby se vylučuje s trestem zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži apod.

Zrušení právnické osoby

Vůbec nejpřísnějším trestem, jímž může být právnická osoba sankcionována, je trest zrušení PO upravený ustanovením § 16 ZTOPO. Uložení tohoto trestu přichází v úvahu zejména v případech, kdy se PO podílela na organizovaném zločinu a zároveň tvořila jeden z významných článků dané organizace.⁸⁰ Zákon stanovuje, že tento trest lze uložit pouze pokud:

- má právnická osoba sídlo v České republice,
- činnost právnické osoby spočívala zcela nebo převážně v páchání trestného činu nebo trestných činů,
- jeho aplikace nevylučuje povaha právnické osoby.

Z uvedeného vyplývá, že má-li PO na území ČR pouze svou organizační složku, podnik nebo majetek, pak jí tento trest nelze uložit a soud bude muset přistoupit kupříkladu k trestu propadnutí majetku nebo k zákazu činnosti.⁸¹

Přestože je zrušení právnické osoby svou podstatou výjimečným trestem, ZTOPO v tomto ohledu nikterak nenavazuje na ustanovení TrZ a ani nepodmiňuje uložení tohoto trestu závažností spáchaného trestného činu. Uložení tohoto trestu je tak vyloučeno pouze pro nedbalostní trestné činy, protože to zákon výslovně nestanovuje. Naopak právnická osoba může být zrušena, naplní-li zákonný předpoklad, že její působení spočívalo zcela nebo převážně v páchání trestné činnosti, což bude splněno i v případech recidivy, kdy uložené sankce nebyly účinné a právnická osoba se i nadále dopouštěla trestné činnosti.⁸² Interpretujeme-li znění zákona, které říká, že „činnost právnické osoby spočívala zcela nebo převážně v *páchání* trestného činu nebo trestných činů“, pak je patrné, že tento trest má být ukládán za soustavnou trestnou činnost. Avšak je možné postihnout jako páchání pouze jediný skutek, a to v případě, že vykazuje významné negativní důsledky.⁸³

Je otázkou, v jakých případech povaha právnické osoby vylučuje užití trestu zrušení právnické osoby. Bezesporu důvodem pro neuložení tohoto trestu je skutečnost,

---

⁸⁰ Str. 43 důvodové zprávy k vládnímu zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>> [cit. 10. 1. 2015].

⁸¹ Fenyk, J.; Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 72.

⁸² Forejt, P., Habarta, P., Trešlová, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. S komentářem. Praha: Linde, 2012, str. 143.

⁸³ Fenyk, J.; Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 72.

že PO byla zřízena zákonem, jako například územně samosprávné celky při výkonu samosprávy. Nicméně pohled na vyloučení z užití trestu zrušení právnické osoby není jednotný kupříkladu u církví, náboženských společností, odborů či politických stran.⁸⁴ Dle mého názoru by i na tyto právnické osoby měl být trest zrušení aplikovatelný. Mnoho právnických osob je totiž na hranici vyloučení z tohoto trestu a bylo by těžké obhájit, proč například odbory nemohou být zrušeny, ale naopak občanská sdružení či spolky ano. Jedním z cílů institutu trestní odpovědnosti právnických osob je, aby právnické osoby nesloužily k zastření páchané trestné činnosti. Takovou zástěrkou mohou být jak politické strany, tak různé spolky a jiné druhy právnických osob, a právě proto si myslím, že by měl být tento trest plošně aplikován na všechny právnické osoby, pouze s výjimkou těch, které byly zřízeny přímo zákonem. Vzhledem k tomu, že trest zrušení právnické osoby je tím nejpřísnějším z celé škály trestů, které lze právnickým osobám uložit, bylo by vhodné, aby ustanovení § 16 konkrétněji vymezilo, jakým subjektům může být tento trest uložen.

Druhý a třetí odstavec ustanovení § 16 ZTOPO upravují podmínky pro zrušení bank, pojišťoven, komoditních burz a dalších zákonem jmenovaných subjektů. Před uložením trestu zákon vyžaduje vyjádření České národní banky, případně jiných orgánů státní správy.

Stane-li se rozsudek o uložení trestu zrušení PO pravomocným, pak tato osoba vstupuje do likvidace a bude postupováno dle civilních právních předpisů. Majetek zrušené právnické osoby může sloužit k uspokojení pohledávek věřitelů vyjma takového majetku, kdy je to vzhledem k jeho povaze či charakteru nebo vzhledem k povaze spáchaného trestného činu vyloučeno. Tímto je myšlen především neoprávněně držený majetek, jako například zbraně držené v rozporu se zákonem č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních).⁸⁵

Nabízí se však otázka, zda se uložением trestu zrušení právnické osoby účinně předejde nebezpečí, že v budoucnosti dojde k vytvoření v podstatě stejné právnické osoby, jež bude pokračovat ve své předchozí trestné činnosti. Mohlo by se totiž teoreticky stát, že po skončení likvidace právnické osoby bude stejnými osobami

---

⁸⁴ Forejt, P., Habarta, P., Trešlová, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. S komentářem. Praha: Linde, 2012, str. 143 - 144.

⁸⁵ Tamtéž, str. 147.

založena společnost nová, jejíž činnost může být opět protiprávní, takže uložení sankce zrušení právnické osoby by ve skutečnosti znamenalo jen po určitou dobu přerušeni činnosti právnické osoby. Bylo by tedy vhodné do ZTOPO zařadit takové ustanovení, jež by zmíněné situaci předcházelo. Řešením by mohlo být ustanovení, jež by zakazovalo společníkům odsouzené právnické osoby, členům statutárního orgánu a vedoucím pracovníkům po určitou dobu zakládat obdobné společnosti se stejným předmětem podnikání nebo ve společnostech se stejným předmětem podnikání vykonávat činnost. Na druhou stranu by ale tento zákaz znamenal zásadní zásah do Listinou garantovaného práva na sdružování (čl. 20 odst. 3 LZPS).

Zatím jedinou zrušenou právnickou osobou v České republice je společnost Wood-Steel a.s., která byla rozsudkem Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 27. 11. 2014, č.j. 3T 88 2014, uznána vinnou přečinem krácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 240 TrZ). Společnost se protiprávního jednání dopustila tím, že i přes výzvy finančního úřadu nepodala přiznání k dani z přidané hodnoty, ačkoli ji v roce 2012 vznikla daňová povinnost, a společnost úmyslně krátila daň z přidané hodnoty ve výši 213.514,- Kč. Soud došel k závěru, že vzhledem ke skutečnosti, že společnost uskutečňovala aktivity výlučně spojené s trestnou činností a od konce roku 2012 nevyvíjela žádnou činnost a taktéž byla bez majetku, k dosažení účelu zákona mohlo dojít pouze jejím zrušením.⁸⁶

---

⁸⁶ Drobiš, Z.: Právnická osoba byla zrušena za neplacení DPH. *Firmnifinace.cz* [online]. 19. 8. 2014. Dostupné na: <<http://firmy.finance.cz/zpravy/finance/425432-pravnicka-osoba-byla-zrusena-za-neplaceni-dph/>> [cit. 20. 1. 2015].

Propadnutí majetku

Nejpřísnějším trestem postihujícím majetek právnické osoby je trest propadnutí majetku, který představuje zásadní zásah do ústavně zaručeného práva na vlastnictví dle čl. 11 LZPS. Díky své univerzálnosti je tento trest aplikovatelný jak na fyzické, tak i na právnické osoby. Právní úprava propadnutí majetku fyzických osob je obsažená v ustanovení § 66 TrZ a je v mnoha ohledech shodná s úpravou pro právnické osoby. Dle ustanovení § 17 ZTOPO lze tento trest uložit pouze za spáchání zvlášť závažného zločinu (§ 14 odst. 3 TrZ), kterým právnická osoba získala nebo se snažila získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch. Nejsou-li tyto podmínky splněny, pak lze tento trest uložit jen za takové zločiny, u kterých to TrZ v jeho zvláštní části dovoluje, jako kupříkladu u trestného činu podílnictví (§ 214 odst. 2 a 3 TrZ) či u trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216 odst. 2 a 4 TrZ). Shodná s trestním zákoníkem je i úprava rozsahu postižitelného majetku, který může být postižen buď celý, nebo jen konkrétní soudem určená část, přičemž dle ustanovení § 66 odst. 5 TrZ tento majetek následně připadne státu.

Stejně jako u trestu zrušení právnické osoby, i u propadnutí majetku ZTOPO vymezuje subjekty, u kterých je ještě před uložením trestu nutné vyjádření příslušných orgánů.

Při ukládání tohoto trestu by měly soudy brát zvláštní zřetel na majetkové poměry právnické osoby, na možné sociální dopady vzniklé případným uložením trestu a na práva třetích osob. Uložení sankce propadnutí majetku by totiž mohlo vést ke zmaření majetkových nároků třetích osob vůči právnické osobě, jako je náhrada škody nebo nemajetkové újmy poškozenému. Propadnutím majetku státu zanikají všechna práva třetích osob k tomuto majetku a na stát tak nepřecházejí žádné závazky odsouzené právnické osoby. Zároveň by nebylo účelné tento trest uložit takové právnické osobě, která nemá majetek nebo která pouze hospodář s cizím majetkem, jako je tomu kupříkladu u příspěvkových organizací územních samosprávných celků zřízených dle ustanovení § 23 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních samosprávných celků, ve znění pozdějších předpisů.⁸⁷

---

⁸⁷ Forejt, P., Habarta, P., Trešlová, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. S komentářem. Praha: Linde, 2012, str. 149 - 150.

Peněžitý trest

Právní úprava peněžitého trestu v ustanovení § 18 ZTOPO je poměrně stručná, a proto je opět nutné subsidiární užití TrZ, zejména ustanovení § 68 odst. 6 a 7. Peněžitý trest může soud uložit za spáchání úmyslného i nedbalostního trestného činu a při aplikaci tohoto trestu musí být zohledněna práva poškozeného, kterým nesmí být tímto trestem přivozena újma. Musí být tak zohledněno především ustanovení § 43 TR.⁸⁸

Obdobně jako v ustanovení § 68 odst. 2 TrZ i ZTOPO stanovuje tzv. denní sazby, které musí právnická osoba odvádět, avšak několikanásobně vyšší, od 1 000 Kč do 2 000 000 Kč. Povaha plnění musí být výlučně v penězích, které je právnická osoba povinna zaplatit státu v rozsudku stanovené částce, a to bez nároku na jakýkoliv ekvivalent.⁸⁹ Samozřejmě musí soud vzít v potaz majetkové poměry trestané právnické osoby, aby pro ní vyměřená denní sazba nebylo příliš nízká nebo naopak dokonce likvidační, čímž by se peněžitý trest fakticky dostal na úroveň trestu zrušení právnické osoby.

Zákon ale nestanovuje rozmezí počtu denních sazeb, které lze právnickým osobám uložit, čímž není naplněna zásada nulla poena sine lege. Subsidiárně se tedy užije ustanovení § 68 odst. 1 TrZ, který umožňuje uložit denní sazby v rozmezí 20 až 730 dnů. Soud by měl opět zohlednit, o jakou právnickou osobu se jedná, k jakému účelu byla založena či k jiným relevantním skutečnostem.

Peněžitý trest je vhodné uložit zejména v případech spáchání trestných činů majetkové povahy motivovaných jak ziskuchtivostí právnických osob, tak nehospodárností vůči cizímu majetku. Jedná se zejména o trestné činy proti majetku, hospodářské trestné činy a trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Dalším okruhem trestné činnosti, kdy je tento druh sankce žádoucí, je u trestných činů, ke kterým pachatel potřebuje určité finanční prostředky. Citelnou výměrou peněžitého trestu by totiž byly odčerpány peněžní prostředky potřebné k dalšímu páčání trestné činnosti, jako například u trestného činu kuplířství (§ 189 TrZ) nebo u trestného činu

---

⁸⁸ Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházející trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 76.

⁸⁹ Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 367.

neoprávněné výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 TrZ).⁹⁰

Stejně jako u trestu propadnutí majetku, i ukládání peněžitého trestu zákonem vyjmenovaným subjektům je podmíněno předchozím vyjádřením České národní banky. Ta by měla zejména posoudit možnosti a důsledky peněžitého trestu, zda je vhodné tento trest uložit a případně i jaká jeho maximální výše by byla pro právnickou osobu únosná.

Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Ustanovení § 19 ZTOPO odkazuje při ukládání této sankce na podmínky stanovené trestním zákoníkem (§ 70 - 72 TrZ). Jak uvádí důvodová zpráva, tento trest lze uložit za stejných podmínek jako u osob fyzických, neboť jeho podstatou je odčerpání nástrojů a výnosů z trestné činnosti. Pro právnické osoby se užije i ustanovení § 70 odst. 3 TrZ, tedy je-li dle TrZ uložení trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty obligatorní, pak tento trest musí být obligatorně uložen i v řízení proti právnické osobě.⁹¹

Tato sankce slouží k zneškodnění věci nebo jiné majetkové hodnoty, která

- a. byla užita ke spáchání trestného činu; tímto je myšleno spáchání trestného činu za použití této věci nebo jiné majetkové hodnoty, s její pomocí nebo pokud jejím prostřednictvím PO naplnila skutkovou podstatu trestného činu, tedy například padělatelské náčiní použité k výrobě padělaných peněz, cenných papírů apod.;
- b. byla určena ke spáchání trestného činu; jedná se tedy o věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která ke spáchání trestného činu z nějakého důvodu použita nebyla; v praxi se toto ustanovení použije zejména u přípravy k trestnému činu, je-li trestná (§ 20 TrZ);
- c. byla získána pachatelem spácháním trestného činu nebo byla odměnou za něj; získány spácháním trestného činu mohou být například padělané peníze či vyrobená omamná nebo psychotropní látka; odměnou za trestný čin bývá často přijatý úplatek;

---

⁹⁰ Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 368.

⁹¹ Str. 45 důvodové zprávy k vládnímu zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>> [cit. 5. 1. 2015].

d. byla, byť jen zčásti, pachatelem nabyta za věc nebo jinou majetkovou hodnotu uvedenou pod písm. c., pokud hodnota této věci nebo jiné majetkové hodnoty není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná (§ 70 odst. 1 TrZ); v tomto případě věc či majetková hodnota mohla být kupříkladu nabyta koupí, směnou, postoupením pohledávky nebo se může jednat i o úrok z peněz získaných trestným činem.⁹²

Trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty je třeba rozlišovat od ochranného opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty. Trest lze uložit pouze v případech, kdy je právnická osoba uznána vinnou ze spáchání trestného činu a zároveň věc nebo jiná majetková hodnota této právnické osobě náleží. Naopak ochranné opatření se ukládá tehdy, když nebylo možné trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty uložit, například pokud pachatele nelze stíhat nebo odsoudit nebo bylo-li od potrestání pachatele upuštěno.

V případě ukládání trestu propadnutí náhradní hodnoty právnické osobě se užije ustanovení § 71 TrZ. Propadnutí náhradní hodnoty je jakýmsi náhradním trestem ve vztahu k trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Hlavním účelem této sankce je možnost zajištění a následné konfiskace ekvivalentu výnosu z trestné činnosti v případech, kdy nelze zajistit přímo konfiskaci výnosu z trestné činnosti, jako třeba z důvodu jeho zničení nebo zužitkování.⁹³

Zákaz činnosti

Trest zákazu činnosti je posledním z výčtu trestů, které lze uložit právnické i fyzické osobě a zároveň je trestem subsidiárním k trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži. Jeho právní úpravu najdeme v ustanovení § 20 ZTOPO, jenž stanovuje pouze odlišnosti od obecné úpravy obsažené v ustanoveních § 73 a § 74 TrZ. Pro výkon zákazu činnosti se obdobně užije ustanovení § 350 TŘ, neboť ZTOPO nemá vlastní úpravu.

Právnické osobě může být tímto trestem zakázána na jeden rok až dvacet let taková činnost, která souvisí se spácháním trestného činu. Tato souvislost musí být přímá, bezprostřední a zároveň činnost, jež má být zakázána, musí být svou povahou

---

⁹² Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 385 - 386.

⁹³ Tamtéž, str. 391.

škodlivá pro společnost. K podmínce spáchání trestného činu v souvislosti se zakazovanou činností se jasně vyjádřil Nejvyšší soud ČR, který ve svém rozsudku ohledně podmínek uložení trestu zákazu činnosti uvedl následující: „*Trest zákazu činnosti lze vyslovit jen ohledně takové činnosti, v souvislosti s kterou se pachatel dopustil trestného činu. Tato souvislost musí být přímá, bezprostřední.*“⁹⁴ Musí zde tedy být relace mezi spáchaným trestným činem a činností osob a naopak nelze trest uložit, jestliže trestný čin s touto činností nijak nesouvisel, v takovém případě by soud musel uložit jiný druh sankce.

Účelem této sankce je zabránit právnické osobě v páčání další trestné činnosti. Vzhledem k odlišnému charakteru právnických a fyzických osob, uložení tohoto trestu právnické osobě může spočívat pouze v tom, že jí bude zakázáno vykonávat činnost, k níž je třeba zvláštního povolení, případně při žádosti o takové povolení by jí povolení uděleno nebylo. V praxi se může jednat například o odebrání bankovní licence. Rozsudek musí vždy konkrétně vymezit, jaké oblasti činnosti se zákaz týká a naopak právnické osobě nelze zakázat podnikání jako takové, což by fakticky znamenalo likvidaci právnické osoby. Zakázány tedy mohou být pouze jednotlivé činnosti, může jich být zakázáno i několik současně, přičemž doby zákazu těchto činností se nesčítají. S ohledem na podmínky uložení této sankce, jakož i na ústavní zakotvení práva zakládat politické strany a sdružovat se v nich, nelze zakázat činnost politické straně či hnutí.⁹⁵

Do doby výkonu tohoto trestu se započítává doba, po kterou bylo odsouzené PO před právní mocí rozsudku odňato v souvislosti s trestným činem oprávnění k činnosti, která je předmětem zákazu, a to dle jiného právního předpisu, nebo pokud PO na základě opatření orgánu veřejné moci nesměla tuto činnost vykonávat (dle ustanovení § 74 odst. 1 za středníkem TrZ, § 350 TŘ ve spojení s § 331 až 333 TŘ, § 1 odst. 2 ZTOPO). Přestože zákon o trestní odpovědnosti právnických osob započítávání dob výslovně neupravuje, lze předpokládat, že se tato ustanovení užijí i na právnické osoby. V opačném případě by totiž vznikly neopodstatněné rozdíly mezi pachateli fyzickými osobami a osobami právnickými.

---

⁹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. 4. 1979, sp. zn. 1 Tz 11/79.

⁹⁵ Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházející trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 79.

Dnem právní moci odsuzujícího rozsudku začíná běžet doba výkonu trestu, není tedy třeba žádné další opatření soudu. Proto se na trest zákazu činnosti neuplatní § 24 ZTOPO a výkon trestu nezaniká uplynutím promlčení lhůty.⁹⁶ Uplynutím zákonem stanovené doby od právní moci rozsudku, se na právnickou osobu hledí, jako by nebyla odsouzena (§ 27 ZTOPO). Tato doba je stanovena na pět, deset, dvacet a třicet let, a to v závislosti na délce uloženého trestu (§ 24 ZTOPO).

I u trestu zákazu činnosti je u určitých subjektů nutné předchozí vyjádření příslušných ústředních orgánů a zároveň by soud měl při svém rozhodování přihlídnout k povaze činnosti právnické osoby, zda je vykonávána ve veřejném zájmu a zda se jedná o činnost strategické nebo obtížně nahraditelné povahy, jako např. zajištění dopravní obslužnosti apod.⁹⁷

Zákaz činnosti je v praxi hned po peněžitém trestu nejvíce užívanou sankcí. Výrok rozsudku zpravidla obecně zakazuje realizaci předmětu podnikání zapsaného v obchodním rejstříku odsouzené společnosti. Například u společnosti MARELE s.r.o. byla rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 6. 11. 2014, č.j. 91T 113/2014, zakázána činnost v rámci jejího předmětu podnikání: výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1. až 3. živnostenského zákona na dobu deseti let, přičemž tato společnost byla uznána vinnou z trestného činu kuplířství dle § 189 TrZ.⁹⁸

Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži

Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži (§ 21 ZTOPO) je novinkou v oblasti trestního práva, trestní zákoník tento druh trestu neupravuje, avšak v rámci správního řízení tato sankce může být ukládána již řadu let.⁹⁹ Výkon sankce je upraven v ustanovení § 39 ZTOPO, které pouze odkazuje na přiměřené užití § 350 TR ve spojení s ustanovením § 331 až 333 TR.

---

⁹⁶ Forejt, P., Habarta, P., Třešlová, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha: Linde, 2012, str. 228.

⁹⁷ Str. 45 důvodové zprávy k vládnímu zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [online]. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>> [cit. 20. 1. 2015].

⁹⁸ Rejstřík trestů právnických osob [online]. Dostupné na: <<https://eservice-po.rejtr.justice.cz/public/wicket/page?56>> [cit. 20. 1. 2015].

⁹⁹ § 120a odst. 2 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů; § 27a zákona č. 139/2006 Sb., o koncesních smlouvách a koncesním řízení, ve znění pozdějších předpisů.

Trest může být uložen pouze právnickým osobám, a to na dobu od jednoho roku do dvaceti let a měl by být ukládán zejména za spáchání trestného činu sjednání výhody při plnění veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256 TrZ) nebo za trestný čin pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257 TrZ).

Tento trest má především zabránit právnické osobě páchat trestnou činnost v souvislosti s účastí této právnické osoby na rozdělování peněžních prostředků prostřednictvím veřejných zakázek. Zákonodárce se touto sankcí snaží zamezit korupčnímu jednání a zneužívání veřejných prostředků, a to nejen při plnění zakázek zadávaných dle zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o veřejných zakázkách“).¹⁰⁰

Jedná se v podstatě o specifickou formu zákazu činnosti, avšak předmět zákazu je vymezen úžeji, než u obecného trestu zákazu činnosti. Nabízí se tak otázka, zda by tento trest nemohl být ukládán v rámci trestu zákazu činnosti. Dle mého názoru je s ohledem na ustanovení § 73 odst. 3 TrZ efektivnější oddělená úprava těchto dvou sankcí. Toto ustanovení totiž umožňuje pouze zákaz určitého zaměstnání, povolání, funkce nebo činnosti, k níž je třeba zvláštního povolení nebo jejíž výkon upravuje jiný právní předpis. Domnívám se, že plnění veřejných zakázek, účast v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži nespadá pod žádnou z uvedených činností, a právě proto nelze tento trest podřadit pod trest zákazu činnosti.

Dle ustanovení § 21 odst. 3 ZTOPO se při uložení tohoto trestu právnické osobě zakazuje účast na plnění veřejných zakázek v soudem stanoveném rozsahu. Soud tak bude muset v rozsudku specifikovat, jaké smlouvy nesmí právnická osoba uzavřít, především v souvislosti s různými druhy zadávacích řízení dle zákona o veřejných zakázkách nebo bude muset uvést konkrétní zadávací řízení, kterých se právnická osoba nemůže účastnit (např. smlouva na plnění nadlimitních zakázek dle ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů).

Jak jsem již uvedla, trest zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži lze uložit na dobu v rozmezí jednoho až dvaceti let, stejně jako je tomu u trestu zákazu činnosti. Konkrétní výměra pak bude stanovena na základě kritérií uvedených v ustanovení § 14 ZTOPO a ustanovení § 39 TrZ. Obdobně jako u trestu zákazu činnosti a u trestu zákazu přijímání dotací a subvencí bude analogicky

---

¹⁰⁰ Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 154.

užito ustanovení § 74 odst. 1 věty za středníkem TrZ, do výkonu trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži bude započítána doba, po kterou nemohla právnická osoba vykonávat tuto činnost z důvodu, že jí bylo jiným orgánem odňato oprávnění v souvislosti s trestným činem dle jiného právního předpisu nebo na základě opatření orgánu veřejné moci. Toto plyne i z ustanovení § 39 ZTOPO, jež výslovně odkazuje na přiměřené užití ustanovení § 350 TŘ ve spojení s ustanovením § 331 až 333 TŘ.

Dle mého názoru by bylo vhodné, aby tato otázka byla výslovně upravena pro trest zákazu činnosti a pro trest zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži přímo v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob.

Podíváme-li se na právní úpravu výkonu trestu zjistíme, že zákonodárce na rozdíl od trestu zákazu činnosti u trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži a také u trestu zákazu přijímání dotací a subvencí opomněl stanovit podmínky pro podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu.¹⁰¹ Tímto vzniká určitá nerovnost mezi pachateli, kterým byly tyto sankce uloženy. V takovém případě bude nutné užití analogie ve prospěch pachatele, tedy aplikace ustanovení o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu obsažená v ustanovení § 90 a § 91 TrZ i pro trest zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži a pro trest zákazu přijímání dotací a subvencí. Tento závěr vyplývá i z ustanovení § 39 ZTOPO, který odkazuje při výkonu trestu na přiměřené užití ustanovení § 350 TŘ. Myslím si, že výslovná právní úprava této otázky buď v samotném ZTOPO nebo alespoň odkazem na ustanovení § 90 a § 91 TrZ je v tomto případě žádoucí.

Zákaz přijímání dotací a subvencí

Další sankcí, kterou lze uložit výhradně právnickým osobám, je trest zákazu přijímání dotací a subvencí zakotvený v ustanovení § 22 ZTOPO. Způsob výkonu trestu upravuje ustanovení § 40 ZTOPO, jež odkazuje na přiměřené užití § 350 TŘ ve spojení s ustanoveními § 331 až 333 TŘ.

---

¹⁰¹ Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 154.

Zákaz přijímání dotací a subvencí se svým účelem zásadně liší od trestu zákazu činnosti i od trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži. Jeho cílem totiž není omezení určitého jednání právnické osoby, ale je jím omezení finančních prostředků, jež je možné získat z veřejných rozpočtů nebo jiných veřejných zdrojů.¹⁰² Právnické osobě je tak po stanovenou dobu zakázáno ucházet se či přijímat jakékoli výhody pocházející z veřejných příjmů, tedy veškeré dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvky nebo jakékoliv další veřejné podpory dle jiných právních předpisů. Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla) v ustanovení § 7 vyčítá dotace a návratnou finanční výpomoc, která může být právnickým osobám ze státního rozpočtu poskytována, jako například dotace a návratné finanční výpomoci právnickým osobám na podnikatelskou činnost.

Tento druh sankce může být právnické osobě uložen pouze v případě, že tato PO spáchala trestný čin v souvislosti s:

- a. podáváním žádosti o dotaci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek;
- b. vyřizováním žádosti o dotaci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek;
- c. poskytováním dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvku nebo jakékoliv jiné veřejné podpory;
- d. využíváním dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvku nebo jakékoliv jiné veřejné podpory.

---

¹⁰² Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 431.

Zákon připouští uložení trestu samostatně v případech, kdy užití jiného trestu není třeba s ohledem na povahu a závažnost spáchaného trestného činu, a dále specifikuje, že přijímání dotací a subvencí lze zakázat na dobu v rozmezí jednoho až dvaceti let. Konkrétní výměru trestu pak soud určuje dle hledisek uvedených v ustanovení § 14 ZTOPO a ustanovení § 39 TrZ. Obdobně jako u výše uvedených sankcí, ani u tohoto trestu není zákonem upraveno započtení dob, a proto se opět analogicky užije ustanovení § 74 odst. 1 věty za středníkem TrZ. I zde považuji za vhodné otázku započtení lhůt výslovně v ustanovení § 22 ZTOPO upravit. Stejně jako u výše uvedených trestů se v otázce podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu přijímání dotací a subvencí analogicky užijí ustanovení § 90 a § 91 TZ.

Podíváme-li se na poslední dvě uvedené sankce, tedy zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži (§ 21 ZTOPO) a zákaz přijímání dotací a subvencí (§ 22 ZTOPO), obě jsou nevyhnutelně spojeny s podmínkou, že se právnická osoba musí dopustit trestného činu v souvislosti s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení o veřejných zakázkách, koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži nebo v druhém případě, že se právnická osoba dopustí trestného činu v souvislosti s podáváním nebo vyřizováním žádost o dataci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek, s jejich poskytováním nebo využíváním, anebo s poskytováním nebo využíváním jakékoliv jiné veřejné podpory. Domnívám se, že tyto zákazy by mohly být účinnou sankcí i pro takové právnické osoby, které se dopustily trestné činnosti, aniž by naplnily výše uvedenou podmínku, tedy spáchání trestného činu v souvislosti s některou z uvedených činností. Například zákaz přijímání dotací by zajisté mohl být uložen i takové právnické osobě, jež dotace přijímá, avšak která se dopustila s dotacemi nesouvisející trestné činnosti.

Uveřejnění rozsudku

Hlavním cílem trestu uveřejnění rozsudku je difamace právnické osoby, neboť při uložení této sankce je právnická osoba povinna rozsudek na své vlastní náklady uveřejnit v soudem určeném druhu veřejného sdělovacího prostředku a v rozsudkem stanovené lhůtě. Veřejnost je tímto obeznámena, že daná právnická osoba byla odsouzena za spáchání trestného činu, což přináší pro odsouzenou právnickou osobu

negativní dopady. Zejména újma na renomé právnické osoby, snížení její důvěryhodnosti a poškození jejího dobrého jména může právnickou osobu v konkurenčním prostředí značně oslabit. Tento trest vidím jako velmi sofistikovanou formu sankcionování právnické osoby, protože právě hrozba zveřejnění odsuzujícího rozsudku a s tím spojená újma na pověsti a oslabení v obchodních vztazích může právnické osoby odradit od páchaní trestné činnosti, čímž je naplněna preventivní funkce trestu.

Zákon stanovuje dvě alternativní podmínky, při jejichž splnění může být trest uveřejnění rozsudku uložen. Může to být jednak v případech, kdy je třeba veřejnost seznámit s odsuzujícím rozsudkem, zejména vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu, a jednak vyžaduje-li to zájem na ochraně lidí nebo majetku, popřípadě společnosti. Proto bude povinnost uveřejnit rozsudek ukládána zejména při spáchání trestných činů týkajících se širšího okruhu osob, jako je tomu kupříkladu u trestných činů obecně nebezpečných.

V odsuzujícím rozsudku k tomuto trestu je soud povinen stanovit (§ 23 odst. 1 věta druhá ZTOPO):

- I. *druh veřejného sdělovacího prostředku*, ve kterém má být rozsudek uveřejněn, tedy zda má být zveřejněn prostřednictvím tisku, rozhlasu, televize či internetu, a dále může soud specifikovat, zda se má jednat o sdělovací prostředek celostátní či regionální;
- II. *rozsah uveřejnění rozsudku*, čímž je myšleno, zda bude rozsudek uveřejněn v celém jeho rozsahu nebo pouze jeho konkrétní část. Zpravidla bude vždy uveřejňován celý výrok rozhodnutí nebo u složitějších případů jen jeho zkrácená podoba. Jen „*taková stigmatizující sankce bude mít efekt, pokud vzbudí zájem adresátů a pokud sdělení předávané veřejnosti bude dostatečně zjednodušené, aby oslovilo např. běžného spotřebitele*“¹⁰³ a
- III. *lhůtu k uveřejnění rozsudku*, která by měla být zpravidla v řádu týdnů (nebo nejdéle několika málo měsíců), aby tak měla právnická osoba dostatečný časový prostor pro jeho uveřejnění. Naopak jsou nežádoucí nepřiměřeně dlouhé lhůty, jež by nepochybně vedly ke snížení ochranné funkce trestu uveřejnění rozsudku, neboť význam tohoto trestu spočívá právě v seznámení veřejnosti s odsuzujícím

---

¹⁰³ Vaniček, D.: Trestní sankce ukládané právnickým osobám. Trestní právo, 2006, č. 8, str. 16.

rozsudkem, čímž je zároveň dochází k ochraně společnosti.

Zákon dále specifikuje, jaké povinnosti musí právnická osoba splnit v rámci uveřejňování rozsudku. Uveřejnění rozsudku musí být uskutečněno na náklady odsouzené osoby, PO je povinna uvést údaje o své obchodní firmě či názvu a dále musí uveřejnit své sídlo. Povinnost uveřejnit například i identifikační číslo či jiné identifikační údaje právnická osoba nemusí. Naopak zakázáno je zveřejnění údajů umožňujících identifikaci jiných fyzických nebo právnických osob odlišných od odsouzené PO, proto tyto údaje musí být vždy anonymizovány. V případě, že k anonymizování nedojde, pak za to nese odsouzená právnická osoba odpovědnost a bude možné se vůči ní domáhat nároků dle občanskoprávních předpisů nebo se případně domáhat jejího dalšího postihu.

Uplynutím pětileté promlčecí lhůty nelze trest uveřejnění rozsudku vykonat (§ 24 písm. d) ZTOPO). Lhůta začíná běžet právní mocí rozsudku (§ 94 odst. 2 TrZ) a k jejímu přerušení může dojít pouze za podmínek uvedených v ustanovení § 94 odst. 4 TrZ. Naopak stavení promlčecí lhůty se u trestu uveřejnění rozsudku neuplatní.

Trest uveřejnění rozsudku (spolu s peněžitým trestem) byl vůbec poprvé uložen občanskému sdružení Athena za spáchání dotačního podvodu a poškození finančních zájmů EU, a to rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 3. 2013, č.j. 49 T 10/2012. Předsedkyně senátu se ohledně uděleného trestu vyjádřila následovně: „Soud vážil, jaký trest uložit. Dospěli jsme k závěru, že nejvhodnějším je uveřejnění rozsudku. Škoda je poměrně malá a v současné době se řeší jiné dotační podvody v řádech milionů korun. Je nepochybné, že společenská škodlivost u tohoto případu existuje.“¹⁰⁴ Dle rozhodnutí soudu mělo občanské sdružení ve lhůtě 3 měsíců uveřejnit výrok rozsudku v denním tisku v regionu Moravskoslezského kraje.

Zánik výkonu trestu

Na rozdíl od zániku trestní odpovědnosti právnické osoby upravené v ustanoveních § 11 a § 12 ZTOPO, zánik výkonu trestu spočívá v okolnostech, které nastaly až po právní moci rozhodnutí, jímž byl uložen trest či ochranné opatření.

---

¹⁰⁴ Pedroch, J.: Ojedinělý proces: Soud v Ostravě potrestal občanské sdružení. Moravskoslezský deník [online]. 22. 3. 2013. Dostupné na: <<http://moravskoslezsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/soud-potrestal-obcanske-sdruzeni-za-zneuziti-dotace-20130322.html>> [cit. 25. 1. 2015].

Důsledkem je zánik práva státu na výkon sankcí, přestože byly rozhodnutím soudu pravomocně uloženy, a odsouzenému zaniká jeho povinnost podrobit se výkonu těchto sankcí.¹⁰⁵ Zánik výkonu trestu je dále třeba odlišovat od okolností vylučujících protiprávnost upravených v ustanoveních § 28 až 32 TrZ.

Promlčení výkonu trestu (§ 24 ZTOPO) je jedinou možností zániku výkonu trestu. Uplynutím zákonem stanovené promlčecí doby, jejíž délka se odvíjí od závažnosti protispolečenského chování právnické osoby, výkon trestu zaniká. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob stanovuje zvláštní promlčecí doby odchylné od trestního zákoníku, a to zejména s ohledem na skutečnost, že určování promlčecí doby u fyzických osob se odvíjí především od délky uloženého trestu odnětí svobody, který nelze právnickým osobám uložit. Dle důvodové zprávy¹⁰⁶ je ale ustanovení § 94 TrZ upravující promlčení výkonu trestu subsidiárním k ustanovení § 24 ZTOPO v otázkách počátku plynutí promlčecí doby a jejího přerušení. Na právnické osoby se neužije pouze odstavec třetí regulující stavení promlčecí doby, které je s trestem odnětí svobody pevně spojeno.

Délka promlčecí doby je ZTOPO odstupňována dle druhu uloženého trestu, tedy peněžitého trestu, trestu zákazu činnosti, trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži a trestu zákazu přijímání dotací a subvencí, a dle konkrétní výměry sazby uložené rozhodnutím soudu na 5, 10, 20 nebo 30 let. U ostatních druhů trestů je stanovena jednotná délka promlčecí doby 5 let.

Na promlčení výkonu trestu uloženého právnické osobě nemá žádný vliv promlčení výkonu trestu fyzické osoby, za jejíž protiprávní jednání je právnická osoba odpovědná, a to v souladu s ustanovením § 9 odst. 3 ZTOPO.

Vedle promlčení existují i tzv. zvláštní případy, které také vedou k zániku výkonu trestu. Jedná se o milost prezidenta republiky jak v její individuální formě [čl. 62 písm. g) Ústavy¹⁰⁷], tak ve formě hromadné [čl. 63 odst. 1 písm. j) Ústavy]. Dalším zvláštním případem zániku trestu je situace, kdy odsouzená právnická osoba

---

¹⁰⁵ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd., Praha: Leges, 2014, str. 478.

¹⁰⁶ Str. 46 důvodové zprávy k vládnímu zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [online]. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>> [cit. 20. 1. 2015].

¹⁰⁷ Ústava České republiky vydaná pod č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“).

zanikne bez jakýchkoli nástupců.¹⁰⁸

Z promlčení výkonu trestu však existují výjimky. Jedna z nich je výslovně uvedena v ustanovení § 25 ZTOPO, kdy zákonodárce s ohledem na mezinárodní závazky České republiky vylučuje promlčení výkonu trestu uloženého za spáchání trestného činu teroristického útoku dle ustanovení § 311 TrZ, pokud byl tento trestný čin spáchán za takových okolností, že zakládá válečný zločin nebo zločin proti lidskosti dle předpisů mezinárodního práva. Další výjimku z promlčení tvoří případy, kdy účinek trestu nastává okamžikem, kdy se odsuzující rozsudek stane pravomocným.

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty

Vedle zákonem stanovených osmi trestů lze právnické osobě uložit i jedno ochranné opatření ve formě zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty. V trestním právu je uplatňován dualismus sankcí, subjektům tak mohou být vedle trestů ukládána i ochranná opatření. Ta jsou stejně jako tresty trestněprávním následkem trestného činu nebo činu jinak trestného. Avšak na rozdíl od trestů je lze ukládat nejen pachatelům trestných činů, ale i pachatelům činů jinak trestných, případně i jiným osobám. Ochranné opatření ve své podstatě nevyjadřuje negativní hodnocení pachatele trestného činu a újma jím způsobená není jeho hlavním účinkem, ale pouze průvodním jevem.¹⁰⁹ Ochranným opatřením dochází k převedení vlastnického nebo obdobného práva z pachatele trestného činu nebo z jiných osob na stát.

Možnost uložení ochranného opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty nepřišla až se zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob, ale již trestní zákoník umožňoval soudům toto ochranné opatření fyzickým osobám uložit. Podmínky pro aplikaci ochranného opatření jsou vymezeny v ustanovení § 101 odst. 1 písm. c) TrZ. Lze jej uložit v případě, že byl věcí nebo jinou majetkovou hodnotou ohrožen život, zdraví či majetek fyzických osob, případně bezpečnost společnosti, anebo hrozilo-li, že tato věc či majetková hodnota bude sloužit ke spáchání zločinu. Toto ustanovení je k ZTOPO primární povahy, proto se užije jen v rozsahu, co ZTOPO výslovně sám neupravuje a zároveň není-li to s ohledem na zvláštní charakter právnických osob

---

¹⁰⁸ Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 163 - 165.

¹⁰⁹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd., Praha: Leges, 2014, str. 464.

vyloučeno.

Při uložení ochranného opatření zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty mohou být právnické osobě zabráněny i náhradní hodnoty, spisy či různá zařízení, případně může být uloženo pouze pozměnění věci nebo jiné majetkové hodnoty nebo například odstranění určitého zařízení, označení či provedení jiné změny. Soud také může uložit například omezení dispozice s věcí nebo jinou majetkovou hodnotou. Soud k výkonu těchto povinností stanoví přiměřenou lhůtu. Nebude-li povinnost ve lhůtě splněna, pak soud rozhodne o zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 101 odst. 5 TrZ).

Vzhledem k tomu, že ZTOPO otázku ochranného opatření komplexně neupravuje, je třeba subsidiárního užití trestního zákoníku (§ 101 - § 104 TrZ).

Trestní zákoník specifikuje, že soud může uložit toto ochranné opatření v případech, kdy věc nebo jiná majetková hodnota

- náleží pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit;
- náleží pachateli, od jehož potrestání soud upustil nebo
- ohrožuje bezpečnost lidí nebo majetku, případně společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zločinu.

Jsou-li tyto předpoklady splněny, pak může dojít k zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty. V případě nesplnění podmínek může být ochranné opatření uloženo pouze v případě, že je věc nebo jiná majetková hodnota výnosem trestného činu, třebaže ne bezprostředním, zejména

- byla-li věc nebo jiná majetková hodnota získána trestným činem nebo jako odměna za něj a nenáleží-li pachateli,
- byla-li věc nebo jiná majetková hodnota nabyta jinou osobou než pachatelem, byť jen zčásti, za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná, nebo
- byla-li věc nebo jiná majetková hodnota nabyta jinou osobou než pachatelem, byť jen zčásti, za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyl za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným

činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná.

Zánik účinků odsouzení

Zánik účinků odsouzení upravený v ustanovení § 27 ZTOPO je jakousi paralelou k institutu zahlazení odsouzení aplikovaném u osob fyzických dle ustanovení § 105 TrZ. Princip těchto dvou institutů je stejný, tedy odstranění nepříznivých právních důsledků odsouzení tím, že po uplynutí zákonem stanovené doby se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen. Vzhledem k veřejnosti Rejstříku trestů právnických osob¹¹⁰ je zánik účinku odsouzení zvláště důležitý, a to zejména s ohledem na skutečnost, že kdokoli si může o odsouzené právnické osobě najít podrobné informace týkající se jí spáchaného trestného činu, jako například datum právní moci rozhodnutí, za jaký trestný čin byla právnická osoba odsouzena nebo jaká sankce jí byla uložena. Má-li pak právnická osoba zápis v Trestním rejstříku, obchodní partneři, investoři, zákazníci či jiné subjekty budou více zvažovat, zda s touto osobou vůbec spolupracovat. Nicméně po zániku účinků odsouzení tyto záznamy již Rejstřík nevykazuje a informace o trestání právnické osoby jsou vedeny jen v tzv. opise rejstříku trestů, který se vydává pouze orgánům činným v trestním řízení, Ministerstvu spravedlnosti a dalším zákonem stanoveným orgánům.¹¹¹

O zániku účinků odsouzení právnických osob nerozhoduje soud žádným zvláštním usnesením, ale po uplynutí zákonem stanovené doby nastávají přímo ex lege. Tato doba nepočíná běžet až po vykonání trestu jako je tomu u osob fyzických, ale plyne od okamžiku právní moci rozsudku odsuzujícího právnickou osobu. Pro určení délky doby pro zánik účinků odsouzení zákon o trestní odpovědnosti právnických osob zákon odkazuje na ustanovení o promlčení výkonu trestu (§ 24 ZTOPO), tato doba je tedy stejná. V případě, že je právnické osobě uloženo více trestů vedle sebe, soud určí dobu pro vznik tzv. fikce neodsouzení dle trestu, se kterým je spojena nejdelší doba pro zánik účinků odsouzení. S ohledem na povahu právnických osob u nich pravděpodobně nebude možné aplikovat institut předčasného zániku účinků odsouzení

---

¹¹⁰ Rejstřík trestů právnických osob [online].

Dostupné na: <<https://eservice-po.rejtr.justice.cz/public/wicket/page?56>> [cit. 29. 1. 2015].

¹¹¹ Ustanovení § 10 zákona č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů.

upraveného pro fyzické osoby v ustanovení § 105 odst. 3 TrZ.¹¹²

Úvahy de lege ferenda

Výše uvedené sankce uložitelné právnickým osobám nabízejí poměrně širokou škálu možností pro trestání právnických osob. Avšak v zahraničí se osvědčily i jiné sankce, u nichž se domnívám, že by je bylo vhodné zařadit i do našeho právního rámce.

Jednou z těchto sankcí je soudní dohled nad činností právnické osoby, který dobře funguje například ve Francii. ZTOPO tento druh trestu neupravuje, nicméně si myslím, že by za určitých okolností mohl být právě tento postih pro právnickou osobu nejvhodnější. Jedná se zejména o situace, kdy je žádoucí především náprava pachatele, tedy kdy je kladen důraz na rehabilitační funkci trestu, aby odsouzená právnická osoba začala řádně vykonávat svou činnost. V praxi tento trest funguje tím způsobem, že probační úředník po rozsudkem stanovenou dobu dohlíží na chod právnické osoby, může se seznamovat s interními dokumenty a obsahem informačních systémů a naopak odsouzená právnická osoba je povinna poskytovat probačnímu úředníkovi svou součinnost. Soud v rozsudku může uložit právnické osobě povinnost přijmout určitá opatření k její nápravě, jejichž zavedení také kontroluje probační úředník. Je pravdou, že výkon tohoto trestu může být pro stát spojen s vyššími náklady, ale naopak jako velkou výhodu vidím vysokou míru personaly tohoto trestu. Dohled nad činností právnické osoby totiž postihuje pouze samotnou právnickou osobu, avšak ne věřitele, akcionáře, zaměstnance, zákazníky či jiné třetí osoby a jsou tak eliminovány jakékoli negativní důsledky spojené s ukládáním trestů právnickým osobám. Tato sankce by mohla být ukládána spolu s peněžitým trestem, čímž by byly alespoň částečně kompenzovány náklady za výkon funkce probačního úředníka.

Dále se domnívám, že by v části třetí ZTOPO - Tresty a ochranná opatření, hlava I - Obecná ustanovení, mělo být zařazeno ustanovení, jež by vymezilo účel trestání právnických osob. Není-li totiž stanoveno, co je cílem sankcionování PO, pak ani nemohou být tresty právnickým osobám ukládány. Odlišná povaha fyzických a právnických osob příliš dobře nepřipouští, aby se na právnické osoby aplikovaly principy stanovené pro osoby fyzické. A tak hlavní účely trestání fyzických osob, tedy ochrana společnosti před pachateli trestných činů, zabránění odsouzenému v dalším

---

¹¹² Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 172 - 174.

páchání trestné činnosti, výchova odsouzeného k vedení řádného života a výchovné působení na ostatní členy společnosti, musí být modifikovány pro potřeby osob právnických. U nich by měl být při ukládání trestů kladen důraz na ochranu společenských zájmů, jenž částečně ustupuje jejich resocializační funkci. Myslím si, že druhy trestů, jež lze dle ZTOPO právnickým osobám uložit, opravdu příliš k resocializaci/nápravě právnické osoby nevedou, což samozřejmě není dobré. V tomto ohledu jsou některé zahraniční úpravy pokročilejší a umožňují ukládat takové tresty, jež cílí právě k nápravě právnické osoby, například jako soudní dohled nad právnickou osobou ve Španělsku. Dalším účelem trestání, jež by se měl aplikovat na právnické osoby, je individuální prevence, tedy aby sankce byla dostatečně represivní, aby se právnická osoba v budoucnu nedopouštěla recidivy. Toto je samozřejmě úzce spojeno i s generálně-preventivním účelem trestání, tedy odrazení ostatních právnických osob od páchaní trestné činnosti. Rovněž mám za to, že by v tomto ustanovení měla být zdůrazněna individualizace ukládaného trestu, tedy aby trest měl co nejmenší negativní dopady na ostatní osoby, zejména na zaměstnance, věřitele či akcionáře.¹¹³

2.3.4. ČÁST ČTVRTÁ - Zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám

Praxe orgánů činných v trestním řízení dokládá, že k řízení proti právnickým osobám dochází překvapivě poměrně často. Dle statistik Policie ČR bylo v roce 2011 zahájeno policejními orgány trestní stíhání proti 13 právnickým osobám, v roce 2012 proti 62 právnickým osobám, v roce 2013 proti 43 právnickým osobám a od 1. ledna do 30. září 2014 proti celkem 23 právnickým osobám.¹¹⁴ Pojd'me se tedy společně podívat na právní úpravu řízení vedeného proti právnické osobě.

Stejně jako fyzickým osobám, i právnickým osobám přísluší právo na spravedlivý proces upravené v čl. 36 odst. 1 LZPS a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Tímto je i právnickým osobám zaručeno právo

---

¹¹³ Srov. Jelínek, J. Právnickým osobám hrozí 8 druhů sankcí. In: Právní rádce, 26. 1. 2012. Dostupné na: <<http://pravniradce.ihned.cz/c1-54519660-pravnickym-osobam-hrozi-osm-druhu-sankci>> [cit. 28. 1. 2015].

¹¹⁴ Vokouš, J.: Trestní stíhání právnických osob. Policie ČR. 25. 11. 2014. Dostupné na: <<http://www.policie.cz/clanek/trestni-stihani-pravnickych-osob.aspx>> [cit. 30.1.2015].

na spravedlivé a veřejné projednání a rozhodnutí v jejich věci, a to v přiměřené lhůtě nezávislým a nestranným zákonem zřízeným soudem.

Část čtvrtá ZTOPO obsahuje třináct procesně právních ustanovení zaměřujících se na specifika řízení proti právnickým osobám. Tato procesní část zákona do značné míry navazuje na trestní řád, především jsou do ZTOPO promítnuty procesní zásady a záruky trestního práva procesního, avšak ty jsou lehce adaptované na specifickou povahu právnických osob. Velká část postupů, jako například všechna stádia trestního řízení, je shodná s řízením proti fyzickým osobám. ZTOPO tedy upravuje jen ty instituty, u nichž najdeme odchylku od TŘ a je tak vůči TŘ ve vztahu speciality. ZTOPO konkrétně upravuje otázku zastoupení právnických osob před soudy, právo na obhajobu PO, místní příslušnost soudů, dále možnost společného řízení, doručování, zajišťovací opatření a způsoby výkonu trestů a ochranných opatření ukládaných právnickým osobám. Na rozdíl od TŘ, který byl více než osmdesátkrát novelizován, je procesní část ZTOPO velmi stručná, jasná a přehledná.

Avšak odbornou veřejností bývá tato část zákona kritizována za až přílišnou stručnost a absenci úpravy některých základních otázek. Například za jeden z hlavních problémů je považována neexistence ustanovení, jež by zakotvilo některým osobám právo odepřít výpověď z důvodu jejich vztahu k právnické osobě. Takovéto ustanovení by bylo jakousi paralelou k ustanovení § 100 TŘ a v praxi by jej bylo bezpochyby využíváno kupříkladu manažery právnických osob a jinými osobami ve vedoucím postavení.

Objevují se i názory, jež kritizují celou koncepci stíhání právnických osob, jež v současné době stojí na zásadě legality. Například vrchní státní zástupkyně Bradáčová navrhuje zvážit zavedení zásady oportunity pro trestní řízení vedené proti právnickým osobám, a to s odůvodněním, že současný model plně nevystihuje účel postihu právnických osob, jež má být mimo jiné také efektivní a hospodárný. Proto vedení trestního řízení v případech, kdy je právnická osoba pouhou administrativní schránkou, je dle Bradáčové neúčelné.¹¹⁵ S tímto názorem však nemohu souhlasit, a to zejména proto, že jej vidím jako nesystémový a především by vedl k neoprávněnému zvýhodnění osob právnických.

---

¹¹⁵ Schneider, J.: Trestní odpovědnost firem po dvou letech zákona: Masakr to není. In: Česká pozice. 30. 4. 2014. Dostupné na: <http://ceskapozice.lidovky.cz/trestni-odpovednost-firem-po-dvou-letech-zakona-masakr-to-neni-pv1-/forum.aspx?c=A140429_095615_pozice-forum_paja> [cit. 30. 1. 2015].

Vztah k řízení o správním deliktu

Důležitou otázkou, kterou musel ZTOPO vyřešit, je vztah správní a trestní odpovědnosti za protiprávní jednání právnické osoby. Pro trestní právo platí zásada subsidiarity trestní represe neboli princip *ultima ratio* (§ 12 odst. 2 TrZ), tedy že trestní právo je prostředek určený k ochraně zákonem stanovených zájmů, který musí být užíván jen tehdy, pokud užití jiných právních prostředků ke sjednání nápravy nepřichází v úvahu, neboť již byly vyčerpány nebo jsou zjevně neúčinné či nevhodné.¹¹⁶ Tento princip se užije i při řízení proti právnickým osobám, které by mělo být nejzazším prostředkem v postupech proti PO.

Problematiku vztahu správního a trestního řízení upravuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob v ustanovení § 28. To stanovuje, že zahájením trestního stíhání právnické osoby vzniká překážka litispendence zabraňující, aby o témže skutku probíhalo i správní řízení.

Avšak zároveň s průběhem trestního stíhání může správní orgán uložit nucenou správu právnické osoby či může přijmout taková opatření, která nejsou primárně sankční, ale spíše nápravné povahy a jejichž uložení umožňují správnímu orgánu jiné právní předpisy. Bude-li však o témže skutku rozhodnuto již ve správním řízení, brání tato skutečnost zahájení trestního stíhání, resp. pokračování v něm, ledaže by došlo ke zrušení tohoto rozhodnutí o správním deliktu.¹¹⁷ Uplatní se tak zásada *ne bis in idem* zakotvená v čl. 40 odst. 5 LZPS, v čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v ustanovení § 11 odst. 1 TR. Touto zásadou je vyjádřen zákaz opakovaného trestního stíhání, tedy že tatáž osoba nesmí být potrestána dvakrát za tentýž skutek.¹¹⁸

Zákonodárce se snaží předcházet situacím, kdy by bylo vedeno současně trestní a správní řízení proti témuž subjektu a kdy by bylo v obou řízeních rozhodnuto. Jak ze zákona vyplývá, správní delikt je subsidiárním k trestnému činu, nastane-li překážka zahájeného řízení, pak je konflikt řešen ve prospěch trestního řízení. Překážka

---

¹¹⁶ Grulich, A.: Komentář: Zásada subsidiarity trestní represe. Právní prostor [online]. Dostupné na: <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/komentar-zasada-subsidiarity-trestni-represe>> [cit. 30. 1. 2015].

¹¹⁷ Str. 47 důvodové zprávy k vládnímu zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>> [cit. 20. 1. 2015].

¹¹⁸ Jelínek, J., Říha, J., Sovák, Z.: Rozhodnutí ve věcech trestních. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2008, str. 37.

litispendence tak vzniká okamžikem zahájení trestního stíhání proti té samé právnické osobě a v té samé věci dle ustanovení § 160 odst. 1 TŘ nebo ustanovení § 314b odst. 1 TŘ.¹¹⁹

Místní příslušnost

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob upravuje v ustanovení § 29 zvláštní kritéria pro určení místní příslušnosti soudů v řízení proti právnických osobám, jež se vzhledem k odlišné povaze právnických a fyzických osob liší od úpravy v TŘ. Primárně se místní příslušnost řídí místem, kde byl skutek spáchán. Nepodaří-li se zjistit místo činu, pak se místní příslušnost určí místem, v jehož obvodu má obviněná právnická osoba sídlo nebo v jehož obvodu má obviněná zahraniční právnická osoba svůj podnik nebo organizační složku v případech, že byl čin spáchán v cizině. Pokud ani tímto způsobem nemůže být místní příslušnost stanovena, pak se bude řídit obvodem, v němž vyšel spáchaný čin najevo.

U ostatních druhů příslušnosti se subsidiárně použije TŘ.

Vyrozumění o zahájení a skončení trestního stíhání

Při zahájení či naopak skončení trestního stíhání jsou orgány činné v trestním řízení povinné toto oznámit orgánům udělujícím příslušná povolení, licence, povolení k činnosti nebo orgánům vykonávajícím dozor nad danou právnickou osobou, jako je například Česká národní banka. Případně jsou povinny zahájení nebo skončení trestního stíhání oznámit jiným příslušným orgánům veřejné moci nebo takovým osobám, které vedou zákonem upravený rejstřík, registr nebo evidenci. Dokumentaci související se zahájením, případně skončením, trestního stíhání musí být předány té právnické osobě, které se týkají, přesněji tomu, kdo je oprávněn za danou právnickou osobu činit v řízení úkony a také jejímu obhájci. Zároveň zahájením trestního stíhání nemůže dojít k přeměně nebo zrušení stíhané právnické osoby, ledaže by s tím příslušný orgán činný v trestním řízení vyslovil souhlas.¹²⁰

---

¹¹⁹ Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 480.

¹²⁰ Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 189 - 190.

Většina právnických osob je evidovaných v obchodním či jiném rejstříku, které jsou veřejně přístupné. Vidím jako velmi užitečné, že v případě zahájení trestního stíhání, mají v podstatě všichni díky těmto veřejným rejstříkům možnost zjistit, zda je určitá právnická osoba trestně stíhána. Především obchodní partneři, zákazníci nebo jakékoli jiné třetí osoby tak mají možnost získat informaci o případné trestné činnosti právnické osoby.

Ustanovení § 30 odst. 1 ZTOPO bylo kritizováno za to, že říká, že pouze policejní orgán může vyrozumět příslušný orgán veřejné moci nebo jinou osobu vedoucí veřejný rejstřík o zahájení trestního stíhání proti právnické osobě. V praxi to však může být nejen právě policejní orgán, ale i státní zástupce (§ 174 odst. 2 písm. c) TŘ) nebo jiný orgán dle ustanovení § 161 odst. 6 TŘ. Proto bylo novelou ZTOPO¹²¹ toto ustanovení upraveno tak, že o zahájení trestního stíhání informuje příslušné orgány ten orgán činný v trestním řízení, který trestní stíhání proti právnické osobě zahájil.

Společné řízení

Ustanovení § 31 ZTOPO upravuje situace, kdy je vedeno trestní řízení proti fyzické a zároveň proti právnické osobě a jejich trestné činy spolu vzájemně souvisejí. Pokud zde nejsou závažné překážky, pak lze vést společné řízení proti fyzické a právnické osobě.

Výhodou společného řízení je, že soud se komplexně zabývá souvisejícími činy a může tak dojít ke zjištění a závěrům, ke které by v samostatném řízení nemuselo být dospěno. Zároveň je společné řízení plně v souladu se zásadou procesní ekonomie řízení.

Trestní odpovědnost právnické a fyzické osoby je však ve společném řízení posuzována samostatně a každá z osob nese odpovědnost za trestný čin, jako by jej spáchala pouze sama.

Zákon doporučuje, aby procesní úkony prováděné v průběhu společného trestního řízení ve vztahu k fyzické i právnické osobě byly přednostně provedeny vůči osobě fyzické. Zákon výslovně říká, že „zpravidla nejprve ve vztahu k fyzické osobě“, čímž jsou připuštěny výjimky a je tak jen na uvážení soudu, jaké pořadí procesních úkonů zvolí.

---

¹²¹ Zákon č. 86/2015 Sb., účinný od 1. 6. 2015.

Zrušení, zánik a přeměna právnické osoby v průběhu trestního stíhání

Zákonodárce se ustanovením § 32 ZTOPO snaží zabránit situaci, kdy by se právnická osoba chtěla vyhnout trestnímu stíhání tím, že by došlo k jejímu zrušení, zániku nebo přeměně, čímž by se zbavila trestní odpovědnosti a znemožnila by výkon uloženého trestu. Proto zákonodárce pro zrušení, zánik a přeměnu právnické osoby stanovuje specifické podmínky, které se na právnickou osobu vztahují od zahájení trestního stíhání do jeho skončení.

Přeměnou právnické osoby se dle ZTOPO rozumí sloučení nebo splynutí s jinou právnickou osobou anebo naopak rozdělení právnické osoby. Dále je přeměnou dle ZTOPO myšlen převod jmění na společníka, změna právní formy právnické osoby nebo přemístění sídla právnické osoby do zahraničí. Definici zrušení právnické osoby ZTOPO neobsahuje, najdeme ji ale v právu soukromém. Občanský zákoník v ustanovení § 168 uvádí, že právnická osoba se zrušuje právním jednáním, uplynutím doby, rozhodnutím orgánu veřejné moci nebo dosažením účelu, pro který byla ustavena, a z dalších důvodů stanovených zákonem. Dle ustanovení § 185 OZ zánik právnické osoby zapsané ve veřejném rejstříku nastává dnem výmazu právnické osoby z tohoto rejstříku. Nepodléhá-li právnická osoba zápisu, pak dle ustanovení § 186 OZ zaniká skončením likvidace.

Právnická osoba má oznamovací povinnost vůči orgánům činným v trestním řízení v případech, chce-li provádět úkony bezprostředním způsobem směřujícím k jejímu zrušení, zániku nebo přeměně. Přímo právnická osoba se musí obrátit na státního zástupce, probíhá-li přípravné řízení, případně na předsedu senátu v řízení před soudem.

Dle zákona má písemné oznámení proběhnout neprodleně, avšak chybí bližší specifikace tohoto termínu. Není-li úkon neprodleně oznámen, pak je neplatný. Tato neplatnost je absolutní, nemůže být tedy dodatečně zhojena a bude se k ní přihlížet z úřední povinnosti. Nicméně vyžaduje-li zvláštní zákon vyslovení neplatnosti soudem, pak se bude jednat o neplatnost relativní.

Soud o zrušení, zániku nebo přeměně právnické osoby rozhodne usnesením, kterým návrh buď zamítne, nebo zrušení, zánik či přeměnu povolí. K tomu by mělo dojít pouze v případech, kdy by zamítnutí návrhu bylo nepřiměřené s ohledem

na závažnost spáchaného trestného činu nebo je-li zde právní nástupce, na kterého trestní odpovědnost následně přejde. Povolení musí konkrétně specifikovat, zda je jím přípustěno zrušení, zánik nebo přeměna právnické osoby. V případě přeměny je nutné stanovit i o jaký druh přeměny se jedná a jaké subjekty se jí zúčastní.

V době před rozhodnutím o zrušení, zániku nebo přeměně právnické osoby může být právnické osobě uloženo, aby ve stanovené lhůtě složila záruku odpovídající výši předpokládaného peněžitého trestu nebo aby poskytla jinou záruku. Taková záruka se bude odvíjet od předpokládaného trestu, který pravděpodobně bude právnické osobě uložen. Záruka tak může mít podobu povinnosti uložit do úschovy konkrétně stanovenou věc, jinou majetkovou hodnotu či peněžní prostředky, které by pokryly náklady spojené s trestem uveřejnění rozsudku.

Obecně je účelem záruky to, aby případné povolení zrušení, zániku nebo přeměny právnické osoby nezmařilo možnost vykonat uložený trest a aby tak nedošlo k vyhnutí se potrestání za spáchaný trestný čin. V praxi bude záruka požadována tehdy, kdy právnická osoba oznámí orgánům činným v trestním řízení úkon, jež směřuje k jejímu zrušení, zániku nebo přeměně.

Ustanovení trestního řádu upravující změny ve výši a trvání záruky můžeme aplikovat i na záruky ukládané právnickým osobám. Dle ustanovení § 73a odst. 5 až odst. 9 TŘ může dojít ke změně nebo i zrušení záruky, a to jak na návrh, tak i bez návrhu právnické osoby. Záruka může mít jen takový rozsah a může trvat jen do té doby, dokud je důvodnou. Změna či zrušení mohou být tedy povoleny tehdy, pokud pominuly důvody, které k přijetí záruky vedly nebo pokud se změnily okolnosti rozhodné pro výši zálohy. Tímto je podpořena i zásada přiměřenosti a zdrženlivosti v trestním řízení a zároveň v souladu se zásadou oficiality mají samotné orgány činné v trestním řízení povinnost zkoumat, zda důvody pro existenci záruky nepominuly.

Záruka trvá až do okamžiku, kdy odsouzená právnická osoba zaplatí peněžitý trest a náklady trestního řízení. Pokud by tyto nebyly právnickou osobou uhrazeny, pak budou uhrazeny právě ze záruky. Z té mohou být dle ustanovení § 73a odst. 7 TŘ také uspokojeny nároky poškozeného na uhrazení majetkové škody či nemajetkové újmy v penězích. V případě, že výše záruky nepokryje všechny nároky, pak musí být pohledávky uspokojovány poměrně.

Zajišťovací opatření

Cílem zajišťovacích opatření je zabezpečit řádný průběh trestního řízení. Aby byly naplněny účely trestního stíhání, je nutné zajistit participaci jednotlivých osob na trestním řízení a předcházet pokračování v trestném činu či jeho dokonání nebo opakování v průběhu celého trestního stíhání vedeného proti právnické osobě.

Orgány činné v trestním řízení ukládáním zajišťovacích institutů zasahují do základních práv a svobod zakotvených v Ústavě a Listině. Jak dovodil Ústavní soud,¹²² práva garantovaná ústavním pořádkem se vztahují i na právnické osoby, které jsou nositeli ústavně zaručených práv a svobod. Avšak vždy je třeba přihlídnout k odlišnému charakteru právnických osob, díky kterému z logiky věci nedisponují některými právy náležejícími fyzickým osobám. Jsou-li tedy zajišťovací opatření ukládána právnickým osobám, vždy je třeba brát v úvahu, jaký budou mít dopad na fungování dané právnické osoby a zároveň je třeba dbát na to, aby neohrozila samotnou existenci právnické osoby.

Zákon umožňuje aplikovat i v případě právnických osob širokou škálu zajišťovacích opatření. Dle ZTOPO lze v řízení proti právnickým osobám využít tato zajišťovací opatření:

- složení částky odpovídající výši předpokládaného peněžitého trestu nebo poskytnutí jiné záruky (§ 32 odst. 5 ZTOPO);
- pozastavení výkonu jednoho či více předmětů činnosti (§ 33 odst. 1 ZTOPO);
- omezení nakládání s majetkem z důvodu, že a) zde existuje obava, že právnická osoba bude opakovat trestnou činnost, pro níž je stíhána, nebo že dokoná trestný čin, o který se pokoušela, nebo vykoná trestný čin, který připravovala nebo kterým hrozila (§ 33 odst. 1 ZTOPO) nebo b) je zde obava maření výkonu očekávaného peněžitého trestu (§ 33 odst. 2 ZTOPO).

Dále mohou být vůči právnickým osobám aplikována opatření upravená trestním řádem, například jako předvolání, pořádková pokuta, vydání a odnětí věci, zajištění peněžních prostředků na účtu banky, zajištění zaknihovaných cenných papírů, zajištění nemovitosti, zadržení a otevření zásilek apod.

---

¹²² Dle nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/93 (ÚS Š/1994-n) je i právnická osoba je oprávněna obrátit se na Ústavní soud.

O zajišťovacích opatřeních rozhoduje v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce a v řízení před soudem předseda senátu. Ti při ukládání zajišťovacího opatření musí vždy přihlídnout k důsledkům zajišťovacích opatření nejen na právnickou osobu, ale i na třetí osoby, jako např. na zaměstnance, smluvní partnery, dodavatele apod. Při aplikaci zajišťovacích opatření je třeba vždy uplatnit zásadu přiměřenosti a zdrženlivosti a soud je povinen své rozhodnutí o užití zajišťovacích opatření řádně odůvodnit.

Vyjde-li během řízení najevo, že uložená zajišťovací opatření jsou v dané situaci nepřiměřená, pak je nutné je změnit či zrušit, a to i bez návrhu stíhané právnické osoby nebo osoby třetí.

Zákon při ukládání zajišťovacích opatření klade důraz především na ochranu třetích osob. Nicméně ale toto ustanovení umožňuje obrovský zásah do práv samotné stíhané právnické osoby, protože dokonce ještě v předsoudním stádiu řízení může být pozastaven výkon její činnosti. Takovýto postup samozřejmě velmi silně zasáhne do fungování právnické osoby a v krajním případě by mohl být pro PO likvidační.

Úkony právnické osoby

Ustanovení § 34 ZTOPO je zcela zásadní pro trestní řízení proti právnickým osobám, protože stanovuje, jakým způsobem tyto osoby mají projevat svou vůli v jednání vůči soudům. Právnické osoby jako útvary uměle vytvořené právem mohou svou vůli projevat pouze prostřednictvím osob fyzických, jejichž jednání je považováno za jednání právnické osoby samotné, není tedy zastoupením jako takovým.

Zákonodárce v tomto ustanovení odkazuje na občanský soudní řád a určuje, že za právnickou osobu činí v řízení úkony ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení před soudem dle OSŘ. Ten v ustanovení § 21 odst. 1 vyčítá tyto subjekty:

- statutární orgán, tedy jeho předseda nebo pověřený člen;
- zaměstnanec pověřený statutárním orgánem;
- vedoucí odštěpného závodu nebo jiné organizační složky, o níž zákon stanovuje, že se zapisuje do obchodního rejstříku, v případě, že se věc týká tohoto odštěpného závodu nebo organizační složky;
- prokurista.

OSŘ tyto subjekty uvádí alternativně, jednání žádného z nich nepřevažuje nad jednáním jiného. Avšak ZTOPO stanovuje podmínku, že v řízení proti právnické osobě mohou být úkony za tuto právnickou osobu činěny současně pouze jedním z výše uvedených subjektů.

Dále ZTOPO vymezuje, že právnické osobě náleží právo mít v trestním řízení zmocněnce, a to na základě jemu udělené písemné plné moci. Jednání tohoto zmocněnce však není považováno za jednání dané právnické osoby, ale jedná se pouze o zastoupení. Z povahy věci je jasné, že zmocněncem nemůže být další právnická osoba nebo osoba, která má ve stejném řízení postavení obviněného, svědka nebo poškozeného.

Nelze-li z nějakého důvodu použít předchozí postup, pak soud právnické osobě usnesením ustanoví opatrovníka. Zákon nestanovuje žádné zvláštní požadavky na osobu opatrovníka, vyjma toho, že jím nemůže být osoba s takovým zájmem na výsledku řízení, že by řádně nehájila zájmy stíhané právnické osoby. Opatrovníkem tak může být i právnická osoba, avšak vždy ustanovená osoba musí s jejím určením souhlasit. Jako problém však vidím, že se o ustanovení opatrovníka rozhoduje usnesením, jež nabývá právní moci dnem oznámení této skutečnosti jak samotnému opatrovníku, tak i právnické osobě. Vzhledem k tomu, že proti tomuto ustanovení není přípustná stížnost (§ 141 odst. 2 TŘ), může nastat situace, kdy je opatrovníku jeho ustanovení oznámeno, avšak on s tímto nesouhlasí, ale usnesení již nabylo právní moci. *De lege ferenda* by bylo vhodné připustit možnost podání stížnosti proti usnesení o ustanovení opatrovníka.

Právo na obhajobu

Stejně jako osoby fyzické, i ty právnické mají právo zvolit si obhájce, s nímž se mohou radit během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení, a také mohou žádat účast obhájce při výslechu a jiných úkonech konaných v rámci přípravného řízení.

Právo na obhajobu vyplývá z Listiny základních práv a svobod (čl. 40 odst. 3) a je součástí práva na spravedlivý proces.¹²³ Právo na obhajobu je výslovně zakotveno i v ustanovení § 2 odst. 13 TŘ, jež zaručuje poučení o právech umožňujících plné

---

¹²³ Nález Ústavního soudu ČR č. 62/93 Sb. a usnesení ÚS ČR - C. H. Beck, sv. 2, str. 179.

uplatnění obhajoby a možnost zvolení obhájce. Toto právo je tvořeno třemi základními složkami, jež tvoří podstatu trestně procesní zásady zajištění práva na obhajobu. První složkou je obhajoba materiální, jež zahrnuje právo hájit se sám a prostředky dle vlastního uvážení, druhou složkou je obhajoba formální, která zahrnuje právo mít obhájce, s nímž je možno se radit o způsobu obhajoby, a třetí složkou je právo obviněného požadovat od všech orgánů činných v trestním řízení, aby byly vyjasněny i všechny okolnosti svědčící v jeho prospěch.¹²⁴ Všechny tyto složky práva na obhajobu se aplikují i v trestním řízení vedeném proti právnické osobě.

Druhý odstavec ustanovení § 35 ZTOPO vylučuje užití ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě (§ 36 a § 36a TŘ) na právnickou osobu. Vzhledem k odlišnosti právnických osob od osob fyzických je toto ustanovení logické, neboť právnické osoby nemohou být vzaty do vazby, nemohou být zbaveny způsobilosti k právním úkonům (dle terminologie OZ svéprávnosti), nemohou uprchnout, být zadrženy a ani jim nelze uložit trest odnětí svobody, čímž odpadají důvody pro nutnou obhajobu.

Stejně jako je u právnických osob vyloučena nutná obhajoba, je vyloučeno i ustanovení obhájce. Jedinou výjimkou jsou situace, kdy stíhaná právnická osoba podá žádost o ustanovení obhájce a zároveň splňuje podmínky pro nárok na bezplatnou obhajobu. Toto však může vést k těžkostem v situaci, kdy osoby, které mohou jednat jménem obviněné právnické osoby, jsou samy trestně stíhány. V tomto případě by jim byl ustanoven opatrovník, jež ale nemusí dosahovat tak kvalitních odborných znalostí jako obhájce, jímž dle ustanovení § 35 odst. 1 TŘ může být pouze advokát. Proto by bylo *de lege ferenda* vhodné, aby se český zákonodárce nechal inspirovat například právní úpravou rakouskou,¹²⁵ jež soudu přikazuje ve výše zmíněném případě z úřední povinnosti ustanovit obviněné právnické osobě obhájce.¹²⁶

Donucovací prostředky

Donucovací prostředky napomáhají k řádnému průběhu trestního řízení proti právnické osobě tím, že zajistí její účast v řízení. Mezi ty, jež lze použít proti právnické

---

¹²⁴ Jelínek, J.: Trestní právo procesní: komentář s judikaturou. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, s. 184 - 186.

¹²⁵ Zákon o odpovědnosti sdružení za trestné činy (Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftaten, BGBl. I Nr. 151/2005).

¹²⁶ Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 213.

osobě, patří předvolání, předvedení a pořádková pokuta.

Ustanovení § 36 ZTOPO umožňuje předvést tu osobu, která je oprávněna činit za právnickou osobu zákonem stanovené úkony v případě, že i přes její řádné předvolání se bez omluvy nedostaví. Je však otázkou, zda je dostačující předvolání právnické osoby jako entity nebo zda je třeba předvolat konkrétní právnickou osobu. Zde souhlasím s odbornou veřejností a přikláním se k názoru, že lze předvést pouze konkrétní fyzickou osobu, která byla jasně specifikována v předvolání. Dalším úskalím je blíže nespecifikovaný pojem „dostatečná omluva“, kdy v podstatě záleží jen na libovůli soudu, zda omluvu bude považovat za dostačující či nikoli. Zde bych *de lege ferenda* doporučila v zákoně obsáhnout demonstrativní výčet situací, jež mohou absenci předvolané osoby omluvit.

Dále lze uložit pořádkovou pokutu až do výše 500.000 Kč, a to i opakovaně, tomu, kdo narušuje průběh řízení, nebo tomu, kdo se k orgánům činným v trestním řízení chová urážlivě, nebo tomu, kdo neuposlechne příkazu či nevyhoví výzvě. Pořádková pokuta může být udělena i opatrovníkovi, avšak do maximální výše 50.000 Kč. Pokud by chování osoby mělo charakter vyšší společenské škodlivosti či bylo obecně závažné povahy, pak by mohlo dojít k naplnění skutkové podstaty přečinu pohrdání soudem (§ 336 TrZ). Avšak musí být zachována zásada *ne bis in idem*, a tak nelze za výše uvedené jednání uložit pořádkovou pokutu a zároveň jej klasifikovat jako trestný čin. Proti udělené pořádkové pokutě lze podat stížnost o níž bude rozhodováno postupem upraveným v ustanovení § 146a TR.

Výslech a závěrečná řeč

Na ustanovení § 31 ZTOPO upravující společné řízení proti právnické a fyzické osobě navazuje ustanovení § 37 ZTOPO, jež určuje pravidla týkající se pořadí, v jakém budou jednotlivé osoby vyslýchány a v jakém pořadí bude pronášena závěrečná řeč. Při hlavním líčení a veřejném zasedání bude vždy vyslýchána nejprve fyzická osoba a až následně právnická osoba, tedy její zástupce. Toto pořadí je důsledkem mimo jiné i rozdílného postavení fyzické a právnické osoby při výslechu, neboť obviněná fyzická osoba je díky jejímu subjektivnímu přístupu při výpovědi pod vyšším tlakem než zástupce právnické osoby, jež v podstatě jen tlumočí určitá stanoviska orgánů

právnícké osoby.¹²⁷

Nabízí se otázka, jaké zástupce si budou právnícké osoby pro jednání před soudy volit. Mohou jimi totiž být jak osoby velmi dobře znalé poměrů uvnitř právnícké osoby, tak naopak například řadoví zaměstnanci. Ti totiž zpravidla nedisponují podrobnými informacemi o celkovém fungování stíhané právnícké osoby, čímž by bylo trestní řízení značně zkomplikováno a ztíženo prokázání viny právnícké osobě.

Naopak v případě závěrečných řečí a udělení posledního slova předsedou senátu po skončení závěrečných řečí a před odebráním se senátu k závěrečné poradě, je postup opačný, tedy v souladu se zásadou *in favore defensionis* a právo posledního slova tak náleží osobě fyzické.¹²⁸ Zde je tedy opět privilegována fyzická osoba, protože při své závěrečné řeči může reagovat na všechny ostatní strany řízení, jež závěrečnou řeč pronesly před ní.

Upřednostňování fyzických osob před osobami právníckými během řízení vidím jako logické a správné, a to zejména s ohledem na rozdílný dopad trestního řízení na FO a PO. Stíhání fyzické osoby je značným zásahem do její osobní sféry, může do velké míry ovlivnit její soukromý i profesní život, uložená sankce se přímo dotýká této osoby a v krajním případě může mít podobu trestu odnětí svobody. Naopak právnícké osoby jsou zákonem uměle vytvořené subjekty, kterým v nejzazším případě hrozí jejich zrušení, a právě proto vidím postavení fyzických a právníckých osob ve společném řízení jako velmi odlišné a souhlasím s favorizováním osob fyzických.

Vykonávací řízení

Výkon jednotlivých druhů trestů upravuje ZTOPO v ustanoveních § 38 - § 41, přičemž se subsidiárně použijí ustanovení § 315 a násl. TŘ upravující vykonávací řízení u osob fyzických.

Vykonávací řízení je samostatnou částí trestního řízení, jehož cílem je dosáhnout účinnosti ochrany společenských vztahů tím, že bude uskutečněn obsah rozhodnutí

---

¹²⁷ Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházející trestné činnosti právnícké osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 125.

¹²⁸ Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházející trestné činnosti právnícké osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 126.

vydaných orgány činnými v trestním řízení.¹²⁹ Dle judikatury Nejvyššího soudu vykonává rozhodnutí, jež souvisí s výkonem trestu nebo ochranného opatření, vždy soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni.¹³⁰ K výkonu trestu může být přistoupeno za splnění následujících okolností:

- i) je zde rozhodnutí soudu (rozsudek nebo trestní příkaz), jímž byl trest uložen;
- ii) toto rozhodnutí je pravomocné a vykonatelné;
- iii) rozhodnutí je neprodleně vykonáno, aby byla zachována zásada bezodkladnosti výkonu trestu;
- iv) výkon trestu je prováděn bez přerušení, čímž je aplikována zásada nepřerušitelnosti výkonu trestu;
- v) výkon trestu odpovídá druhu uloženého trestu, způsobu jeho výkonu i určené výměře, tedy v souladu se zásadou korespondence výkonu obsahu rozhodnutí a
- vi) výkon trestu na trestaného působí výchovným způsobem, aby byla naplněna zásada výchovného vlivu výkonu rozhodnutí.

Výkon trestu zrušení právnické osoby

Odsouzená právnická osoba nezaniká okamžikem nabytí právní moci rozsudku, ale nejdříve musí proběhnout její likvidace, tedy vypořádání jejích majetkových poměrů včetně vyrovnání závazků vůči věřitelům, státu a zaměstnancům, a až teprve výmazem z rejstříku, ve kterém je daná právnická osoba zapsána, dojde k jejímu oficiálnímu zrušení. K výkonu trestu zrušení právnické osoby tedy zpravidla dochází likvidací této osoby, která ale v případech nemajetnosti právnické osoby vůbec nemusí proběhnout. Tato situace nastane například tehdy, podá-li likvidátor insolvenční návrh, jež by byl zamítnut pro nedostatek majetku nebo při zrušení konkurzu právě z důvodu nemajetnosti.

---

¹²⁹ Jelínek, J.: Trestní právo procesní: komentář s judikaturou. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 776.

¹³⁰ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 11. 9. 1973 č. 18/1974 Sb. rozh. tr., sp. zn. 3 To 23/73

Výkon trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži a výkon trestu zákazu přijímání dotací a subvencí

Zákon na tyto sankce nahlíží jako na zvláštní druhy trestu zákazu činnosti, a tak pro výkon těchto sankcí ustanovení § 39 a § 40 ZTOPO odkazuje na ustanovení trestního řádu upravující výkon zákazu činnosti.

Domnívám se však, že vzhledem k velmi odlišné povaze výkonu trestu zákazu činnosti fyzickými osobami a výkonu trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži u osob právnických, měl zákonodárce ustanovení § 39 více rozpracovat a alespoň stručně vymezit, jak má být při výkonu této sankce postupováno. Například se nabízí otázka, jaký subjekt spolu se soudy zajistí kontrolu nad dodržením daného zákazu. Bude to Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, který vykonává dohled dle zákona o veřejných zakázkách a dle koncesního zákona?¹³¹ Nebo se na dohledu bude podílet Ministerstvo pro místní rozvoj, jež vede Rejstřík osob se zákazem plnění veřejných zakázek a Rejstřík osob se zákazem plnění koncesních smluv? Právní úprava postupů pro dohled nad právnickými osobami, kterým byla uložena tato sankce, zde tedy zřejmě chybí. Naopak v případě trestu zákazu přijímání dotací a subvencí není možné žádat další orgán o dozor nad výkonem tohoto trestu, a to z důvodu, že dotace a subvence nejsou udělovány centrálně jedním orgánem a zároveň ani neexistuje žádný registr poskytnutých dotací a subvencí. Nicméně je na pováženou, zda poskytovatelé dotací či subvencí mají před jejím udělením povinnost prověřit, zda možný příjemce dotace nebo subvence není veden v evidenci Rejstříku trestů právnických osob a zda mu nebyla udělena právě tato sankce.

Ohledně možnosti započtení doby odnětí oprávnění a doby znemožnění výkonu činnosti před nabytím právní moci rozsudku dle ustanovení § 74 odst. 1 TrZ věta za středníkem a ohledně podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu dle ustanovení § 90 a 91 TrZ viz. část kapitoly 2.3.3. pojednávající obecně o těchto sankcích.

Výkon trestu uveřejnění rozsudku

Sankce uveřejnění rozsudku byla do českého trestního práva zařazena až ZTOPO, a tak není uvedena ani v katalogu trestů v trestním zákoníku a ani její výkon není upraven trestním řádem.

---

¹³¹ Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 139/2006 Sb., o koncesních smlouvách a koncesním řízení (koncesní zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon v podstatě rozlišuje dvě základní možnosti výkonu tohoto trestu, kterými jsou výkon dobrovolný a výkon vynucený. Předseda senátu nejprve vyzve odsouzenou právnickou osobu, aby v určené lhůtě a rozsahu zajistila uveřejnění rozsudku. Avšak pokud právnická osoba trest nevykoná a rozsudek ve sdělovacím prostředku nezveřejní, pak jí dle ustanovení § 41 odst. 2 může být uložena pořádková pokuta až do výše 500 000 Kč, a to i opakovaně, dokud nedojde ke splnění této povinnosti zveřejnění. Proti tomuto rozhodnutí může právnická osoba podat stížnost, která bude mít odkladný účinek.

Jelínek a Herczeg¹³² se zabývají situací, kdy by sice odsouzená právnická osoba o zveřejnění rozsudku usilovala, avšak soudem vymezený sdělovací prostředek by rozsudek z jakéhokoli důvodu neuveřejnil. Je zde upozorňováno na neprovázanost českého právního řádu, kdy právnická osoba má povinnost obstarat uveřejnění rozsudku, ale na druhou stranu provozovatelé veřejných sdělovacích prostředků žádnou povinnost rozsudek uveřejnit nemají. Přestože v praxi takováto situace může nastat asi jen výjimečně, de lege ferenda by bylo vhodné tuto neúplnost právní úpravy vyřešit buď zákonným zakotvením povinnosti veřejných sdělovacích prostředků uveřejnit rozsudek v příslušných právních předpisech, nebo stanovit postup pro případ, že v rozsudku určený veřejný sdělovací prostředek uveřejnění odmítne.¹³³

Stejně jako u všech ostatních sankcí, i při výkonu trestu uveřejnění rozsudku je příslušný ten soud, který ve věci rozhodoval v první instanci, a to bez ohledu na to, zda byl tento trest uložen tímto soudem či až soudem odvolacím.

Soud přímo v rozsudku určuje právnické osobě lhůtu, ve které musí zajistit uveřejnění rozsudku, a tak o délce této lhůty nerozhoduje až soudní orgán provádějící úkony vykonávacího řízení. Jedná se tak o opačný postup v porovnání např. s výzvou k nástupu do výkonu trestu při uložení trestu odnětí svobody (§ 321 odst. 1 TR), s rozhodováním o nařízení výkonu trestu při trestu obecně prospěšných prací (§ 335 a násl. TR) nebo v porovnání s výzvou k zaplacení peněžitého trestu (§ 341 TR), k nimž dochází vždy až v rámci vykonávacího řízení. V postupu stanovení lhůty již v rozsudku vidím problém zejména v tom, že v době vynášení rozsudku není vůbec jasné, po jaké

---

¹³² Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 161.

¹³³ Kovaldová, V.: Vybrané aspekty sankcionování právnických osob. In Jelínek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: Balance a perspektivy. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 233.

době nabude tento rozsudek právní moci a tedy zda se do té doby zásadně nezmění poměry právnické osoby. Z tohoto pohledu může být výzva k výkonu trestu až během vykonávacího řízení pro pachatele vhodnější, protože by dle aktuální situace právnické osoby mohla být stanovena taková lhůta, v níž by byla právnická osoba reálně schopna rozsudek uveřejnit. Myslím si tedy, že by bylo vhodné, aby o této lhůtě bylo rozhodováno formou opatření až předsedou senátu soudu, jež je příslušný pro vykonávací řízení.

2.3.5. ČÁST PÁTÁ - Zvláštní ustanovení o řízeních o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

V souvislosti s přijetím zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, došlo k novelizaci ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO a celé části páté ZTOPO, a to konkrétně doprovodným zákonem č. 105/2013 Sb. s účinností od 1. ledna 2014.¹³⁴ Díky této novele se v případech řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech týkajících se právnických osob užije přiměřeně právě zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

Ještě před touto novelou samotný ZTOPO upravoval otázky převzetí a předávání trestních věcí a uznání a výkonu rozhodnutí, avšak tato problematika je nyní komplexně upravená zákonem o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Část pátou ZTOPO tak tvoří pouze jedno ustanovení, jež specifikuje postavení právnických osob pro účely zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

2.3.6. ČÁST ŠESTÁ - Účinnost

V poslední části zákona je stanovena účinnost, a to k 1. lednu 2012. Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim byl předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky v březnu 2011, a tak vzhledem k tomu, že již od roku 2012 byl ZTOPO v účinnosti, byl legislativní proces poměrně rychlý. Avšak zjevně nešťastným postupem bylo ponechání velmi krátké

---

¹³⁴ Zákon č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

legisvakanční lhůty, kdy byl zákon platný od 22. prosince 2011 a jeho účinnost nastala za pouhých devět dní, což je pro zákon takového významu naprosto nedostačující.

Spolu se zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob byl přijat i zákon č. 420/2011 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který nabyl účinnosti stejným dnem jako ZTOPO a který novelizuje celkem čtyřicet devět zákonů v souladu se zavedením nového institutu trestní odpovědnosti právnických osob.

3. Trestní odpovědnost právnických osob v zemích angloamerické právní kultury

Angloamerický typ právní kultury je v mnoha ohledech velmi odlišný od našeho kontinentálního systému a stejně je tomu i v otázce trestní odpovědnosti právnických osob. Avšak v této oblasti dochází v omezené míře k prolínání obou právních kultur, a to zejména z důvodu, že kontinentální právo se částečně při zavádění trestní odpovědnosti právnických osob nechalo inspirovat již fungujícími instituty v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v zemích common law. Na rozdíl od kontinentálního systému má totiž ten angloamerický velmi dlouhou tradici v trestání právnických osob, a proto může být právem považován za kolébku trestní odpovědnosti právnických osob.

3.1. Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Od konce 18. století zažívala Anglie rozmach spojený s průmyslovou revolucí. S tou je spojen i vznik velkých korporací a postupné posilování jejich postavení ve společnosti. Vůbec k prvním stíháním právnických osob docházelo už v první polovině 19. století, a to zejména za neuposlechnutí nařízení orgánů státní moci. A tak například v roce 1842 byla ve sporu *Queen v. Birmingham & Gloucester Railway Co.*¹³⁵ trestána železniční společnost za to, že nezbořila most, jak jí bylo státními orgány nařízeno.¹³⁶

Postupně se v Anglii vyvinuly dva základní koncepty odpovědnosti právnických osob, které se užijí vždy, pokud zvláštní zákon nestanoví trestní odpovědnost právnické osoby za trestné činy v něm upravené. Jedná se o tyto dvě koncepce:

- I. *Strict liability*, jejíž formou je i tzv. *vicarious liability*, která znamená objektivní odpovědnost právnické osoby. Užívá se u těch trestných činů, u nichž není nutné prokazovat zavinění (*mens rea*), k odpovědnosti postačuje samotný fakt, že došlo

---

¹³⁵ (1842) 3 QB 223

¹³⁶ Catargiu M.: The Origins of Criminal Liability of Legal Persons - A Comparative Perspective. In: AGORA International Journal of Judicial Sciences, No. 3 (2013), str. 29.

k protiprávnímu jednání. Právnícká osoba je tak odpovědná za trestné činy jejích zaměstnanců, jednatelů či jiných spolupracujících osob.¹³⁷

- II. Princip identifikace, *identification principle*, jež se vyvinul ve 40. letech 20. století a dle kterého jsou právnícké osoby trestně odpovědné pouze za trestné činy spáchané vedoucími orgány, které nejednaly s náležitou péčí. V tomto případě se vždy musí jednat o osoby, kteří jsou tzv. řídicí mysli (*directing mind*) nebo vykonateli této řídicí mysli, protože jen tyto osoby představují vůli právnícké osoby. Užívá se tedy u těch trestných činů, u kterých je nutné prokázat zavinění vedoucích pracovníků.¹³⁸

Milníkem v anglické judikatuře je rozsudek Sněmovny Lordů z roku 1897 ve věci *Salomon v. Salomon & Co Ltd.*,¹³⁹ jež jako první rozhodnutí vůbec potvrzuje, že právnícké osoby jsou samostatné právní subjekty odlišné od jejích zakladatelů a že jsou nositeli práv a povinností s čímž je spojeno i jejich právo žalovat a být žalován. Tímto rozsudkem je tedy do anglického právního systému představen tzv. *principle of separate legal personality*, tedy nezávislosti právníckých osob na osobách fyzických.¹⁴⁰ Od tohoto uznání právnícké osoby jako samostatné entity pak chyběl jen krůček k plnému přisouzení její trestní odpovědnosti. K tomu došlo v roce 1917 v případě *Moussell v. London and North Western Railway*,¹⁴¹ kdy byla právnícká osoba shledána vinnou za spáchání úmyslného trestného činu falšování účetnictví, a to za účelem krácení daně.¹⁴²

Zásadním rozhodnutím Sněmovny lordů, které plně uznalo princip identifikace, je *Tesco Supermarkets Ltd v Natrass*¹⁴³ z roku 1972. Skutkové okolnosti tohoto případu jsou ty, že Tesco Supermarkets mělo prodávat zlevněný prací prášek, avšak zaměstnankyně k prášku umístila cedulku s nezlevněnou cenou, o čemž vedoucí

---

¹³⁷ Tamtéž, str. 29 - 30.

¹³⁸ Grimes, J., Niblock, R., Madden, L.: Corporate Criminal Liability in the UK: The Introduction of Deferred Prosecution Agreements, Proposals for Further Change, and the Consequences for Officers and Senior Managers. In: Practical Law, Dostupné na: <<http://global.practicallaw.com/4-547-9466>> [cit. 8. 3. 2015].

¹³⁹ *Salomon v Salomon & Co Ltd* [1897] A.C. 22 HL.

¹⁴⁰ Mohanty, S., Bhandari V.: The Evolution of the Separate Legal Personality Doctrine and Its Exceptions: A Comparative Analysis. In: *Company Lawyer*. 2011, 32(7), str. 194 - 205.

¹⁴¹ [1917] 2 KB 836

¹⁴² Hill, M.: Corporate Responsibility in Crime - Recent Developments in England. In: *Current Issues in Criminal Justice*, 1991, str. 134.

¹⁴³ *Tesco Supermarkets Ltd v Natrass* [1972] A.C. 153 HL.

prodejny nevěděl. Společnost Tesco tento spor vyhrála, protože bylo rozhodnuto, že vedoucí zaměstnanec své povinnosti nezanedbal a společnost tak jednala s potřebnou náležitou péčí. Významným přínosem tohoto rozsudku je, že vymezil, kdo tvoří řídicí osoby, které dle rozsudku nejsou žádným alter egem právnické osoby, ale musí být přímo identifikovány s právnickou osobou. Pouze za jejich jednání pak může být právnická osoba trestně odpovědná. Jedná se zejména o řídicí pracovníky dle základních dokumentů právnické osoby, osoby, jimž valná hromada svěřila vedení společnosti a výkon určitých pravomocí, jednatelé, a další.¹⁴⁴

V současnosti, jak je tomu pro angloamerický právní systém zvykem, stojí trestní odpovědnost právnických osob zejména na judikatuře, a tak zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob najdeme v legislativě jen po málu. Výčet trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit, nenajdeme v žádném anglickém zákoně, jedná se tedy obecně o trestné činy, jež lze spáchat s ohledem na povahu právnických osob. Jedním z mála zákonů výslovně upravujících trestní odpovědnost právnických osob je *Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007* účinný od dubna 2008 (zákon o trestní odpovědnosti právnických osob za zabití),¹⁴⁵ který upravuje takové trestné činy, v jejichž důsledku došlo k smrti člověka, například dojde-li ke smrti zaměstnance na základě hrubého zanedbání povinností PO. Dle tohoto zákona mohou být trestány obchodní společnosti, ministerstva a jiné vládní orgány, policie, ozbrojené síly a odborové svazy či organizace zaměstnavatelů. Zákon nevyžaduje, aby bylo prokázáno zavinění konkrétní osoby, jež v rámci právnické osoby jednala, ale je nutné pouze prokázat, že právnická osoba hrubě porušila povinnost řádné péče, čímž je připuštěno také zabití z nedbalosti právnickou osobou. Jsou-li naplněny podmínky stanovené zákonem a právnická osoba je shledána vinnou, pak jí jako sankce může být uložena pokuta (čl. 1, odst. 6 CMCHA), nápravné opatření (čl. 9 CMCHA) nebo povinnost uveřejnit rozsudek (čl. 10 CMCHA).

Dalším zákonem zakotvujícím trestní odpovědnost právnických osob je *Bribery Act 2010*, zákon proti korupci a úplatkářství.¹⁴⁶ Ustanovení tohoto zákona vycházejí z Úmluvy OECD proti podplácení zahraničních veřejných činitelů

---

¹⁴⁴ Lim, E.: A Critique of Corporate Attribution: "Directing Mind and Will" and Corporate Objectives. In: *Journal of Business Law*, 3/2013, str. 333 - 353.

¹⁴⁵ Dostupný zde: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2007/19/contents>> [cit. 8. 3. 2015].

¹⁴⁶ Dostupný zde: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/contents>> [cit. 8. 3. 2015].

v mezinárodních podnikatelských transakcích, k níž Velká Británie v roce 1999 přistoupila. Zajímavostí je, že vzhledem k tomu, že k této Úmluvě přistoupila i Česká Republika (sdělení MZV č. 25/2000 Sb.m.s.), můžeme v právních úpravách úplatkářství v ČR a ve Velké Británii najít mnoho společného.

Dle ustanovení čl. 7 - 9 tohoto zákona se právnická osoba může dopustit následujících trestných činů:

- poskytnutí, přislíbení nebo nabídnutí úplatku;
- vyžadování úplatku a jeho přijetí;
- podplácení s mezinárodním přesahem formou podplácení úřední osoby veřejné správy v zahraničí a
- zanedbání prevence korupčního jednání.

Právnické osoby se však mohou z těchto trestných činů vyvinit v případě, že prokáží, že provedly přiměřená preventivní opatření, jejichž aktuálnost a vhodnost byla pravidelně prověřována. Ke zmírnění postihu právnických osob může dojít tím, že právnická osoba neprodleně poté, co zjistí porušení ustanovení tohoto zákona, porušení zákona oznámí zvláštnímu orgánu (Serious Fraud Office), za což může být následně odměněna snížením peněžité pokuty nebo zmírněním jiných sankcí.

Jako velmi užitečné pro praxi vidím to, že spolu se zákonem *Bribery Act 2010* byla vytvořena jakási příručka (*Bribery Act 2010 Guidance*), jež popisuje možná compliance opatření, díky nimž mohou právnické osoby předcházet porušování tohoto zákona. Mezi ně patří např. přijetí jasných, praktických, všem zaměstnancům volně přístupných předpisů, s nimiž budou zaměstnanci seznámeni a jejich dodržování bude pravidelně kontrolováno a vždy vynucováno. Právnické osoby by také např. měly pravidelně hodnotit možná rizika porušení *Bribery Act 2010* nebo také prověřovat prostřednictvím *due diligence* své zástupce, obchodní partnery či některé zaměstnance. Zastávám názor, že konkrétní a praktické příručky k takto složitým zákonům jsou dobrým krokem a pro praxi velmi užitečné.

Novinkou v anglickém přístupu k trestní odpovědnosti právnických osob jsou dohody o odložení stíhání, *deferred prosecution agreements*. V únoru 2014 vstoupila v platnost hlava XVII. zákona o trestných činech a soudech (*Schedule 17 of the Crime*

and Courts Act 2013),¹⁴⁷ jež umožňuje státním zástupcům při kanceláři pro závažné podvody (*Serious Fraud Office*) uzavřít s právnickou osobou, která spáchala trestný čin, dohodu o odložení stíhání. Tento institut byl převzat z USA, avšak dle anglické verze může být dohoda uzavřena jen tehdy, pokud budou naplněny podmínky anglického principu identifikace, tedy pokud vedoucí osoby (*directing mind and will*) o spáchaném trestném činu věděly a nesou na něm spoluvinu. Dohody o odložení stíhání spočívají v tom, že právnická osoba nebude trestně stíhána, ale uzavře dohodu, jejímž obsahem bude především uznání viny, závazek zaplatit peněžitou pokutu a dohled nad právnickou osobou vykonávaný po stanovenou dobu. Dohodu pak soud schválí pokud uzná, že je v souladu s veřejnými zájmy. Pro právnické osoby přináší tento postup řadu výhod, zejména vyhnutí se nákladnému soudnímu řízení (soudní výlohy jsou v UK mnohonásobně vyšší než v ČR) a zároveň nejsou soudem odsouzeny za trestný čin, takže nedochází k újmě na jejich dobrém jménu. Avšak v případě, že právnická osoba s dohodou o odložení stíhání nesouhlasí nebo ji po jejím uzavření poruší, dojde ke klasickému a k dohodě se dále nepřihlíží. Podmínky postupu při uzavírání těchto dohod upravuje zvláštní kodex pro užívání dohod o odložení stíhání, *Deferred Prosecution Agreements Code of Practice*. Ten klade důraz na to, aby právnické osoby ve vlastním zájmu své protiprávní jednání oznámily, k čemuž pak soud při schvalování dohod ku prospěchu právnické osoby přihlédne.

Myšlenka uzavírání dohod o odložení trestního stíhání mezi právnickými osobami a státními zástupci mi přijde zajímavá, avšak si nedokážu v praxi představit její fungování. Právnická osoba by se totiž v ideálním případě sama státnímu zástupci udala a dala mu k dispozici veškeré informace ohledně jejího protiprávního jednání. Avšak soud může dojít k závěru, že schválení dohody není ve veřejném zájmu, uzavření dohody odmítne a při následném stíhání právnické osoby budou použity veškeré informace, které PO poskytla, proti ní. Navíc vzhledem k tomu, že je pro státního zástupce v Anglii velmi obtížné naplnit podmínky tzv. principu identifikace, ke stíhání právnických osob dochází v praxi jen zřídka, takže může být pro právnickou osobu výhodnější vyčkat, zda proti ní vůbec bude zahájeno trestní stíhání. Z těchto důvodů se nedá předpokládat, že by se právnické osoby dobrovolně přiznávaly ke svému protiprávnímu jednání.

---

¹⁴⁷ Crime and Courts Act 2013, Schedule 17. Dostupné na: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/22/schedule/17/enacted/data.pdf> [cit. 10. 3. 2015].

3.2. Spojené státy americké

Spojené státy americké jsou tvořeny padesáti státy, přičemž každý z nich může přijímat vlastní legislativu, a proto se v USA setkáváme se zákony dvojí úrovně, tedy celostátními a se zákony platnými jen v rámci jednotlivých států. Vzhledem k tomu, že jednotlivé státy mají je poměrně volnou ruku v oblasti jejich zákonodárství, právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob se v jednotlivých státech částečně liší.

Stejně jako ve Velké Británii má i v USA trestní odpovědnost právnických osob dlouhou tradici, která sahá až do konce 19. století, kdy americké soudy začínaly uznávat vinnými právnické osoby jako takové za trestné činy osob fyzických, zejména zaměstnanců. V průběhu dvacátého století docházelo k postupnému vývoji americké judikatury v problematice trestání právnických osob, jejíž principy byly v roce 1962 na celostátní úrovni shrnuty v modelovém trestním zákoníku, *Model Penal Code*. Jeho hlavním cílem bylo vytvořit obecný rámec trestního práva a zároveň tak jednotlivým státům ukázat vhodnou právní úpravu trestního práva, kterou by měly přijmout. Tento modelový trestní zákoník upravuje i trestní odpovědnosti právnických osob v USA, přičemž do značné míry vychází z tradičních principů Velké Británie. Právnická osoba je v USA trestně odpovědná na základě :

1. *Identifikační teorie*, dle které je právnická osoba odpovědná za protiprávní jednání fyzických osob, pokud tyto jednaly na základě pokynů vedoucích orgánů právnické osoby nebo jimi bylo toto jednání tolerováno (jedná se tedy o širší pojetí než ve Velké Británii);
2. Úmyslného spáchání trestného činu, kdy zákon výslovně upravuje trestní odpovědnost právnické osoby za daný trestný čin. Jedná se zejména o případy objektivní odpovědnosti právnické osoby za své zaměstnance, v anglickém právu označovaná jako *vicarious liability*, přičemž musí být prokázáno, že trestný čin byl spáchán v zájmu právnické osoby. Liberace právnické osoby je možná jen tehdy, prokáže-li, že vynaložila odpovídající náležitou péči, aby protiprávnímu jednání zabránila;

3. spáchání tzv. *strict liability offences*, kdy jsou právnické osoby objektivně odpovědné, není zde nutné zavinění a trestný čin ani nemusí být spáchán ve prospěch dané právnické osoby. Liberace není možná ani v případech, kdy se právnická osoba snažila trestným činům předcházet.¹⁴⁸

Jednotlivé státy se tímto doporučením řídily a výše uvedené principy inkorporovaly do vlastních předpisů. U v podstatě všech trestných činů, kterých se mohou v USA právnické osoby dopustit, byl aplikován tzv. *agency principle* vycházející z anglické *vicarious liability*. Soudními rozhodnutími byl tento princip částečně modifikován a vyvinula se z něj v současnosti užívaná doktrína *respondeat superior (let the master answer)*. Právnická osoba je tak trestně odpovědná pokud:

- i. byl spáchán trestný čin;
- ii. tento čin musí být spáchán jejím zaměstnancem či zástupcem, třeba i na nižší pracovní pozici v rámci hierarchie právnické osoby;
- iii. k protiprávnímu jednání došlo v rámci výkonu zaměstnání a
- iv. trestný čin byl spáchán se záměrem přinést prospěch právnické osobě.¹⁴⁹

Vůbec poprvé bylo kritérium *respondeat superior* užito americkým Nejvyšším soudem v roce 1909 ve sporu *New York Central & Hudson River Railroad v. United States* [212 U.S. 481 (1909)], kdy bylo rozhodnuto, že za úmyslné trestné činy zaměstnanců odpovídá zaměstnavatel, právnická osoba. V tomto případě byla společnost New York Central Railroad obviněna z trestného činu úplatkářství, protože její zaměstnanec poskytl slevy pouze některým vybraným zákazníkům, čímž byl porušen zákon *Elkins Act*, který upravuje i trestněprávní sankce. Tímto rozsudkem bylo kritérium *respondeat superior* poprvé užito i v trestním právu, do té doby bylo totiž užíváno pouze u občanskoprávních deliktů (*torts*).¹⁵⁰

Ke kritériu *respondeat superior* se vývojem americké jurisprudence přidal další institut, a to princip kolektivního úmyslu (*collective intent/knowledge*). Dle tohoto

---

¹⁴⁸ Hefendehl, R.: Corporate Criminal Liability: Model Penal Code Section 2.07 and the Development in Western Legal Systems. In: Buffalo Criminal Law Review. University of California Press, č. 1, 2000, str. 291 - 292.

¹⁴⁹ Bucy, P.: Corporate Criminal Responsibility. In: Encyclopedia of Crime and Justice. 2002. Dostupné na: <<http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403000054.html>> [cit. 19. 3. 2015].

¹⁵⁰ Tamtéž.

přístupu je právnická osoba jednotným celkem, a proto pro určení její trestní odpovědnosti nemá význam, zda se podaří najít konkrétní fyzickou osobu, která se úmyslně dopustila trestného činu, nebo zdali fyzická osoba vůbec o svém protiprávním jednání věděla. Jeden z prvních případů, kdy bylo principu kolektivního zavinění užito i v rámci trestního práva, je spor z roku 1987 *United States v. Bank of New England*.¹⁵¹ Banka v té době měla povinnost oznamovat veškeré hotovostní transakce nad deset tisíc amerických dolarů. Jeden z jejích klientů si vybral hotovost nad tuto částku, ale zvláště po menších sumách. Zaměstnanec banky porušil svou oznamovací povinnost tím, že nadlimitní výběr neoznámil, přičemž ve skutečnosti ani nevěděl, že i v případě několika výběrů dávajících dohromady nadlimitní částku oznamovací povinnost stále má. Jiný zaměstnanec o tomto nařízení věděl, ale naopak nevěděl o tomto opakovaném výběru. Soud dospěl k závěru, že právnická osoba je za tento trestný čin odpovědná, protože má tzv. kolektivní úmysl, tedy znalosti jednotlivých zaměstnanců tvoří jeden celek, a proto se právnická osoba dopustila trestného činu.¹⁵²

Co se týče sankcí, americký právní systém zná širokou škálu trestů, které lze právnickým osobám ukládat. Typicky ukládanými tresty jsou pokuty, propadnutí výnosů z trestné činnosti, propadnutí majetku, jenž sloužil ke spáchání trestného činu, odškodnění obětem trestných činů, uveřejnění rozsudku, veřejně prospěšné práce, jmenování správce vykonávajícího dohled nad právnickou osobou, vynucené zavedení compliance programu (programu předcházení trestné činnosti), zrušení oprávnění podnikat, zákaz uzavírání obchodů s vládou a jinými subjekty či v nejzávažnějších případech zrušení PO. Právnické osoby lze také podmíněně odsoudit, přičemž v průběhu zkušební doby může být právnické osobě uložena jedna z výše uvedených sankcí.

V USA působí obrovské množství zahraničních právnických osob a je zde samozřejmě zájem, aby i tyto subjekty jednaly v souladu s americkým právem. Proto najdeme ve Spojených státech zvláštní úpravu pro stíhání zahraničních právnických osob. Jsou-li v USA stíhány zahraniční právnické osoby, která však

---

¹⁵¹ *United States v. Bank of New England*, 821 F.2d 844 (1st Cir.), cert. denied, 484 U.S. 943 (1987).

¹⁵² Ragozino, A.: Notes and Comments: Replacing the Collective Knowledge Doctrine with a Better Theory for Establishing Corporate Mens Rea: The Duty Stratification Approach. In: 24 *Southwestern University Law Review*, str. 433 - 435.

mají zájem spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, pak mají možnost uzavřít:

- dohodu o doznání (*plea agreement*) nebo
- dohodu o odložení stíhání (*deferred prosecution agreement*).

Uzavře-li právnická osoba se státním zástupcem dohodu o doznání, státní zástupce je pak výměnou za součinnost právnické osoby povinen poskytnout této osobě určitou úlevu či zvýhodnění, například nižší výši peněžitého trestu. Takováto dohoda musí být schválena soudem a právnická osoba je soudním rozhodnutím uznána vinnou, což samozřejmě poškozuje její jméno a reputaci. Z tohoto důvodu je v praxi více užívanou variantou dohoda o odložení stíhání, kdy za splnění podmínek v dohodě stanovených právnická osoba není odsouzena, což je pro ní samozřejmě výhodnější. Těmito podmínkami jsou nejčastěji zaplacení peněžitého trestu, odstranění následků protiprávního jednání, náprava a reorganizace právnické osoby dle předem schváleného reformačního plánu a pod odborným dozorem. Takový dozorce dohlíží nad činnostmi právnické osoby směřujícími k její nápravě po v dohodě stanovený čas, pravidelně podává zprávy Ministerstvu spravedlnosti a veškeré jeho náklady a odměny jsou hrazeny dozorovanou právnickou osobou. Nedodrží-li právnická osoba podmínky stanovené v dohodě, trestní stíhání je obnoveno.¹⁵³

V roce 1991 byly speciální americkou komisí (*U.S. Sentencing Commission*) implementovány instrukce pro postup při trestání právnických osob (*Sentencing Guidelines for Organizations*). Dle těchto doporučení by trestání právnických osob mělo stát vždy na následujících principech:

- odsouzená právnická osoba by měla napravit újmu, kterou trestným činem způsobila;
- v případě, že působení právnické osoby spočívalo převážně v protiprávním jednání, pak by měla být zbavena veškerého svého majetku;
- výše pokuty by se měla odvíjet od druhu trestné činnosti, které se právnická osoba dopouštěla a na podílu jejího zavinění a

---

¹⁵³ Ishii Y.: On Law Enforcement Through Agreements Between the US Regulatory Authorities and Foreign Corporationsstr. In: Brodowski, D., Espinoza de los Monteros de la Parra, M., Tiedemann, K., Vogel, J. Regulating Corporate Criminal Liability. Londýn: Springer International, 2014, str. 237 - 248.

- podmíněné odsouzení je vhodné užít zejména k tomu, aby bylo zajištěno, že právnická osoba uloženou sankci opravdu vykoná nebo aby bylo zaručeno, že právnická osoba přijme taková opatření, která zabrání budoucímu trestnému jednání.

Zmíněné instrukce, *Sentencing Guidelines*, jsou americkou odbornou veřejností hodnoceny velmi kladně. Nejenže jasně stanovují principy sankcionování právnických osob, ale také zároveň upravují modelové situace, kdy se právnická osoba dopouští zaviněného protiprávního jednání, což slouží jako dobré vodítko i pro soudce a státní zástupce. I díky přijetí těchto instrukcí, jež osvětlují celou problematiku ukládání sankcí právnickým osobám, se během tří let od jejich vydání zvýšil počet odsouzených právnických osob o 197 %. Vzhledem k tomu, že se instrukce snaží o smysluplnost ukládaných sankcí, jsou pak státní zástupci více motivováni ke stíhání právnických osob. Zároveň, jak instrukce uvádějí, v případě, že právnické osoby mají přijatý efektivní compliance program a zároveň pokud dobrovolně oznámí porušení práva a budou při trestním řízení spolupracovat, může jim být uložený peněžitý trest značně snížen.¹⁵⁴ Takovéto ustanovení tedy vede k tomu, že právnické osoby dobrovolně preventivně compliance programy přijímají a je pro ně velmi výhodné případná podezření o trestných činech oznamovat.

Z mého pohledu jsou instrukce a doporučení dobrou cestou, kterou by se i český zákonodárce měl vydat. Vzhledem k tomu, že ani soudci, ani státní zástupci nemají s postupem proti právnickým osobám žádné zkušenosti, takováto doporučení by zajisté uvítali a zároveň by tak bylo do značné míry zaručeno i jednotné řízení proti právnickým osobám. Dále se domnívám, že i pozitivní motivace právnických osob ve formě např. nižších trestů pro právnické osoby s efektivními vnitřními pravidly je žádoucí a byla by tou nejlepší prevencí proti trestné činnosti právnických osob.

---

¹⁵⁴ Oficiální stránky United States Sentencing Commission: <<http://www.uscc.gov>>, Guidance Manual dostupný na: <<http://www.uscc.gov/guidelines-manual/2014/2014-uscc-guidelines-manual>>, statistiky dostupné na: <<http://www.uscc.gov/research-and-publications/annual-reports-sourcebooks/2014/annual-report-2014>> [cit. 22. 3. 2015].

3.3. Austrálie

Austrálie, oficiálně Australské společenství, je tvořena šesti státy a několika teritorií, a proto zde stejně jako ve Spojených státech amerických můžeme rozlišovat jednak legislativu celostátní a jednak legislativu jednotlivých území, protože každý z členských států má i vlastní legislativní orgán. Mezi jednotlivými státy se úprava trestního práva značně liší, některé mají ucelené trestní zákoníky (např. v tasránský Criminal Code Act 1924 nebo queenslandský Criminal Code Act 1899) a naopak v jiných státech se užívá kombinace common law a zákonů upravujících okruh určitých trestných činů.

V minulosti byla trestní odpovědnost právnickým osobám připisována australskými soudy na základě konceptu *vicarious liability*, tedy objektivní odpovědnosti, kdy se neprokazuje zavinění. Avšak s vývojem principu identifikace ve Velké Británii byl i v Austrálii tento princip přijat, a proto je v současnosti u trestných činů nutné prokazovat zavinění. Aktuální podoba trestní odpovědnosti právnických osob v Austrálii je považována za vůbec nejdokonalejší právní úpravu této problematiky na světě.¹⁵⁵

Právnické osoby jsou trestně odpovědné tehdy, je-li je prokázáno, že mají tzv. firemní trestní kulturu, *criminal corporate culture*, čímž je myšlen celkový protiprávní cíl a přístup právnické osoby, její vnitřní předpisy a politika, jednání jejích zaměstnanců navenek i v rámci právnické osoby apod. Pokud se trestného jednání dopustí zaměstnanec, jednatel nebo vedoucí osoba jednající v mezích jeho zaměstnání či zmocnění, pak je toto jednání přičítáno právnické osobě. Byl-li trestný čin spáchán úmyslně nebo nedbalostně, pak je přičítán právnické osobě, která se výslovně, mlčky nebo nepřímou dopustila spáchání trestného činu. Obranou právnické osoby může být pouze to, že jednala s veškerou možnou náležitou péčí (*due diligence*), například pokud přijala efektivní compliance programy.¹⁵⁶

Výše uvedené principy přičítání trestní odpovědnosti právnickým osobám stanovuje oddíl 12 australského trestního zákoníku z roku 1995 (*Criminal Code Act*

---

¹⁵⁵ Clough, J., Mulhern, C: The Prosecution of Corporations. New York: Oxford University Press, 2002, str. 138.

¹⁵⁶ Grimes, J., Niblock, R., Madden, L.: Corporate Criminal Liability in the UK: The Introduction of Deferred Prosecution Agreements, Proposals for Further Change and the Consequences for Officers and Senior Managers. Dostupné na: <<http://global.practicallaw.com/4-547-9466>> [cit. 25. 3. 2015].

1995). Ustanovení zákoníku mohou být obecně užita pro veškeré trestné činy a jednotlivé státy tuto doporučenou úpravu a postupy mohou inkorporovat do vlastní trestně právní úpravy. Dále trestní odpovědnost právnických osob v Austrálii upravují i odvětvové předpisy, zejména na úseku ochrany životního prostředí (některé státy jako např. New Sout Wales mají dokonce vlastní soudy pro životní prostředí, *Enviromental Courts*), dále v oblasti obchodního styku (na celostátní úrovni problematiku upravuje *The Trade Practices Act 1974*) a v oblasti ochrany bezpečnosti a zdraví při práci (většina států má vlastní *The Occupational Health and Safety Act*).¹⁵⁷

Při sankcionování právnických osob se klade důraz hlavně na nepeněžité sankce jako kupříkladu zákaz uzavírání smluv se státem, uveřejnění rozsudku, dohled nad právnickou osobou nebo trestní příkazy, které specifikují, jak má právnická osoba své chování změnit (*punitive injunctions*).

Souhlasím s odbornou veřejností a přikláním se k názoru, že australská právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob je jednou z nejlepších vůbec. Zejména ve srovnání s ostatními zeměmi common law je velmi přehledná, jasně definuje podmínky trestní odpovědnosti, které nejsou ani příliš přísné jako je tomu například ve Velké Británii, ani příliš široké jako v USA.

---

¹⁵⁷ Hill, J.: Corporate Criminal Liability in Australia: An Evolving Corporate Governance Technique? In: Journal of Business Law 1/2013, str. 1 - 44.

4. Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných zemích kontinentálního typu právní kultury

Kořeny kontinentální úpravy trestní odpovědnosti právnických osob bychom našli v common law, avšak současná evropská úprava se od té angloamerické v mnoha ohledech značně liší. Hlavním systémovým rozdílem je, že dnešní právní regulace trestní odpovědnosti právnických osob v angloamerickém právním systému se vyvinula z mnohaleté judikatury stanovující principy přičitatelnosti protiprávního jednání právnickým osobám a i současná legislativa vychází zejména z principů stanovených judikaturou. Naopak v zemích kontinentálního právního systému často nalézáme pouze teoretickou právní úpravu, leč její aplikace, tedy reálné stíhání právnických osob téměř chybí.

V následujících kapitolách stručně, avšak snad dostatečně výstižně, rozeberu právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob několika zemí, u nichž mi mé jazykové znalosti dovolí zkoumat legislativu v původním jazyce nebo kde jsou k dispozici kvalitní překlady do anglického jazyka.

4.1. Španělské království

Z hlediska zkoumání různých konceptů trestní odpovědnosti právnických osob je Španělské království zemí velmi zajímavou, protože zde byla dříve uplatňována tzv. nepravá trestní odpovědnost právnických osob, která byla od roku 2011 nahrazena koncepcí pravé trestní odpovědnosti.

Jak jsem již v kapitole 1.2.2. této práce věnované nepravé trestní odpovědnosti uvedla, typickým znakem této formy je to, že jsou právnickým osobám ukládány pouze tzv. kvazitrestní sankce upravené trestním zákoníkem, avšak trestní odpovědnost právnických osob jako takovou trestní zákoník nestanovuje. V případě španělského trestního zákoníku, *Código Penal* (dále jen „CP“),¹⁵⁸ který vstoupil v platnost v květnu 1996, se tyto sankce nazývaly *consecuencias accesorias* (česky přídatné následky) a konkrétně se jednalo o následující:

---

¹⁵⁸ Ley Oránica 10/1995, ze dne 23. listopadu 1995, Código Penal. Dostupné na: <<http://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>> [cit. 28. 3. 2015].

- uzavření podniku, jeho poboček nebo závodů, trvale či dočasně na dobu ne delší než 5 let;
- rozpuštění společnosti, nadace nebo sdružení;
- pozastavení činnosti společnosti, podniku, nadace, sdružení na dobu ne delší než 5 let;
- zákaz činností, obchodních aktivit nebo obchodů stejného druhu jako spáchaný, podporovaný nebo zastíraný trestný čin; tento zákaz mohl být dočasný nebo trvalého charakteru; byl-li dočasný, pak nesměl trvat déle než 5 let, a
- soudní dohled nad právnickou osobou s cílem chránit práva zaměstnanců nebo věřitelů po nezbytně nutnou dobu nepřekračující než 5 let.¹⁵⁹

Tyto přídatné následky však mohly být uloženy pouze tehdy, byla-li konkrétní fyzická osoba spojená s právnickou osobou odsouzena za spáchání trestného činu. V žádném případě se tedy nejednalo o pravou trestní odpovědnost právnických osob nebo jak některé zdroje uvádí, nešlo o trestní odpovědnost právnických osob vůbec. Argumentem pro toto tvrzení je, že přídatné následky jsou pouze doplňujícími sankcemi k sankcím ukládaným odsouzeným fyzickým osobám. Navíc právnické osoby vůbec rozsudkem odsouzeny nebyly, odsouzeny byly pouze osoby fyzické.¹⁶⁰ Českou trestněprávní teorií bývá tato předešlá španělská právní úprava označována jako nepravá trestní odpovědnost právnických osob, avšak jak z výše uvedeného plyne, bylo by vhodnější bývalou španělskou koncepcí nenazývat trestní odpovědností právnických osob vůbec, protože trestně odpovědné byly pouze osoby fyzické a právnickým osobám byly výše zmíněné sankce ukládány jen jako doplněk k trestům osob fyzických.

Krůčkem k přijetí pravé trestní odpovědnosti ve Španělsku byla novela trestního zákoníku Ley Orgánica¹⁶¹ 15/2003 ze dne 25. listopadu, která nabyla účinnosti v říjnu 2004. Do čl. 31 trestního zákoníku byl přidán odstavec druhý, který stanovoval, že byli trestný čin spáchán statutárním orgánem/řídícím pracovníkem/jednatel (administrador), který svou pozici zastával de facto i de iure, a byl-li mu uložen

¹⁵⁹ Čl. 129 Código Penal, všechna znění španělského trestního zákoníku dostupná zde: <<http://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>> [cit. 30. 3. 2015].

¹⁶⁰ Del Castillo Codes, E. La responsabilidad penal de las personas jurídicas. 2011. Dostupné na: <<http://noticias.juridicas.com/articulos/55-Derecho-Penal/201112-9425154244285.html#sdfootnote4anc>> [cit. 30. 3. 2015].

¹⁶¹ Jako Ley Orgánica jsou ve Španělsku označovány ty zákony, jenž musí být přijaty kvalifikovanou/nadpoloviční většinou všech poslanců.

peněžitý trest, pak za jeho zaplacení odpovídala přímo nebo solidárně ta právnická osoba, jejímž jménem odsouzená fyzická osoba jednala. Toto ustanovení ale neznamenalo trestní odpovědnost právnické osoby, protože jedinou trestně odpovědnou osobou zůstávala osoba fyzická, osoba právnická odpovídala pouze za zaplacení peněžitého trestu, čímž chtěl zákonodárce zabezpečit zaplacení peněžitého trestu. Navíc právnická osoba ani nebyla trestně stíhána, to byla pouze osoba fyzická.

Pravá trestní odpovědnost byla ve Španělsku zavedena až novelou trestního zákoníku Ley Orgánica 5/2010, ze dne 22. června, s účinností od 23. prosince 2010,¹⁶² čímž tedy byla trestní odpovědnost právnických osob inkorporována přímo do španělského trestního zákoníku. Dle preambule¹⁶³ této novely vychází nutnost přijetí pravé trestní odpovědnosti zejména z mezinárodních závazků Španělského království a dále uvádí, že tzv. přídatné následky nebyly dostačujícím nástrojem pro trestání právnických osob za trestní jednání jejich statutárních orgánů, vedoucích pracovníků a zaměstnanců. Zákon si klade za cíl motivovat právnické osoby k přijímání takových preventivních opatření, jimiž by bylo předcházeno trestné činnosti. Novela ruší výše uvedené ustanovení čl. 31 odst. 2 CP, modifikuje četná ustanovení s ohledem na trestní odpovědnost právnických osob a nově zavádí článek 31 bis, který je základem současné španělské úpravy trestní odpovědnosti právnických osob.

Jaké právnické osoby (*personas jurídicas*) jsou trestně odpovědné Código Penal nestanovuje, a tak je vymezení právnických osob nutné hledat v jiných právních předpisech. V trestním zákoníku však najdeme negativní vymezení, tedy jaké osoby trestně odpovědné nejsou. Dle ustanovení čl. 31 bis odst. 5 se trestní odpovědnost nevztahuje na:

- stát,
- územní a institucionální samosprávy,
- regulační orgány,
- veřejné úřady,
- mezinárodní organizace dle mezinárodního práva veřejného,
- organizace vykonávající veřejnou moc a

---

¹⁶² Zákon dostupný zde: <<http://www.boe.es/boe/dias/2010/06/23/pdfs/BOE-A-2010-9953.pdf>> [cit. 31. 3. 2015].

¹⁶³ Španělské zákony mají zpravidla preambuli, která vykresluje důvody přijetí zákona, jeho smysl a cíle.

- obchodní společnosti ve vlastnictví státu vykonávající veřejnou moc nebo poskytující služby veřejného zájmu.

Od účinnosti novely CP v roce 2013 jsou z tohoto výčtu vyškrtnuty politické strany a odborové organizace.

Alinea druhá ustanovení čl. 31 bis odst. 5 umožňuje trestní odpovědnost výše uvedených subjektů v případě, že se prokáže, že byly založeny s úmyslem páčení trestné činnosti a zároveň vyhnouti se své trestní odpovědnosti.

Dle čl. 7 španělského zákona o kapitálových společnostech (*Ley de Sociedades de Capital*), právnická osoba vzniká jejím zápisem do veřejného seznamu a tímto zápisem nabývá i právní subjektivitu. Dle ustanovení čl. 35 španělského občanského zákoníku (*Código Civil*) jsou právnickými osobami společnosti, sdružení a nadace vzniklé ve veřejném zájmu, a dále zájmová sdružení v oblasti občanskoprávní, obchodní a průmyslové, jimž zákon připisuje vlastní právní osobnost nezávislou na společnících. Zároveň španělský obchodní zákoník (*Código de Comercio*) v čl. 116 stanovuje, že společenskou smlouvou, kterou se osoby zavazují sdružit majetek a své dovednosti za účelem dosažení zisku, vzniká za podmínek stanovených tímto zákonem obchodní společnost s právní subjektivitou. V praxi jsou tak trestně odpovědné v podstatě všechny obchodní společnosti a jiná uskupení nadaná právní subjektivitou. U mezinárodních či zahraničních právnických osob je jejich právní subjektivita posuzována dle právních předpisů státu, kde byla PO zřízena.¹⁶⁴

Výše zmíněné přídatné následky, jež byly základem původní nepravé trestní odpovědnosti právnických osob ve Španělsku, se užívají dodnes, a to u subjektů, které nespádají do uvedené definice právnických osob. Dopustí-li se tedy takovýto subjekt, který není trestně odpovědný, trestního jednání, může být sankcionován ve formě přídatného důsledku dle čl. 129 CP.

Právnické osoby se mohou dopustit jen těch trestných činů, které jsou taxativně stanoveny trestním zákoníkem. V porovnání s ustanovením § 7 ZTOPO se ve Španělsku mohou právnické osoby dopustit mnohem méně trestných činů. Jedná se o:

---

¹⁶⁴ Vals, A., R.: Responsabilidad penal de las personas jurídicas: Manual sobre su tratamiento penal y procesal. Alcobendas: Editorial Rasche, 2012, str. 30 - 37.

Obchodování a protiprávní transplantace lidských orgánů (*tráfico y trasplante ilegal de órganos humanos* - čl. 156 bis CP), obchodování s lidmi (*trata de seres humanos* - čl. 177 bis CP), nucení nebo podpora dítěte k prostituce (*delitos relativos a la prostitución de menores* - čl. 187 CP), ohrožování mravní výchovy dítěte (*corrupción de menores* - 189 CP), porušení soukromí (*descubrimiento y revelación de secretos* - čl. 197 CP), podvod (*estafa* - čl. 248 a 251 CP), trestná platební neschopnost (*insolvencias punibles* - čl. 257 a 261 CP), škoda způsobená informačními technologiemi (*daños informáticos*- 264 CP), trestné činy proti duševnímu vlastnictví, obchodu a spotřebitelům (*delitos contra la propiedad intelectual e industrial, al mercado y a los consumidores* - čl. 270 a 288 CP), praní špinavých peněz (*blanqueo de capitales* - čl. 302 CP), trestné činy proti státním financím a státnímu zabezpečení, myšleno daňové úniky (*Delitos contra la Hacienda Pública y contra la Seguridad Social* - čl. 305 a 310 CP), obchodování s přistěhovalci a nelegální přistěhovalectví (*tráfico ilegal o inmigración clandestina de personas* - čl. 318 bis CP), trestné činy proti územnímu plánování a rozvoji měst (*delitos contra la ordenación del territorio y el urbanismo* - čl. 319 CP), trestné činy proti přírodním zdrojům a životnímu prostředí (*delitos contra los recursos naturales y el medio ambiente* - čl. 325 a 327 CP), zakládání toxických uložišť nebo skládek (*establecimiento de depósitos o vertederos tóxicos* - čl. 328 CP), trestné činy spojené s jadernou energií a ionizujícím zářením (*delitos relativos a la energía nuclear y a las radiaciones ionizantes* - č. 343 CP), nebezpečí vyvolané výbušninami (*delitos de riesgo provocados por explosivos* - čl. 348 CP), trestné činy proti veřejnému zdraví ve formě obchodu s drogami (*delitos contra la salud pública en la modalidad de tráfico de drogas* - čl. 368 a 369 bis CP), falšování kreditních a debitních karet a cestovních šeků (*falsificación de tarjetas de crédito y débito y cheques de viaje* - čl. 399 bis CP), podplácení (*cohecho* - čl. 419 a 427 CP), korupce (*tráfico de influencias* - čl. 428 a 430 CP), korupce v mezinárodních obchodních transakcích (*corrupción en las transacciones comerciales internacionales* - čl. 445 CP) a financování terorismu (*captación de fondos para el terrorismo* - čl. 576 CP).

Jak z uvedeného výčtu vyplývá, k většině trestných činů, za něž mohou být právnické osoby ve Španělsku odpovědné, bychom našli ekvivalent i v českém trestním řádu, potažmo v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob. Výjimku tvoří snad jen trestný čin proti územnímu plánování a rozvoji měst, jehož se dopustí zadavatelé stavby či vedoucí stavby, kteří provádějí nepovolené stavební práce na pozemcích veřejných dopravních komunikací, zelených zón, na pozemcích ve veřejném vlastnictví nebo na místech, jež mají právně nebo administrativně uznanou krajinnou, ekologickou, uměleckou, historickou nebo kulturní hodnotu a dále na území se zvláštní ochranou. Právnické osobě může být za tento trestný čin uložena pokuta od jednoho do tří let.¹⁶⁵ Neoprávněné stavby mohou být dle našeho právního řádu sankcionovány pouze v rámci

---

¹⁶⁵ Peněžité trest je ve španělském trestním zákoníku obvykle specifikován časovým obdobím, po které musí odsouzený platit denní sazby. Výši denní sazby určí soud.

správního práva. V praxi se vyskytují případy, kdy společnosti staví bez stavebního povolení, například z důvodu, že jim povolení nebylo uděleno apod. Domnívám se, že tzv. černá stavba kupříkladu na pozemku s historickým významem nebo v chráněné krajinné oblasti, je tak závažným protispolečenským chováním, že by měla být sankcionována prostředky trestního práva.

Za všechny výše uvedené trestné činy nese právnická osoba odpovědnost v případě, dopustí-li se fyzická osoba trestního jednání jménem nebo na účet právnické osoby a v její prospěch. Těmito fyzickými osobami mohou být (čl. 31 bis odst. 1 CP):

- a) právní zástupci (*representantes legales*) a členové statutárního orgánu/řídící pracovníci/jednatelé, jež svou pozici zastávají de facto i de iure (*administradores de hecho o de derecho*) nebo také
- b) fyzické osoby, jež jsou řízeny výše uvedenými osobami, jestliže tyto nadřízené osoby nevykonávaly potřebnou kontrolu nad svými podřízenými.

Jsou-li naplněny tyto předpoklady, pak je právnické osobě přičteno protiprávní jednání osoby fyzické a nese za něj trestní odpovědnost. Může ale nastat některá z následujících polehčujících okolností a sankce pro právnickou osobu pak bude snížena. Španělský trestní zákoník vyčítá pro právnické osoby tyto polehčující okolnosti (čl. 31 bis odst. 4 CP):

- i. dobrovolné oznámení trestního jednání orgánům veřejné moci, které však musí být učiněno ještě před tím, než se daná právnická osoba dozvěděla, že je vyšetřována pro spáchání trestného činu;
- ii. spolupráce při vyšetřování trestného jednání formou poskytování důkazů, a to v kterémkoli stádiu vyšetřování, přičemž tyto důkazy musí být nové a rozhodující pro objasnění odpovědnosti za spáchané činy;
- iii. snížení nebo napravení škodlivého následku trestního jednání, a to kdykoli během řízení, avšak před hlavním líčením;
- iv. zavedení efektivních opatření k prevenci a odhalování trestných činů, které by mohly být spáchány s úmyslem jejich zakrytí v rámci právnické osoby. Avšak opět ještě před začátkem hlavního líčení.

Paralelu k polehčujícím okolnostem uvedeným v bodech i. až iii. bychom našli i v českém trestním zákoníku [§ 41 písm. k), l), j) TrZ], avšak polehčující okolnost ve formě zavedení efektivních opatření k prevenci a odhalování trestných činů v rámci právnické osoby český trestní zákoník ani zákon o trestní odpovědnosti právnických osob neznají. Vzhledem k velkému významu prevence a opatření směřujících proti páčání trestné činnosti zastávám názor, že podobnou polehčující okolnost by bylo vhodné zařadit do výčtu polehčujících okolností v ustanovení § 41 TrZ nebo do ustanovení § 14 ZTOPO upravující stanovování druhu a výše trestu.

Co se týče sankcí, jež lze dle španělského Código Penal právnické osobě uložit, jsou velmi obdobné, jako sankce stanovené ZTOPO. Dle čl. 33 odst. 7 CP lze právnickým osobám uložit následující sankce:

1. pokuta (*multa*), jejíž denní sazba může být 30 - 5.000 EUR po dobu 10 dní až 2 let (čl. 50 odst. 2 a 3 CP) nebo v zákonem stanovených případech je výše pokuty stanovována poměrnou částí k výši způsobené škody a k výši výnosů získaných trestnou činností;
2. zrušení právnické osoby (*disolución de la persona jurídica*);
3. zákaz činnosti na dobu nejvýše pěti let (*suspensión de actividades por un plazo que no podrá exceder de cinco años*);
4. uzavření provozoven a závodů po dobu nejvýše pěti let (*clusura de sus locales y establecimientos por un plazo que no podrá exceder de cinco años*);
5. zákaz činností, jejichž výkonem byl spáchán, podpořen nebo zakryt trestný čin (*prohibición de realizar en el futuro las actividades en cuyo ejercicio se haya cometido, favorecido o encubierto el delito*);
6. zbavení způsobilosti k přijímání dotací a subvencí, k uzavírání smluv na veřejné zakázky a k využívání daňových zvýhodnění a stimulů nebo využívání výhod ze systému sociálního zabezpečení (*inhabilitación para obtener subvenciones y ayudas públicas, para contratar con el sector público y para gozar de beneficios e incentivos fiscales o de la Seguridad Social*), maximální doba, na kterou lze tuto sankci uložit je patnáct let; a
7. soudní dohled (*intervención judicial*).

Poslední zmíněná sankce, soudní dohled nad právnickou osobou, je jedinou sankcí, kterou český zákon o trestní odpovědnosti nezná. Hlavním účelem tohoto trestu je ochránit práva zaměstnanců a věřitelů tím, že po dobu nejdéle pěti let je právnické osobě ustanoven nucený správce. Dohled může být prováděn nad právnickou osobou jako celkem nebo se může týkat jen vymezených prostorů, sekcí či obchodních jednotek, přičemž rozsah dohledu stejně jako osobu nuceného správce určuje soud. Nucený správce pak pravidelně vypracovává pro soud zprávy o stavu PO. Právnická osoba je povinna nucenému správci zpřístupnit veškeré své prostory i všechny své závody a poskytnout mu informace, které správce považuje za potřebné k výkonu své funkce. Osobu nuceného správce, obsah dohledu a termíny, kdy správce soudu odevzdává své zprávy, mohou být určeny přímo rozsudkem nebo později usnesením soudu, který zabezpečuje výkon trestu.

Sankcionování právnických osob formou soudního dohledu vidím jako velmi efektivní a domnívám se, že velmi účinně napomáhá k nápravě poměrů uvnitř právnické osoby a k jejímu fungování v souladu s právním řádem. Myslím si, že pět let je dostatečně dlouhá doba k tomu, aby se právnická osoba naučila a zažila si vykonávat svou činnost v souladu s platnými právními předpisy. Na druhou stranu vidím problém v osobách nucených správců, jež by jednak znamenali navýšení nákladů, protože samozřejmě musí být za svou práci finančně ohodnoceni, a zároveň zejména v případech velkých společností by u nich musely být kladeny velmi vysoké nároky na jejich odbornost.

4.2. Slovenská republika

Snahy o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob započaly na Slovensku před více než 15 lety, avšak doposud se našim sousedům nepodařilo tuto problematiku uceleným způsobem uchopit.

První konkrétní návrh předložený Národní radě Slovenské republiky, který upravoval pravou trestní odpovědnost právnických osob, byl vládní návrh č. 656 z roku 2004 novelizující Trestný zákon. Tímto návrhem by byla přímo do Trestného zákona inkorporována trestní odpovědnost právnických osob, a to za všechny trestné činy vyjma těch, u nichž to zákon výslovně vylučuje. Jako jednu z možných sankcí

uložitelných právnických osobám byl soudní dohled nad činností právnické osoby (§ 130 návrhu), který by vykonával soudem určený zmocněnec po dobu jednoho až pěti let. Zmocněnec by ve vymezeném rozsahu kontroloval činnost právnické osoby, v jejíž souvislosti byl trestný čin spáchán, a každý půl rok by soudu předkládal písemnou zprávu o výkonu jednak svých úkolů a jednak o tom, jak právnická osoba vykonává soudem uložená opatření.¹⁶⁶ Tato novela Trestného zákona byla sice přijata, avšak ustanovení upravující trestní odpovědnost právnických osob z ní byla úplně vypuštěna, zejména z důvodu obecné neshody na tom, jakým způsobem má být trestní odpovědnosti právnických osob na Slovensku upravena.

V roce 2006 byl navrhnout samostatný zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, který upravoval hmotněprávní i procesní stránku TOPO. Jeho navrhované ustanovení § 4 obsahovalo poměrně stručný výčet trestných činů, za které mohla být právnická osoba odpovědná, jednalo se totiž zejména o trestné činy, k jejichž stíhání se Slovenská republika zavázala (např. dle Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, Mezinárodní úmluvy o potlačování financování terorismu a dalších).¹⁶⁷ Avšak ani tento návrh nebyl přijat, zejména z důvodu jeho neslučitelnosti s koncepcí slovenského trestního zákoníku.

Konečně až zákonem č. 224/2010 Z.z., kterým se mení a doplňuje zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon, v znení neskorších predpisov, a o zmene a doplnení niektorých zákonov, došlo k zavedení kvazitrestní odpovědnosti právnických osob s účinností od 1. září 2010. Právnické osoby tak nejsou trestně odpovědné, ale mohou jim být uloženy dva druhy ochranných opatření postihujících majetek těchto osob. Z kvazitrestní odpovědnosti je ale vyloučeno postižení majetku státu, Evropské unie, orgánů cizího státu, mezinárodních organizací veřejného práva či postižení majetku právnické osoby, která je dlužníkem a kvůli špatným majetkovým poměrům nemůže být postupováno dle zákona č. 7/2005 Z.z., o konkurzu a reštrukturalizaci, v znení neskorších predpisov.

---

¹⁶⁶ Parlamentní tisk č. 656, Vládný návrh trestného zákona. Dostupné na: <<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=3&ID=656>> [cit. 1. 4. 2015]

¹⁶⁷ Parlamentní tisk č. 1523, Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na: <<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&ZakZborID=13&CisObdobia=3&CPT=1523>> [cit. 1. 4. 2015].

Prvním z ochranných opatření, kterým lze na Slovensku právnickou osobu postihnout, je zabavení peněžité částky dle ustanovení § 33 písm. f) a § 83a Trestného zákona, jež soud může právnické osobě fakultativně uložit, byl-li spáchán trestný čin, a to i pouze ve stádiu pokusu, anebo při účasti na trestném činu v souvislosti: 1) s výkonem oprávnění zastupovat danou právnickou osobu; 2) s výkonem oprávnění přijímat rozhodnutí jménem právnické osoby; 3) s výkonem oprávnění vykonávat kontrolu v rámci právnické osoby anebo 4) se zanedbáním dohledu anebo náležité péče v rámci této právnické osoby. Právnickou osobu je tedy možné postihnout za jednání těch, kteří jednájí jejím jménem, rozhodují, zastupují ji a jsou odpovědní za prevenci a kontrolu. Výše zabavené částky může být od 800 EUR do 1 660 000 EUR v závislosti na závažnosti spáchaného trestného činu a na jeho rozsahu, dále s ohledem na získaný prospěch či způsobenou škodu, okolnosti spáchání trestného činu a následky pro právnickou osobu. Zabavení peněžité částky nelze uložit souběžně s ochranným opatřením zabavení majetku.

Ochranné opatření zabavení majetku upravují ustanovení § 33 písm. g) a § 83b Trestného zákona. Zákon stanovuje, že soud může uložit toto ochranné opatření, spáchá-li právnická osoba trestný čin, byť ve stádiu pokusu, anebo účastnila-li se na některém z trestných činů uvedených v taxativním výčtu v ustanovení § 58 odst. 2 a 3 slovenského trestního zákoníku. Zároveň je podmínkou, aby právnická osoba nabyla majetek nebo jeho část trestnou činností anebo z příjmů pocházejících z trestné činnosti v souvislosti: 1) s výkonem oprávnění zastupovat danou právnickou osobu; 2) s výkonem oprávnění přijímat rozhodnutí jménem právnické osoby; 3) s výkonem oprávnění vykonávat kontrolu v rámci právnické osoby anebo 4) se zanedbáním dohledu anebo náležité péče v rámci této právnické osoby. Dále Trestný zákon stanovuje případy, kdy ochranné opatření zabavení majetku nelze uložit, například je-li ochranu společnosti a veřejný zájem možné zabezpečit jiným způsobem, než zabavením majetku.

U obou ochranných opatření lze postihnout i právní nástupce právnické osoby, přičemž vymožená částka nebo majetek se stávají vlastnictvím státu, není-li rozhodnuto jinak dle závazné mezinárodní smlouvy. Návrh na uložení těchto ochranných opatření podává státní zástupce a následně má právnická osoba v řízení postavení zúčastněné osoby.

Výše uvedená úprava kvazitrestní odpovědnosti právnických osob v praxi není téměř aplikována a zároveň je i velmi kritizována jak slovenskou odbornou veřejností, tak mezinárodními institucemi.¹⁶⁸ I proto byl Ministerstvem spravedlnosti vypracován Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý v súčasnosti projednáva vláda SR¹⁶⁹ a ktorý by měl nabýt účinnosti již od července 2015. Tento zákon je postaven na koncepci pravé trestní odpovědnosti právnických osob a jeho ustanovení v podstatě kopírují ustanovení českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Zajisté se tímto Slovensko vydalo správným směrem, avšak vzhledem k tomu, že v současnosti návrh zákona v podstatě jen „leží“ na úřadu vlády a v legislativním procesu se nijak nepostupuje, obávám se, že bude trvat ještě mnoho měsíců, než se zákon stane skutečně platným a účinným.

4.3. Spolková republika Německo

Na rozdíl od většiny států Německo nezvolilo trestněprávní odpovědnost právnických osob, ale právnické osoby jsou sankcionovány prostřednictvím práva správního. Tímto pojetím tak není narušena tradiční koncepce trestní odpovědnosti výlučně fyzických osob za zavinění a zároveň dochází k efektivnímu sankcionování právnických osob, čímž Německo dostává svým mezinárodním závazkům. Sankce jsou především peněžité ve formě správních pokut (*Geldbußen*) a mohou dosáhnout výše až deseti milionů eur, takže sankce nepochybně dostatečně potrestají právnickou osobu a zároveň plní i funkci preventivní, jako je tomu u sankcí trestněprávních. Avšak u správně-právního sankcionování chybí prvek defamace, tedy jakéhosi společenského odsouzení, jenž je pro trestněprávní sankce typický.

---

¹⁶⁸ Např. OECD Phase 3 Report on implementing the OECD Anti-Bribery Convention in the Slovak republic, str. 48. Dostupné na: <<http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/SlovakRepublicphase3reportEN.pdf>> [cit. 2. 4. 2015].

¹⁶⁹ Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov spolu s důvodovou zprávou a souvisejícími dokumenty. Dostupné na: <<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=23760>> [cit. 2. 4. 2015].

Základem německé úpravy je zákon o správních deliktech, Ordnungswidrigkeitengesetz (dále jen „OWiG“),¹⁷⁰ který v ustanovení § 30 odst. 1 upravuje, že vystupuje-li někdo jako:

- i.) orgán právnické osoby nebo jako člen takového orgánu;
- ii.) zástupce na základě plné moci;
- iii.) vedoucí zaměstnanec nebo
- iv.) jiná osoba, která má vliv na řízení společnosti, včetně osoby, která dohlíží na řízení společnosti nebo vykonává jiné dozorové funkce

a dopustí-li se trestného činu nebo správního deliktu porušením svých povinností, nezákonným obohacením nebo umožněním obohacení právnické osoby nebo sdružení osob, pak může být této právnické osobě nebo sdružení osob uložena pokuta.

Peněžité sankce může být uložena i v případě, mohla-li právnická osoba porušení právní povinnosti nebo nezákonnému obohacení předejít, ale neučinila tak. Zároveň je právnická osoba správně odpovědná pouze tehdy, měla-li z porušení jejích právních povinností prospěch. Ustanovení zákona je navíc vykládáno poměrně extenzivně a právnická osoba je tak odpovědná i za protiprávní jednání jejího zaměstnance, pokud tomuto jednání mohla zabránit prevencí či kontrolními opatřeními, ale nicméně tak neučinila. Není-li však konkrétní osoba, která se dopustila protiprávního jednání, identifikována, ale je-li patrné, že muselo jít o osobu, jejíž jednání lze právnické osobě přičíst, pak je tato právnická osoba také odpovědná.

Dále dle ustanovení § 130 OWiG může být sankcionován takový vlastník podniku, který nezajistí dodržování zákonných povinností vlastněného podniku zejména prostřednictvím řádného výkonu kontroly a dozoru nad osobami, jež provádějí kontrolu. Německý zákonodárce se tedy snaží, aby právnické osoby nebo sdružení osob vytvářely preventivně kontrolní systém postavený na osobách, které budou řádně vykonávat kontrolu a dozor.

Jak jsem již zmínila, výše pokuty, kterou lze v Německu uložit, je opravdu vysoká a navíc ještě byla nedávnou novelizací zákona zvýšena. Dle ustanovení § 30 odst. 2 OWiG může být v případě úmyslného porušení zákona uložena pokuta v maximální výši deset milionů eur (před novelou to bylo nejvýše 1 milion eur)

---

¹⁷⁰ Gesetz über Ordnungswidrigkeiten (OWiG) ze dne 24. 5. 1968. Dostupné na: <http://www.gesetze-im-internet.de/owig_1968/BJNR004810968.html#BJNR004810968BJNG000351309> [cit. 5. 4. 2015].

a v případě nedbalostního protiprávního jednání až pět milionů eur (do novely pouze pět set tisíc eur). Správní pokuta může být uložena i právním nástupcům, a to do výše jimi nabytého majetku dle německého zákona o přeměně společností (*Umwandlungsgesetz*).

Přestože se jedná o velmi propracovaný systém odpovědnosti právnických osob, často bývá upozorňováno na jeho zásadní nedostatky, mezi které patří zejména absence trestněprávního pojetí zásady legality v rámci správního práva. Správní úřady tak nejsou povinny ex offio stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. Společnosti také často obcházejí zákon tím, že jednoho z vedoucích pracovníků použijí jako obětního beránka, který na sebe vezme odpovědnost za protiprávní jednání a tím se společnosti vyhnou odsouzení.

Na základě poměrně široké kritiky současného způsobu přičítání odpovědnosti právnickým osobám ministr spravedlnosti spolkové republiky Severní Porýní - Vestfálsko předložil v květnu roku 2013 návrh zvláštního zákona, který upravuje trestní odpovědnost právnických osob (*Verbandsstrafgesetzbuch*).¹⁷¹ Tento zákon by zavedl pravou trestní odpovědnost právnických osob, přičemž PO by byly odpovědné, i kdyby se nepodařilo zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala zaviněně. K odpovědnosti právnické osoby by stačilo prokázat, že rozhodující orgány trestní jednání podporovaly nebo alespoň o něm věděly a tolerovaly jej. Pak může být odsouzené právnické osobě uložen peněžitý trest až do výše 10% průměrného celkového obrátu právnické osoby, uveřejnění rozsudku, veřejné oznámení odsouzení, zákaz uzavírání veřejných zakázek, zrušení právnické osoby nebo varování. Poslední zmíněná sankce je poměrně neobvyklá, v právních řádech jiných států se s ní nesetkáváme. Dle ustanovení § 7 návrhu zákona může soud vedle výroku o vině právnickou osobu varovat, že jí v budoucnu může uložit peněžitý trest, nesplní-li právnická osoba rozsudkem stanovené podmínky či doporučení. Varování přichází v úvahu jen tehdy, pokud (kumulativně):

- i.) při celkovém posouzení skutku, s ohledem na způsob a míru porušení povinností právnické osoby a s ohledem na spolehlivost právnické osoby není uložení peněžitého trestu nutné;
- ii.) lze očekávat, že uložení varování se právnická osoba zdrží další trestné činnosti a

---

¹⁷¹ Entwurf eines Gesetzes zur Einführung der strafrechtlichen Verantwortlichkeit von Unternehmen und sonstigen Verbänden. Dostupné na: <https://www.justiz.nrw.de/JM/justizpolitik/jumiko/beschluesse/2013/herbstkonferenz13/zw3/TOP_II_5_Gesetzentwurf.pdf> [cit. 5. 4. 2015].

iii.) právní řád výslovně nestanovuje uložení trestu.

Varování může být uloženo spolu s trestem propadnutí majetku nebo propadnutím věci.

Navrhované sankce nemusí být právnické osobě uloženy, pokud PO přijala přiměřená organizační opatření k předcházení budoucí trestné činnosti nebo pokud trestným činem nebyla způsobena vážná škoda nebo způsobená škoda byla právnickou osobou plně nahrazena. Postih právnické osoby může být zmírněn, pokud v průběhu řízení spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení.¹⁷²

Domnívám se, že v dnešní době poměrně velká část právnických osob jsou společnostmi mezinárodními, které často působí v několika evropských státech najednou. Z tohoto důvodu zastávám názor, že by úprava odpovědnosti právnických osob měla v evropských zemích stát na stejných principech. Zavedení pravé trestní odpovědnosti v Spolkové republice Německo tedy vidím jako dobrou volbu, a to i přes to, že současná právní úprava správní odpovědnosti v Německu v podstatě velmi dobře funguje.

---

¹⁷² Kuhn, S. Corporate criminal liability in Germany? The debate over whether the criminal law should apply to the actions of companies has ratcheted up, following publication of a draft Corporate Penal Code. In: Simmos & Simmons elexica. 18. 12. 2014. Dostupné na: <<http://www.elexica.com/en/legal-topics/crime-fraud-and-investigations/16-corporate-criminal-liability-in-germany>> [cit. 5. 4. 2015].

5. Trestní odpovědnost právnických osob v zemích Asie a Jižní Ameriky

Hovoří-li se o trestní odpovědnosti právnických osob, tradičně bývá odkazováno na země anglo-americké právní kultury nebo na legislativu evropských států, nicméně právnické osoby jsou trestně odpovědné v mnoha státech po celém světě. Některou z forem trestní odpovědnosti právnických osob bychom našli i například v právním řádu Spojených Arabských Emirátů, Jordánska, Thajska, Tchajwanu, Malajsie, Brazílie, Dominikánské republiky, Guatemaly, Jamaiky, Bahamských ostrovů nebo na Portoriku.

5.1. Čínská lidová republika

Vzhledem k tomu, že v Číně je protiprávní jednání právnických osob poměrně časté, a to zejména v oblasti trestných činů proti životnímu prostředí, dále v odvětví potravinářství, obchodních transakcí, finančního managementu a ochrany zdraví při práci, byla novým revidovaným čínským zákoníkem z roku 1997 (dále jen „ČTrZ“)¹⁷³ zavedena i trestní odpovědnost právnických osob. Do té doby byly právnické osoby trestně odpovědné pouze za trestné činy dle celního zákona, a to už od roku 1987.

V Číně jsou trestně odpovědné takzvané „jednotky“, čímž jsou myšleny obchodní společnosti a jiné druhy právnických osob. Článek 30 ČTrZ stanovuje, že jednotky jsou trestně odpovědné za protiprávní jednání vedoucích orgánů a odpovědných pracovníků, kteří se dopustí činů ohrožujících společnost a je-li jejich rozhodnutí odrazem vůle jednotky. Trestné činy řadových zaměstnanců nejsou právnických osobám přičítány. Zároveň musí jednotka trestným jednáním získat protiprávní prospěch, naopak trestné činy spáchané ve prospěch pouze konkrétní fyzické osoby právnické osobě přičítány nejsou. Ve zvláštní části trestního zákoníku je pak u více než osmdesáti trestných činů specifikováno, že se jich mohou dopustit

---

¹⁷³ 中华人民共和国刑法(1997修订), trestní zákoník Čínské lidové republiky, ze dne 14. 3. 1997, ve znění pozdějších předpisů. Čínsko-anglické znění dostupné na: <http://lawinfochina.com/display.aspx?id=354&lib=law> [cit. 1. 4. 2015].

i jednotky, přičemž většina z těchto trestných činů musí být spáchána úmyslně, jen malá část jsou trestnými činy nedbalostními.¹⁷⁴

V Číně je aplikován tzv. systém dvojího trestání, tedy že vedle jednotky musí být odsouzeny i konkrétní odpovědné fyzické osoby, jejichž jednání vedlo ke spáchání trestného činu. Není-li fyzická osoba identifikována, pak ani jednotka není trestně odpovědná. Na druhou stranu podaří-li se zjistit konkrétní jednáající osobu, pak je téměř nevyhnutelně trestně odpovědná i právnická osoba.¹⁷⁵

Dle ustanovení čl. 35 ČTrZ může být právnická osoba sankcionována pouze peněžitým trestem, jehož výše není nijak omezena, zákon pouze stanovuje, že jeho výše má být určena dle okolností případu. Jedna z nejvyšších pokut v historii trestání právnických osob byla udělena v roce 2008 v případě Shanghai Social Security, kdy byl udělen peněžitý trest ve výši 50 milionů čínských jüanů (cca. 200 milionů korun českých), a zároveň jeden z řídicích pracovníků, Rong-kun Zhang, byl odsouzen k devatenácti letům trestu odnětí svobody nepodmíněně za trestné činy spojené s podplácením a korupcí. Tresty se nevyhýbají ani státním orgánům, v roce 2006 byl vůbec poprvé v Číně odsouzen státní podnik, a to železniční doprava autonomního území Xinjiang Uygur za přijímání úplatků.¹⁷⁶

5.2. Stát Izrael

V Izraelském trestním zákoníku z roku 1977, ת"ת-1977, חוק העונשין, התשל"ז (dále jen „ITrZ“) je zakotven model pravé trestní odpovědnosti právnických osob. Článek 23 ITrZ rozlišuje tři způsoby přičítání odpovědnosti, a to dle druhu spáchaného trestného činu:

- I. Při spáchání trestného činu, u něž není vyžadováno zavinění, tedy v případech tzv. objektivní odpovědnosti, je právnická osoba odpovědná za jednání jakékoli osoby, která jednala v rámci jejího zaměstnaneckého poměru k dané právnické

---

¹⁷⁴ Jiachen, L.: The Legislation and Judicial Practice on Punishment of Unit Crimes in China. In: Eser, Heine and Huber (eds), *Criminal Responsibility of Legal and Collective Entities* (1999), str. 71 - 77.

¹⁷⁵ Zhou Z. *Corporate Crime in China: history and contemporary debates*. New York: Routledge, 2015, str. 92.

¹⁷⁶ Zhou, Z. *Corporate Punishment in China: History, Legislation and Future Reform*. 早稲田大学高等研究所, 2009, str. 90 - 91.

Dostupné na: <http://www.waseda.jp/wias/achievement/bulletin/data/zhnjie_zhou.pdf> [cit. 5. 4. 2015].

osobě. Jedná se zejména o trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných a proti ochraně veřejného pořádku.

- II. U trestných činů, jež vyžadují zavinění ve formě úmyslu nebo nedbalosti, je právnická osoba odpovědná s ohledem na okolnosti případu za jednání vedoucích orgánů a pracovníků, jejichž zaviněné jednání se dá považovat za jednání právnické osoby. Formulací „s ohledem na okolnosti případu“ je soudům dán prostor ke zvážení okolností každého jednotlivého případu, zda by odsouzení té které právnické osoby vedlo k dosažení společenských cílů, za které jsou v Izraeli považovány zejména odstrašení a zabránění v páchání další trestné činnosti.
- III. V případech omisivních trestných činů, tedy kdy právnická osoba jako celek konat měla, avšak nekonala, je právnická osoba trestně odpovědná vždy, bez ohledu na to, zda může být trestný čin přičten konkrétní fyzické osobě jednající v rámci osoby právnické.

Pro všechny tři kategorie platí, že aby byla právnická osoba trestně odpovědná, pak musí pachatel, fyzická osoba, jednat v rámci kompetencí plynoucích z jeho zaměstnaneckého poměru a s úmyslem přinést této právnické osobě prospěch.¹⁷⁷ Je-li stíhána právnická osoba, mohou být spolu s ní stíhány i konkrétní fyzické osoby, které se dopustily daného protiprávního jednání a naopak. Izraelský trestní zákoník nevyčítá za jaké trestné činy mohou být právnické osoby odpovědné a platí tak zásada, že právnické osoby mohou spáchat jen ty trestné činy, u nichž to povaha právnických osob umožňuje.¹⁷⁸

Pojem právnická osoba je definován v čl. 3 izraelského Výkladového zákona z roku 1981 jako jakýkoli právní subjekt způsobilý k právům, povinnostem a právnímu jednání, které odpovídá jeho povaze. Izraelská judikatura tento pojem dále rozvádí a mimo jiné stanovuje, že právnické osoby jsou odlišnými subjekty od osob jednajících v rámci právnických osob, a proto je potřeba, aby i zákony přímo či nepřímo uznaly právní osobnost právnických osob.¹⁷⁹ V Izraeli jsou trestně odpovědné i státem

---

¹⁷⁷ Horowitz S. & Co.: Criminal Liability of Companies: Israel. Israel: Lex Mundi, 2008, str. 2. Dostupné na: <<http://www.lexmundi.com/Document.asp?DocID=1068>> [cit. 15. 4. 2015].

¹⁷⁸ OECD-Directorate for Financial and Enterprise Affairs, Israel: Phase 1, Review of Implementation of the Convention and 1997 Revised Recommendation, 2009. Dostupné na: <<http://www.oecd.org/israel/42394878.pdf>> [cit. 10. 4. 2015].

¹⁷⁹ Ayala Zaks Abramov v the Land Registry Office (1994) 50 PD(2) 206.

vlastněné nebo kontrolované společnosti a dokonce byly v minulosti několikrát trestně stíhány obce vykonávající státní správu, to za trestné činy proti životnímu prostředí.¹⁸⁰

Dle ustanovení čl. 61 izraelského trestního zákoníku může být osobám uložen peněžitý trest do výše 202 000 izraelských šekelů (cca. 1,3 milionu korun). Tato suma je stejná pro právnické i fyzické osoby, za což bývá Izrael kritizován, protože tato částka je především pro právnické osoby velmi nízká. Další sankcí uložitelnou právnickým osobám je propadnutí majetku. Vzhledem ke skutečnosti, že lze právnické osoby potrestat pouze těmito dvěma sankcemi, je v tomto ohledu izraelská úprava sankcionování PO značně nedostatečná, protože pouze tyto dvě sankce zajisté nejsou dostatečně efektivní, přiměřené a odrazující.

5.3. Chilská republika

V Chile byl v roce 2009 přijat zákon č. 20.393, kterým se zavádí trestní odpovědnost právnických osob za trestné činy praní špinavých peněz, financování terorismu a podplácení.¹⁸¹ Tento zákon se aplikuje na všechny právnické osoby soukromého práva a také na státní společnosti, nicméně dle tohoto zákona mohou být PO trestně odpovědné pouze za spáchání trestného činu praní špinavých peněz, financování terorismu a podplácení domácích nebo zahraničních úředníků. Za všechny ostatní trestné činy, upravené zejména trestním zákoníkem, mohou být odpovědné pouze osoby fyzické.

Právnické osoby jsou dle ustanovení čl. 4 tohoto zákona odpovědné za výše uvedené trestné činy, byly-li tyto trestné činy spáchány v jejich prospěch nebo užitek, a to jejich vlastníky, kontrolními orgány, odpovědnými osobami, generálními řediteli, zástupci nebo těmi, kteří vykonávají správu nebo dohled ve společnosti, ale pouze za podmínky, že bylo protiprávní jednání důsledkem zanedbání povinností ze strany vedení nebo dozoru nad danou právnickou osobou. Stejně tak je právnická osoba odpovědná i za protiprávní jednání zaměstnanců podřízených výše uvedeným osobám, pokud tyto opět zanedbaly své povinnosti. Avšak tyto povinnosti se považují

---

¹⁸⁰ State of Israel v Lower Galilee Regional Council (2003) Cr.A Request 7861/03 a State of Israel v Dimona Municipality (2005) CC 1188/00.

¹⁸¹ Ley núm. 20.393, establece la responsabilidad penal de las personas jurídicas en los delitos de lavado de activos, financiamiento del terrorismo y delitos de cohecho que indica. Dostupné na: <<http://www.leychile.cl/Navegar?idNorma=1008668&r=1>> [cit. 10. 4. 2015].

za splnění, pokud ještě před spácháním trestného činu právnická osoba přijala dostatečná organizační a správní opatření a nástroje dohledu k předcházení trestným činům. Právnické osoby nejsou trestně odpovědné, byl-li trestný čin spáchán pouze ve prospěch fyzické osoby nebo ve prospěch třetího.

Trestní odpovědnost právnických osob je dle chilského práva nezávislá na trestní odpovědnosti osob fyzických a k odpovědnosti právnické osoby není třeba identifikovat konkrétní osobu z výše uvedeného okruhu osob, jež se dopustila protiprávního jednání.

Sankcemi, které mohou být právnickým osobám uloženy, jsou zrušení právnické osoby (vyjma státních společností a společností zajišťujících veřejné služby), zákaz uzavírání veřejných zakázek, zákaz přijímání dotací a subvencí a peněžitý trest. Spolu s těmito sankcemi mohou být uloženy i tzv. doplňkové tresty, kterými jsou uveřejnění rozsudku, propadnutí majetku nebo v případě, že trest byl spáchán prostřednictvím investování prostředků právnické osoby, pak je udělen peněžitý trest ve výši investice.

Jako velice účelné ustanovení vidím článek 4 zákona č. 20.393, který poměrně obsáhle a podrobně specifikuje, jaká opatření mají právnické osoby k předcházení trestné činnosti uplatňovat. Jedná se zejména o ustavení pověřeného pracovníka, který musí být dostatečně nezávislý a mít k dispozici takové prostředky, aby mohl efektivně předcházet trestné činnosti. Dále by měly právnické osoby zavést systém prevence, který by identifikoval rizika, stanovil pravidla chování, zavedl preventivní postupy při správě a auditu finančních prostředků a zajistil uplatňování sankcí uvnitř právnické osoby stejně jako mechanismů pro ochranu při podávání stížností. Právnická osoba musí zajistit, aby tato opatření byla uplatňována a pravidelně aktualizována dle jejích potřeb. Právnické osoby si dokonce mohou zažádat o certifikát, který potvrzuje, že přijaly zákonem stanovená opatření. Tyto certifikáty mohou vystavovat nezávislé auditorské společnosti, zvláštní společnosti zabývající se hodnocením rizik nebo jiné společnosti registrované u Hlavní kanceláře pro cenné papíry a pojištění (*Superintendencia de Valores y Seguros*).

Takto by se dala preventivní opatření stručně shrnout, chilský zákon však možnosti předcházení trestné činnosti upravuje velmi podrobně, což vidím jako velmi pozitivní. Je obzvláště důležité, aby právnické osoby věděly, jaké konkrétní kroky mají podnikat, a proti vidím možnost získání certifikátu ověřujícího přijetí daných opatření jako velmi dobře využitelnou zejména u velkých společností.

5.4. Brazilská federativní republika

Dalším státem Jižní Ameriky, který zavedl trestní odpovědnost právnických osob je Brazílie. Zde je však TOPO zakotvena pouze v jediném právním předpise, a to v trestním zákoně o životním prostředí č. 9.605/1998.¹⁸² Za ostatní trestné činy typické pro právnické osoby mohou být odpovědné výlučně fyzické osoby, u osob právnických je možná pouze správně-právní odpovědnost. Tak je tomu například u brazilského zákona č. 12.683/2012, o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti¹⁸³ nebo u brazilského protikorupčního zákona č. 12.846/2013.¹⁸⁴

Brazilský trestní zákon o životním prostředí stanovuje trestní odpovědnost právnických osob za všechny trestné činy v tomto zákoně uvedené. Dle čl. 3 tohoto zákona je právnická osoba trestně odpovědná za spáchání trestného činu za splnění těchto dvou podmínek:

- i. ke komisivnímu nebo omisivnímu protiprávnímu jednání musí dojít na základě rozhodnutí obchodního zástupce nebo vedoucího kolektivního orgánu, a zároveň
- ii. protiprávní jednání musí být učiněno v zájmu a ve prospěch právnické osoby.

U výše uvedených osob a orgánů je nutné prokázat, že o protiprávním jednání věděli a nezabránili mu. Zároveň zákon stanovuje, že odpovědnost právnické osoby nevyklučuje odpovědnost osob fyzických, pachatelů, spolupachatelů nebo jiných účastníků na stejném trestném činu. Dle rozhodnutí brazilského Nejvyššího soudu může být právnická osoba odsouzena jen tehdy, jsou-li za spáchání trestného činu odsouzeny i konkrétní fyzické osoby, jako například vedoucí pracovníci či manažeři, kteří se buď

---

¹⁸² Zákon č. 9.605, ze dne 12. února 1998, Lei dos Crimes Ambientais. Dostupné na: <http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/leis/19605.htm> [cit. 1. 5. 2015].

¹⁸³ Zákon č. 12.683, ze dne 9. července 2012, který mění zákon č. 9.613 ze dne 3. března 1998, o zefektivnění stíhání trestných činů legalizace výnosů z trestné činnosti (Lei nº 12.683, de 9 de julho de 2012, altera a lei no 9.613, de 3 de março de 1998, para tornar mais eficiente a persecução penal dos crimes de lavagem de dinheiro). Dostupné na: <http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_Ato2011-2014/2012/Lei/L12683.htm#art2> [cit. 5. 5. 2015].

¹⁸⁴ Zákon č. 12.846/2013, ze dne 1. srpna 2013, o správní a občanskoprávní odpovědnosti právnických osob za spáchání činů proti veřejné správě (*Lei sobre a responsabilização administrativa e civil de pessoas jurídicas pela prática de atos contra a administração pública, nacional ou estrangeira, e dá outras providências*). Dostupné na: <http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_ato2011-2014/2013/lei/112846.htm> [cit. 10. 5. 2015].

sami dopustili protiprávnímu jednání nebo spáchání trestného činu nedostatečně nepředcházeli.

Právnícké osoby mohou být za spáchané trestné činy odsouzeny dle čl. 21 brazilského trestního zákona o životním prostředí k peněžitému trestu (zákon výši trestu nestanovuje, a proto se k vyčíslení subsidiárně používá brazilský trestní zákoník), k trestu úplného nebo dočasného zákazu činnosti, k trestu dočasného pozastavení činnosti závodu nebo konkrétní aktivity právnické osoby, k zákazu uzavírání smluv s veřejným sektorem, k zákazu přijímání veřejných dotací a subvencí, k povinnosti poskytnout služby veřejnosti typu financování environmentálních programů a projektů, k výkonu prací za účelem obnovy zhoršeného stavu životního prostředí, k trestu povinné údržby veřejných prostranství či k povinnosti přispívat environmentálním a kulturním veřejnoprávním subjektům. Délku trvání všech těchto sankcí zákon nespecifikuje, je tedy plně ponechána na uvážení soudu.

Vzhledem k tomu, že tento zákon obsahuje převážně o hmotněprávní úpravu, právnické osoby dlouhou dobu téměř vůbec nebyly v praxi trestně stíhány za trestné činy tímto zákonem stanovené a bylo preferováno stíhání osob fyzických. Hlavní příčinou byla nedostatečnost procesních ustanovení zákona, jež vedla k četným nejasnostem, jakým způsobem má být vlastně trestní řízení proti právnickým osobám vedeno. V současné době se díky již poměrně ustálené judikatuře stav částečně zlepšil, ale i přesto je trestněprávní stíhání právnických osob spíše výjimkou.

5.5. Bolívarská republika Venezuela

Jako poslední do výčtu zemí, v jejichž právním řádu najdeme trestní odpovědnost právnických osob, jsem zařadila Venezuelu. Ve Venezuele není TOPO jednotně upravena v jednom zákoně, jako je tomu např. u nás, nebo v rámci trestního zákoníku, jako kupříkladu ve Španělsku, ale v několika zvláštních zákonech (*Ley Especial contra los Delitos Informáticos* - Zvláštní zákon proti počítačové kriminalitě, *Ley Penal del Ambiente* - Trestní zákoník o trestním prostředí a další).

Venezuelský zákon proti organizovanému zločinu a financování terorismu (*Ley Orgánica Contra la Delincuencia Organizada y Financiamiento al Terrorismo*)¹⁸⁵ z dubna roku 2012 upravuje pravou TOPO v článku 26, dle kterého jsou právnické osoby trestně, správně i občanskoprávně odpovědné, vyjma státu a jím vlastněných společností. Právnické osoby jsou odpovědné za trestné činy upravené tímto zákonem za podmínky, že byly spáchány vedoucími či řídicími osobami nebo zástupci společností. Následující článek pak upravuje, že s ohledem na povahu spáchaného trestného činu, jeho závažnost, následky a nutnost předcházet dalšímu protiprávnímu jednání, může soudce právnické osobě uložit trest:

- i. zrušení právnické osoby,
- ii. zákaz výkonu obchodních, průmyslových, technických nebo vědeckých činností,
- iii. propadnutí věcí sloužících ke spáchání trestného činu a výnosů z trestné činnosti,
- iv. publikace rozsudku v jednom z významných celostátních deníků na náklady odsouzené právnické osoby,
- v. peněžitý trest nebo
- vi. zrušení či odejmutí koncesí nebo správních či jiných povolení udělených státem.

Trestní odpovědnost právnických osob za trestné činy v oblasti životního prostředí upravuje venezuelský trestní zákoník o životním prostředí, *Ley Penal del Ambiente*,¹⁸⁶ dle kterého jsou PO odpovědné jak za komisivní trestné činy, tak za opomenutí výkonu zákonem stanovené povinnosti.

Článek 16 venezuelského trestního zákoníku o životním prostředí výslovně upravuje princip tzv. solidární odpovědnosti, který spočívá v tom, že uzavřou-li právnické osoby dohodu, že některá ze smluvních stran vykoná určitou činnost, která ohrozí nebo způsobí škodu na životním prostředí nebo přírodních zdrojích, a tato

---

¹⁸⁵ Ley Orgánica Contra la Delincuencia Organizada y Financiamiento al Terrorismo, Gaceta Oficial No 39.912 del 30 de abril de 2012.

Dostupné na: <https://www.aig.com.ve/chartisint/internet/VE/es/files/Ley-Organica-Contra-la-Delincuencia-Organizada-y-Financiamiento-al-Terrorismo_tcm1286-533853.pdf> [cit. 20. 4. 2015].

¹⁸⁶ Ley Penal del Ambiente, Gaceta Oficial N° 39.913 del 02 de mayo de 2012. Dostupné na: <<http://www.mp.gob.ve/LEYES/ley%20penal%20del%20ambiente/Ley%20Penal%20del%20Ambiente.html>> [cit. 25. 4. 2015].

činnost bude uskutečněna ve prospěch jiné smluvní strany, pak jsou solidárně odpovědné obě tyto právnické osoby.

Ve zvláštní části tohoto zákona najdeme více než 60 trestných činů proti životnímu prostředí, za které lze právnické osoby potrestat peněžitou sankcí, zrušením právnické osoby nebo příkazem k odstranění stavby, provozovny nebo jakékoli jiné konstrukce. Vedle těchto sankcí zná zákon i velké množství tzv. přídatných/vedlejších sankcí (*sanciones accesorias*), které mohou být právnickým osobám ukládány vedle zmíněných hlavních sankcí. Jedná se například o a.) úplné nebo dočasné (až po dobu jednoho roku) uzavření stavby, provozovny nebo jiné konstrukce, b.) zákaz činnosti způsobující znečištění či zhoršování stavu životního prostředí, c.) náprava znečištěných nebo zničených míst, d.) pozastavení činností až po dobu šesti měsíců, e.) povinnost zničit, zneutralizovat nebo jinak zacházet s látkami, materiály, nástroji nebo jinými objekty, které byly vyrobeny, dovezeny nebo nabízeny k prodeji v rozporu s právními normami a které mohou způsobit škodu na životním prostředí nebo újmu na lidském zdraví, f.) výkon služeb ve prospěch životního prostředí v místě, kde došlo k zásahu do životního prostředí jako například financování projektů nebo periodik na podporu životního prostředí, podpora institucí zabývajících se ochranou životního prostředí spadajících pod Národní úřad pro ochranu životního prostředí (*Autoridad Nacional Ambiental*) či údržba veřejných prostorů, g.) povinná účast na kurzech, seminářích a školeních zabývajících se vzděláváním a výchovou v oblasti životního prostředí.

Ve venezuelské právní úpravě považuji za velmi užitečné to, že má soud při stanovování sankce za trestné činy v oblasti životního prostředí na výběr z velmi široké škály trestů. Tímto způsobem je totiž zaručena vyšší míra individualizace trestu, který může být lépe zvolen s ohledem na okolnosti konkrétního případu. Ze všech výše uvedených sankcí mě především zaujal trest povinného odstranění tzv. černé stavby. Tato problematika je v českém právním řádu upravena pouze správním právem, konkrétně stavebním zákonem.¹⁸⁷ Domnívám se, že v rámci některých trestných činů upravených v hlavě VIII. českého trestního zákoníku, kdy dochází k poškození životního prostředí právě z důvodu tzv. černé stavby, by bylo vhodné uložit odstranění takovéto stavby, konstrukce či zařízení v rámci trestního práva, a to zejména s ohledem

---

¹⁸⁷ Ustanovení § 129 an. zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

na vysokou závažnost trestných činů páchaných proti životnímu prostředí a zároveň vyšší vynutitelnost trestního práva.

Závěr

V této rigorózní práci jsem se věnovala institutu trestní odpovědnosti právnických osob, jeho historickému vývoji, současné legislativě i odlišným právním úpravám mnoha zemí po celém světě. Vždy jsem se snažila vyzdvihnout to nejdůležitější, tedy podstatu dané problematiky, a zároveň upozornit na případné nedostatky a slabá místa právních úprav. Nyní bych ráda celou práci shrnula, popsalala jakými hlavními otázkami jsem se zabývala a jaká řešení či modifikace navrhuji.

Úvodní kapitola vykládá základní pojmy, jež nás provází celou touto rigorózní prací a seznamuje nás se základními koncepty trestní odpovědnosti právnických osob. Dále plynule navazuje kapitola druhá, která je věnována trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, zejména zásadám vztahujícím se k právnickým osobám, vývoji legislativy a především zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Zvláště v této části rigorózní práce jsem narazila na nedostatky, které jsem se snažila rozebrat a zároveň nastínit východiska *de lege ferenda*.

Konkrétně jsem se poměrně podrobně věnovala ustanovení § 7 ZTOPO, jež vyčítá trestné činy, za které může být právnická osoba odpovědná. Zde jsem došla k závěru, že zde mnoho trestných činů chybí a že je velmi těžké vytyčit, jakých všech trestných činů se vlastně mohou právnické osoby dopustit. Proto navrhuji, aby právnické osoby mohly být trestně odpovědné za všechny trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku, jako je tomu ostatně i v několika zahraničních úpravách. Dále je poměrně důkladně rozebráno i ustanovení § 8 ZTOPO, které obecně vidím jako velmi problematické, zejména s ohledem na příliš široké pojetí odpovědnosti právnických osob. Domnívám se, že právnická osoba by měla být odpovědná za trestné jednání osob uvedených v ustanovení § 8 odst. 1 písm. a.) - c.) ZTOPO pouze tehdy, jednaly-li tyto osoby v souvislosti s výkonem jejich funkce v rámci právnické osoby.

Dále na několika místech upozorňuji na velkou stručnost ustanovení ZTOPO a také na chyby technického charakteru. Tak je tomu například v ustanovení § 9 ZTOPO, jehož nadpis zní „Pachatel, spolupachatel a účastník“, avšak o účastenství se v tomto ustanovení vůbec nehovoří. Proto navrhuji zařazení odstavce, který by výslovně upravil účastenství právnických osob na páchaní trestných činů. Další zjevnou chybu zákonodárce najdeme v ustanovení upravujícím výjimky z účinné lítosti, kde je namísto všech korupčních trestných činů, u kterých by neměl být dle mezinárodních

závazků možný zánik trestní odpovědnosti, uvedeno namátkou jen několik, zbytek zákonodárce opominul.

I v oblasti sankcionování právnických osob jsem se snažila upozornit na slabá místa zákona, jako například v ustanovení § 14 ZTOPO, který pro stanovení druhu a výměry trestu ukládá taková kritéria, která jasně znevýhodňují jednu skupinu právnických osob nad druhou, a to s ohledem na významnost, postavení a úlohu právnických osob. V ustanoveních upravujících jednotlivé druhy sankcí, které lze právnickým osobám uložit, také poukazuji na některé nedostatky a zároveň zmiňuji sankce, jež jsou v zahraničí běžnými. Tou je například soudní dohled nad právnickou osobou, který je dle mého názoru jedním z neúčinnějších trestů co do individuální prevence, a proto vidím jako vhodnou variantu jeho zařazení i do ZTOPO. Dále jsem se věnovala procesním ustanovením ZTOPO, ve kterých také bohužel najdeme několik nedostatků jako v případech ustanovování opatrovníka právnické osobě, které probíhá prostřednictvím usnesení, nicméně proti kterému právnická osoba nemůže podat stížnost, což je pro ní samozřejmě velmi nevýhodné.

V druhé polovině této rigorózní práce se věnuji trestní odpovědnosti právnických osob v zemích anglo-amerického právního systému, dále jsem ke zkoumání vybrala několik evropských zemí, jejichž právní úprava odpovědnosti právnických osob je nějakým způsobem nevšední, a závěrem jsem rozebrala TOPO v několika zemích Asie a Jižní Ameriky. Z tohoto celosvětového průřezu právními úpravami vyplývá, že pojetí TOPO je v jednotlivých zemích značně odlišné, přičemž jsem se snažila o objektivní zhodnocení zahraničních systémů a o vyzdvižení zajímavých prvků, které v našem právním prostředí neznáme. V zahraničních úpravách jsou například běžné instrukce a příručky k provádění zákonů, které v praxi slouží zejména státním zástupcům a soudcům k výkladu a správnému postupování dle zákona, ale také mohou zakotvovat taková pravidla chování právnických osob, aby se tyto nedopouštěly trestné činnosti, což vidím pro celou problematiku trestní odpovědnosti právnických osob jako velmi užitečný prostředek.

Domnívám se, že porovnáme-li náš zákon o trestní odpovědnosti právnických osob se zahraničními úpravami, je ZTOPO i přes několik výtek velmi kvalitní úpravou, zejména bych vyzdvihla jeho komplexnost, kvalitní právní zpracování i jeho formu, protože zastávám názor, že zvláštní zákon upravující pouze trestní odpovědnost

právnických osob je přehlednější a efektivnější než úprava roztroušená do velkého množství různých předpisů.

V úvodu této práce si vytyčuji za cíl rozebrat obecnou teorii trestní odpovědnosti právnických osob, českou i zahraniční právní úpravu a zároveň vyjádřit můj pohled a názor k jednotlivým zjištěním. Domnívám se, že tyto cíle jsem naplnila, snad se mi i podařilo čtenáře podnítit k zamyšlení nad rozebíranými otázkami a také je, stejně jako mě samotnou, utužit v názoru, že institut trestní odpovědnosti právnických osob představuje v dnešním světě nezbytnou nutnost, je totiž nenahraditelný jinými trestněprávními prostředky či nástroji jiných odvětví práva, a proto má zajisté v právních úpravách států po celém světě své nepostradatelné místo.

Seznam literatury

Knihy, učebnice, komentáře

- Bohuslav, L.: Trestní odpovědnost právnických osob: obecná část. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014
- Clough, J., Mulhern, C: The Prosecution of Corporations. New York: Oxford University Press, 2002
- Eliáš, K.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Sagit, 2012
- Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházející trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012
- Forejt, P., Habarta, P., Trešlová, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. S komentářem. Praha: Linde, 2012
- Havel, B. in: Melzer et al., Občanský zákoník: velký komentář. 1. vyd. Praha: Leges, 2013
- Hurdík, J. in: Švestka, J. et al.: Občanský zákoník: komentář. Svazek I, (§ 1 až 654), 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014
- Hurdík, J.: Právnické osoby a jejich typologie. 2. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007
- Jelínek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014
- Jelínek, J.: Trestní právo procesní: komentář s judikaturou. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013
- Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2013
- Jelínek, J., Říha, J., Sovák, Z.: Rozhodnutí ve věcech trestních. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2008
- Kratochvíl, V. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. Praha: C. H. Beck, 2008
- Kratochvíl, V. a kol.: Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012
- Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012
- Vals, A., R.: Responsabilidad penal de las personas jurídicas: Manual sobre su tratamiento penal y procesal. Alcobendas: Editorial Rasche, 2012

- Zhou Z. *Corporate Crime in China: history and contemporary debates*. New York: Routledge, 2015

Časopisecké články, sborníky

- Beran, K.: Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku. In: *Trestněprávní revue* 7,8/2014
- Beran, K.: Trestní odpovědnost právnických osob z hlediska teorie fikce. In: *Trestněprávní revue* 5/2014
- Catargiu M.: *The Origins of Criminal Liability of Legal Persons - A Comparative Perspective*. In: *AGORA International Journal of Judicial Sciences* 3/2013
- Danková, K.: K otázce rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob. In: Jelínek, J. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*, Leges, Praha 2013
- Fryšták, M.: Trestní odpovědnost právnických osob jako jeden z možných nástrojů boje s hospodářskou kriminalitou. In: *Acta Universitatis Brunensis Iuridica*, No 337. Brno: Masarykova univerzita, 2008
- Hefendehl, R.: *Corporate Criminal Liability: Model Penal Code Section 2.07 and the Development in Western Legal Systems*. In: *Buffalo Criminal Law Review*. University of California Press, 1/2000
- Hill, J.: *Corporate Criminal Liability in Australia: An Evolving Corporate Governance Technique?* In: *Journal of Business Law* , 1/2013
- Hill, M.: *Corporate Responsibility in Crime - Recent Developments in England*. In: *Current Issues in Criminal Justice*, 1991
- Ishii Y.: *On Law Enforcement Through Agreements Between the US Regulatory Authorities and Foreign Corporations*. In: Brodowski, D., Espinoza de los Monteros de la Parra, M., Tiedemann, K., Vogel, J. *Regulating Corporate Criminal Liability*. Londýn: Springer International, 2014
- Jelínek, J.: K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. In: *Bulletin advokacie*, 9/2014
- Jiachen, L.: *The Legislation and Judicial Practice on Punishment of Unit Crimes in China*. In: Eser, Heine and Huber (eds), *Criminal Responsibility of Legal and Collective Entities*, 1999
- Kovaldová, V.: *Vybrané aspekty sankcionování právnických osob*. In Jelínek, J. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: Bilance a perspektivy*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013
- Kratochvíl, V.: Trestní odpovědnost právnických osob a základní zásady trestního práva hmotného. In: *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 9/2011

- Kuchta, J.: Trestní řízení proti právnickým osobám z pohledu některých zásad trestního práva procesního. In: Dny práva – 2008 – Days of Law. Brno: Masarykova univerzita, Tribun EU s.r.o., 2008
- Lim, E.: A Critique of Corporate Attribution: "Directing Mind and Will" and Corporate Objectives. In: Journal of Business Law, 3/2013
- Mohanty, S., Bhandari V.: The Evolution of the Separate Legal Personality Doctrine and Its Exceptions: A Comparative Analysis. In: Company Lawyer. 2011, 32(7)
- Nováčková, S.: Nový návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Trestněprávní revue, 4/2011
- Ragozino, A.: Notes and Comments: Replacing the Collective Knowledge Doctrine with a Better Theory for Establishing Corporate Mens Rea: The Duty Stratification Approach. In: 24 Southwestern University Law Review
- Šámal, P.: Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice. In: Wirtschaftsstrafrecht und die Strafbarkeit juristischer Personen. Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob
- Šámal, P., Eliáš K.: Několik poznámek k článku „Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“. In: Trestněprávní revue, 3/2015
- Vaníček, D.: Trestní sankce ukládané právnickým osobám. Trestní právo 8/2006
- Vondruška, F.: K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 13/2011
- Záhora, J.: Zodpovednosť právnických osôb za trestné činy v európskej dimenzii – komparatívny prehľad. In: Jelínek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: Bilance a perspektivy. 1. vyd. Praha: Leges, 2013

Právní předpisy, mezinárodní smlouvy, legislativní dokumenty

- Bribery Act 2010 (anglický zákon proti korupci a úplatkářství)
- Bribery Act 2010 Guidance (příručka k anglickému zákonu proti korupci a úplatkářství)
- Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftaten (rakouský zákon o odpovědnosti sdružení za trestné činy) BGBl. I Nr. 151/2005
- Código Penal (španělský trestní zákoník) 10/1995, ve znění pozdějších předpisů
- Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007 (anglický zákon o trestní odpovědnosti právnických osob za zabití)
- Crime and Courts Act 2013 (anglický zákon o trestných činech a soudech)
- Criminal Code Act 1995 (australský trestní zákoník)
- Criminal Code Act 1924 (tasmánský trestní zákoník)
- Criminal Code Act 1899 (queenslandský trestní zákoník)
- Druhý protokol k Úmluvě EU o ochraně finančních zájmů ES, vypracovaný na základě článku K.3 Smlouvy o EU ze dne 19. 6. 1997

- Důvodové zpráva k vládnímu zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- Entwurf eines Gesetzes zur Einführung der strafrechtlichen Verantwortlichkeit von Unternehmen und sonstigen Verbände (návrh vestfálského zákona o trestní odpovědnosti právnických osob)
- Listina základních práv Evropské unie 2007/C 303/01
- Izraelský trestní zákoník 1977, התשל"ז, הוק העונשין, 1977
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech vyhlášený MZV pod č. 120/1976 Sb.
- Model Penal Code 1962 (americký modelový trestní zákoník)
- Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osob a o zmene a doplnení niektorých zákonov, UV-30043/2014
- New York Central & Hudson River Railroad v. United States, 212 U.S. 481 (1909)
- Ordnungswidrigkeitengesetz, německý zákon o správních deliktech, ze dne 24. 5. 1968, ve znění pozdějších předpisů
- Parlamentní tisk č. 1523, Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Parlamentní tisk č. 656, Vládný návrh trestného zákona
- Protokol č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod
- Římský statut Mezinárodního trestního soudu vyhlášený jako sdělení MZV č. 84/2009 Sb.m.s.
- Stanovisko prezidenta republiky, jímž vrátil Poslanecké sněmovně zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, sněmovní tisk 285/4
- Trestněprávní úmluva o korupci vyhlášená jako sdělení MZV č. 5/2000 Sb.m.s.
- Trestní zákoník Čínské lidové republiky, 中华人民共和国刑法, ze dne 14. 3. 1997, ve znění pozdějších předpisů
- Úmluva k provedení Schengenské dohody o postupném rušení kontrol na společných hranicích z roku 1990
- Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích vyhlášená jako sdělení MZV č. 5/2000 Sb.m.s.
- Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti, vyhlášená MZV pod č. 53/1974 Sb.
- Úmluva OECD proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích vyhlášená jako sdělení MZV č. 25/2000 Sb.m.s.
- Sentencing Guidelines for Organizations 1991 (americké instrukce pro postup při právnických osob)
- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Usnesení vlády č. 1451 dne 30. listopadu 2009, jímž se schvaluje Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy

- Ústava České republiky vydaná pod č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, sněmovní tisk č. 745, IV. volební období
- Verbandsstrafgesetzbuch (návrh vestfálského zákona o trestní odpovědnosti právnických osob)
- Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních
- Zákon č. 12.846/2013, sobre a responsabilização administrativa e civil de pessoas jurídicas pela prática de atos contra a administração pública, nacional ou estrangeira, e dá outras providências (brazilský zákon o správní a občanskoprávní odpovědnosti právnických osob za spáchání činů proti veřejné správě)
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 12.683/2012, para tornar mais eficiente a persecução penal dos crimes de lavagem de dinheiro (brazilský zákon o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti)
- Zákon č. 39.912/2012, contra la Delincuencia Organizada y Financimiento al Terrorismo (venezuelský zákon proti organizovanému zločinu a financování terorismu)
- Zákon č. 39.913/2012, Ley Penal del Ambiente (venezuelský trestní zákoník o životním prostředí)
- Zákon č. 418/2011, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 5/2010 ze dne 22 června, kterým se mění zákon č. 10/1995 ze dne 23. listopadu, trestní zákon (Ley Orgánica 5/2010, de 22 de junio, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal)
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 20.393/2009, establece la responsabilidad penal de las personas jurídicas en los delitos de lavado de activos, financiamiento del terrorismo y delitos de cohecho que indica (čilský zákon, kterým se zavádí trestní odpovědnost právnických osob za trestné činy praní špinavých peněz, financování terorismu a podplácení)
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)
- Zákon č. 139/2006 Sb., o koncesních smlouvách a koncesním řízení, ve znění pozdějších předpisů
- Zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 151/2005, Verbandsverantwortlichkeitsgesetz (rakouský Spolkový zákon o odpovědnosti sdružení za trestné činy)
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních)

- Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních samosprávných celků, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 9.605/1998, Lei dos Crimes Ambientais (brazilský trestní zákon o životním prostředí)
- Zákon č. 10/1995, Código Penal, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (Trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- Ayala Zaks Abramov v the Land Registry Office (1994) 50 PD(2) 206
- Mousell v. London and North Western Railway [1917] 2 KB 836
- Nález Ústavního soudu ČR č. 62/93 Sb.
- Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/93 (ÚS Š/1994-n)
- Queen v. Birmingham & Gloucester Railway Co. (1842) 3 QB 223
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. 4. 1979, sp. zn. 1 Tz 11/79
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 11. 9. 1973 č. 18/1974 Sb. rozh. tr., sp. zn. 3 To 23/73
- Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 3. 2013, č.j. 49T 10/2012
- Rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 6. 11. 2014, č.j. 91T 113/2014
- Rozsudek Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 27. 11. 2014, č.j. 3T 88 2014
- Salomon v Salomon & Co Ltd [1897] A.C. 22 HL
- State of Israel v Dimona Municipality (2005) CC 1188/00
- State of Israel v Lower Galilee Regional Council (2003) Cr.A Request 7861/03
- Tesco Supermarkets Ltd v Natrass [1972] A.C. 153 HL
- United States v. Bank of New England, 821 F.2d 844 (1st Cir.), cert. denied, 484 U.S. 943 (1987)

Elektronické zdroje

- Bohuslav, L.: Jaké zkušenosti s trestní odpovědností právnických osob mají některé státy EU? 30. 5. 2013. Dostupné na: <<http://pravniradce.ihned.cz/c1-59952640-jake-zkusenosti-maji-s-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-nektere-staty-eu>>
- Bucy, P.: Corporate Criminal Responsibility. 2002. Dostupné na: <<http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403000054.html>>
- Čabanová, L.: Jak předcházet trestní odpovědnosti právnických osob: Perspektiva Velké Británie. 6. 2. 2014. Dostupné na: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-predchazet-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-perspektiva-velke-britanie-93570.html>>
- Del Castillo Codes, E. La responsabilidad penal de las personas jurídicas. 2011. Dostupné na: <<http://noticias.juridicas.com/articulos/55-Derecho-Penal/201112-9425154244285.html#sdfootnote4anc>>
- Drobiš, Z.: Právnická osoba byla zrušena za neplacení DPH. 19. 8. 2014. Dostupné na: <<http://firmy.finance.cz/zpravy/finance/425432-pravnicka-osoba-byla-zrusena-za-neplaceni-dph/>>
- Grimes, J., Niblock, R., Madden, L.: Corporate Criminal Liability in the UK: The Introduction of Deferred Prosecution Agreements, Proposals for Further Change, and the Consequences for Officers and Senior Managers. 2013. Dostupné na: <<http://global.practicallaw.com/4-547-9466>>
- Grulich, A.: Komentář: Zásada subsidiarity trestní represe. Dostupné na: <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/komentar-zasada-subsidiarity-trestni-represe>>
- Grivna, T.: Dva a půl roku účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. 30. 6. 2014. Dostupné na: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Tomas-Grivna-Dva-a-pul-roku-ucinnosti-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-325194>>
- Horowitz S. & Co.: Criminal Liability of Companies: Israel. Israel: Lex Mundi. 2008. Dostupné na: <<http://www.lexmundi.com/Document.asp?DocID=1068>>
- Jelínek, J. Právnickým osobám hrozí 8 druhů sankcí. 26. 1. 2012. Dostupné na: <<http://pravniradce.ihned.cz/c1-54519660-pravnickym-osobam-hrozi-osm-druhu-sankci>>
- Klaus, V.: Po třech letech opět k nesmyslnému zákonu o trestní odpovědnosti firem. 27. 8. 2014. Dostupné na: <<http://www.klaus.cz/clanky/3621>>
- Kuhn, S. Corporate criminal liability in Germany? The debate over whether the criminal law should apply to the actions of companies has ratcheted up, following publication of a draft Corporate Penal Code. 18. 12. 2014. Dostupné na: <<http://www.elexica.com/en/legal-topics/crime-fraud-and-investigations/16-corporate-criminal-liability-in-germany>>

- OECD - Directorate for Financial and Enterprise Affairs, Israel: Phase 1, Review of Implementation of the Convention and 1997 Revised Recommendation, 2009.
Dostupné na: <<http://www.oecd.org/israel/42394878.pdf>>
- OECD Phase 3 Report on implementing the OECD Anti-Bribery Convention in the Slovak republic
- Pedroch, J.: Ojedinelý proces: Soud v Ostravě potrestal občanské sdružení.
22. 3. 2013. Dostupné na: <<http://moravskoslezsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/soud-potrestal-obcanske-sdruzeni-za-zneuziti-dotace-20130322.html>>
- Schneider, J.: Trestní odpovědnost firem po dvou letech zákona: Masakr to není.
30. 4. 2014. Dostupné na: <http://ceskapozice.lidovky.cz/trestni-odpovednost-firem-po-dvou-letech-zakona-masakr-to-neni-pv1-/forum.aspx?c=A140429_095615_pozice-forum_paja>
- United States Sentencing Commission: <<http://www.ussc.gov>>
- Vokouš, J.: Trestní stíhání právnických osob. Policie ČR. 25. 11. 2014. Dostupné na: <<http://www.policie.cz/clanek/trestni-stihani-pravnicky-ch-osob.aspx>>
- Whistleblower.cz: Kdo je whistleblower? Dostupné na: <<http://www.whistleblower.cz/co-je-whistleblowing/>>
- Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2012 a 2013. Dostupné na: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/statistika>>

SUMMARY

The purpose of this Rigorosum Thesis is to analyse the issue of criminal liability of legal persons in the Czech Republic and in other selected countries around the world. I have decided to choose this topic because of its current relevancy. In my opinion legal entities, especially major and international corporations, hold a very important position in today's world and it should be unacceptable that natural persons hide their crimes behind legal entities. Because of it, it is necessary to examine the matter of criminal liability of legal persons and to find the most effective instruments how to prosecute the wrongdoers.

This work is divided into five main chapters. At the beginning the main terms, such as legal entity and criminal liability of legal persons, are clarified. Also the main theories of attributing criminal responsibility to legal persons are explored. This topic is followed by the complex exposition of the criminal liability of legal persons in the Czech Republic. The main principles related to legal entities are explained and also the legislation, including its evolution, is examined.

The first considerations that the administrative sanctions are not sufficient and that the Czech Republic should incorporate into its legal framework also the criminal liability of legal persons came in the year 2000. Four years later the draft of the Act on Criminal Liability of Legal Entities and Proceedings Against Them was introduced in the Czech Parliament, but it was voted down by the Chamber of Deputies. Afterwards the draft was revised and again put forward to legislative process in 2011. Even though the Czech President vetoed this government bill, he was outvoted by the Chamber of Deputies so that the new law came into effect on the 1st of January 2012.

In this work the current Act on Criminal Liability of Legal Entities and Proceedings Against Them, which was proclaimed in the Czech Collection of Laws under n. 418/2011, is investigated in detail including the substantive criminal law articles, sanctions which can be imposed on legal persons and also the criminal proceedings against them. In this part of Rigorosum Thesis the articles of the Act are studied and also its imperfections are pointed out and corrections are proposed.

The second half of this Rigorosum Thesis is dedicated to foreign legal frameworks. First the law of the common law countries, namely the United Kingdom,

the United States of America and Australia, is discussed. These countries could be called the cradle of the institute of the criminal liability of legal persons, and are therefore relevant. Subsequently we move to the continental legal systems and the Spanish, German and Slovakian law is explained. Very interesting part of this work is without a doubt the final one, because it is dedicated to legislation regarding criminal liability of legal persons in Asian and South American countries such as China, Israel or Brazil. In this international part of the Rigorosum Thesis the most important and characteristic elements are mentioned and also it is focused on instruments, which are unknown in the Czech legislation. Furthermore, suggestions are made as to useful measures that could be adopted in the Czech legal framework.

After considering all relevant information I have concluded that comparing the Czech Act on Criminal Liability of Legal Entities and Proceedings Against Them to foreign legislation our law is certainly one of the best ones around the world. Although the Czech act has a few shortcomings and imperfections, it clearly and comprehensively regulates all aspects of the criminal liability of legal persons. Out of this Rigorosum Thesis also implies that the instrument of the criminal liability of legal persons is the most efficient with respect to punishing legal entities for their wrongdoing and there are no other instruments within the scope of the criminal or administrative law which would be as efficient as punishing legal persons *per se*. The criminal liability of legal persons is an indispensable instrument of the modern legal frameworks of countries around the world and because of it I believe we should explore it, evolve it and keep up with the fast progress of the wrongdoers.

Abstrakt

Cílem rigorózní práce nazvané Trestní odpovědnost právnických osob v České republice a ve vybraných státech světa je komplexní výklad problematiky trestní odpovědnosti právnických osob. Práce je rozdělena do pěti kapitol. V úvodu jsou definovány základní pojmy s tímto tématem související a vyloženy teorie přiřítání trestní odpovědnosti právnickým osobám. Dále se práce zabývá trestní odpovědností právnických osob v České republice včetně legislativního vývoje a současného zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Následující kapitoly jsou věnovány zahraničním úpravám, konkrétně zemím anglo-americké právní kultury a vybraným zemím Evropy, Asie a Jižní Ameriky. Rigorózní práce upozorňuje na nedostatky a slabá místa jednotlivých právních úprav a zároveň se autor snaží navrhnout možné změny. U výkladu o právní regulaci trestní odpovědnosti právnických osob v zahraničí se autor zaměřuje zejména na typické a význačné prvky těchto právních úprav a také na instituty, které české trestní právo nezná, případně navrhuje jejich možnou inkorporaci do českého právního řádu.

Abstract

The purpose of the Rigorosum Thesis named Criminal Liability of Legal Persons in the Czech Republic and in Selected Countries around the World is to comprehensively set forth the issue of the criminal liability of legal persons. The Rigorosum Thesis is divided into five chapters. In the first place the basic terms related to this topic are defined and also the theories of attributing criminal liability to legal persons are set forth. Subsequently the thesis examines the criminal liability of legal persons in the Czech Republic including the evolution of the legislative process and current law in force, the Act n. 418/2011 Coll., on Criminal Liability of Legal Entities and Proceedings Against Them. Following chapters are dedicated to the exposition of the foreign legal frameworks, namely legislations in the common law countries and in selected European, Asian and South American countries. The Rigorosum Thesis points out the shortcomings and weaknesses of the legislations concerned and at the same time the author attempts to propose rectifications and improvements. When the legal regulations are explained, the author especially focuses on the most typical and

characteristic instruments in the legal frameworks analysed as well as on the institutes which are unknown to the Czech criminal law. Eventually it is proposed to incorporate some of these into the Czech legislation.

Klíčová slova

- trestní odpovědnost právnických osob
- sankcionování
- zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Keywords

- criminal liability of legal persons
- criminal sanctions
- Act on Criminal Liability of Legal Entities and Proceedings Against Them